

Universiteit Utrecht
Faculty of Geosciences

Buurteffecten en het toekomstperspectief van jonge mannen in de Utrechtse wijk Overvecht

De invloed van stigmatisering, socialisatie en sociaal kapitaal op het toekomstperspectief van jongeren

Master Thesis Urban Geography | februari 2020
Universiteit Utrecht | Faculteit Geowetenschappen

Sander Kolsters |4171519

Universiteit Utrecht
Faculty of Geosciences

Begeleidsters: Dr. K. Visser & Dr. I van Liempt
Tweede lezer: Dr. K. Visser

Omslagfoto:
'Flatgebouwen in Overvecht'
Bron: bewonersplatformovervecht.nl

Master Thesis Urban Geography | februari 2020

Sander Kolsters | 4171519
© Sander Kolsters

s.kolsters@students.uu.nl

Voorwoord

Voor u ligt mijn scriptie *'Buurteffecten en het toekomstperspectief van jonge mannen in de Utrechtse wijk Overvecht'; 'De invloed van socialisatie, stigmatisering en sociaal kapitaal op het toekomstperspectief van jongeren'*.

Dit onderzoek dient als afstudeeropdracht van de Master **Urban Geography** aan de Universiteit Utrecht en heeft betrekking op de mate waarin jongemannen uit Overvecht ervaren dat hun aspiraties en verwachtingen voor de toekomst op het gebied van onderwijs en werk beïnvloed zijn of worden door processen van socialisatie in de wijk, stigmatisering van de wijk en sociaal kapitaal. Door middel van interviews is hier inzicht in verkregen.

Van april 2019 t/m februari 2020 ben ik bezig geweest met het onderzoek en het schrijven van de scriptie. Met dit onderzoek hoop ik mijn kennis over het vakgebied over te brengen en bij te dragen aan de wetenschappelijke kennis omtrent processen als stigmatisering, socialisatie en de rol van sociaal kapitaal op de levens van individuele jonge mannen in de Utrechtse wijk Overvecht, een van de wijken die in 2007 door minister Vogelaar is aangewezen als 'aandachtswijk', en waar problemen op allerlei vlakken hardnekkig blijken te zijn.

Voor de totstandkoming van mijn scriptie wil ik graag mijn begeleidster Dr. K. Visser bedanken voor het helpen met het afbakenen van de onderzoeksvraag, het aanreiken van ideeën en het geven van nuttige feedback. Ook wil ik mijn tweede begeleider Dr. I. van Liempt bedanken voor haar ondersteuning en begeleiding tijdens dit traject. Hiernaast wil ik alle participanten bedanken die mee hebben gewerkt aan dit onderzoek. De interviews, die zijn afgenomen, zijn van groot belang geweest voor dit onderzoek, en waren tevens erg interessant en verrijkend voor mijzelf. Tot slot wil ik mijn ouders bedanken voor hun wijsheid en motiverende woorden en die mij hebben geholpen deze scriptie af te ronden.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Sander Kolsters

Rotterdam, februari 2020

Samenvatting

De wijk Overvecht in Utrecht is in 2007 door minister Vogelaar aangewezen als aandachtswijk, met als doel de verbetering van de leefomgeving en het wegwerken van maatschappelijke achterstanden (Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS], 2010). Deze problemen blijken op allerlei vlakken hardnekkig, waarbij er gedacht kan worden aan hoge criminaliteitscijfers, hoge werkloosheidscijfers en allerlei vormen van overlast. Deze verzameling van problemen leidt ertoe dat jongeren hier opgroeien in een omgeving waar zij gemakkelijk te maken kunnen krijgen met allerlei obstakels, zoals armoede, stigmatisering en socialisatie. Naast deze obstakels kan sociaal kapitaal in de wijk ook dienen als hulpbron. Dit onderzoek gaat over de betekenis van het leven in Overvecht op het toekomstperspectief van jongens met een leeftijd van 16 tot 24 jaar. Er is onderzocht in hoeverre stigmatisering, socialisatie en sociaal kapitaal in de buurt de aspiraties, keuzes en het toekomstbeeld van deze jongens beïnvloeden. Hiernaast is er onderzocht in hoeverre etniciteit, gender en de sociaaleconomische status waarmee iemand opgroeit, bepalend zijn voor het hebben en verwezenlijken van aspiraties. De volgende onderzoeksvraag is opgesteld: *Hoe denken jongens in Overvecht over hun toekomst en hoe speelt de sociale buurtomgeving hierbij een rol?* ‘Hun toekomst’ omvat wat zij willen bereiken op het gebied van onderwijs en werk. ‘De sociale buurtomgeving’ omvat de buurtmechanismen stigmatisering, socialisatie en sociaal kapitaal. Om deze vraag te beantwoorden, zijn er tien interviews afgenomen onder verschillende jongens uit Overvecht in termen van leeftijd, opleidingsniveau en etnische achtergrond. Uit de resultaten blijkt dat Overvecht voor veel buitenstaanders een slechte reputatie heeft. De meeste jongens vinden dit overdreven; zij zijn zich bewust van de problemen die de wijk kent, maar zien de laatste jaren ook veel verbetering. Stigma’s van de buurt blijken statisch, aangezien deze niet lijken te veranderen hoewel de buurt dit wel doet. De jongens ervaren op school of door werkgevers echter geen problemen door stigmatisering van de buurt. Verder is de saamhorigheid en sociale cohesie binnen de wijk groot. De jongens komen nauwelijks buiten de wijk, want meestal wonen alle vrienden binnen de wijk en zijn hier alle belangrijke voorzieningen te vinden. Normen en waarden omtrent school en werk zijn over het algemeen positief en vormen in principe geen probleem, maar deze kunnen veranderen als het gevolg van socialisatie, negatieve rolmodellen en armoede; deze zijn in Overvecht vaak de reden dat jongens in de criminaliteit belanden, en geen ‘normale’ toekomst voor zich zien. De sociaaleconomische status waarmee iemand opgroeit, is de belangrijkste voorspeller voor wat men in de toekomst wil bereiken op het gebied van onderwijs en werk; er is een duidelijk verband tussen het opleidingsniveau en baantype van de ouders en dat van het kind. Wat die uiteindelijk wil en kan bereiken, hangt ook af van de opvoeding door en ondersteuning van de ouders. Hiernaast zijn de voornaamste hulpbronnen en rolmodellen van de jongens hun vrienden uit de buurt en familieleden; zij vormen het belangrijkste sociaal kapitaal en bieden vaak de informatie en ondersteuning om school af te ronden en een baan te vinden. Vooral voor de jongens met een islamitische achtergrond hebben de familieleden, en dan vooral ooms en neven, een grote betekenis. Deze relaties bieden vaak echter wel de informatie en steun om ‘bij te blijven’ maar niet de informatie en kansen die vaak benodigd zijn voor sociale stijging. Het ontbreekt aan ‘overbruggende relaties’ met ‘verschillende’ mensen (bijvoorbeeld in termen van opleidingsniveau of inkomensniveau) van buiten het eigen netwerk die inspiratie of mogelijkheden kunnen bieden om hogerop te komen. Sociale isolatie zorgt ervoor dat de meeste jongens blijven hangen binnen homogene netwerken, wat vaak eerder een valkuil dan een springplank vormt voor sociale mobiliteit. Dit zorgt ervoor dat de toekomstplannen al in grote mate vaststaan; deze zijn meestal niet bijzonder ambitieus en worden min of meer gekopieerd van vrienden en familie. Het is de vraag in hoeverre de jongens dit beseffen en als problematisch ervaren; zij weten vaak niet beter en zien hun toekomst over het algemeen positief tegemoet. Suggesties voor vervolgonderzoek zijn om de onderzoekspopulatie uit te breiden met zowel jongere als oudere participanten; vermoedelijk speelt socialisatie een grotere rol op jongere leeftijd, en stigmatisering op oudere leeftijd. Ook de verschillen tussen jongens en meisjes kunnen interessant zijn om te achterhalen. Op basis van dit onderzoek wordt aanbevolen om in de wijk en haar scholen te werken aan sociale mix. Hierdoor zal er meer variatie ontstaan in het sociaal kapitaal van de bewoners, wat leidt tot meer kansen voor overbruggende relaties. Gemixte scholen en een betere verhouding tussen huur- en koopwoningen in de wijk zullen hieraan bijdragen, alsmede aan de leefbaarheid van de wijk. Tot slot moeten armoede en werkloosheid in de wijk worden tegengaan, zodat de verleiding tot criminaliteit krimpt. Meer werkgelegenheid voor de bewoners in combinatie met betere hulp en voorzieningen voor jongeren moeten Overvecht en de kansen van haar jongeren vooruithelpen.

Inhoudsopgave

Lijst van figuren en tabellen

Hoofdstuk 1. Inleiding	8
1.1 Aanleiding.....	8
1.2 Onderzoeksplan	9
1.3 Wetenschappelijke relevantie.....	10
1.4 Maatschappelijke relevantie	10
1.5 Hoofd- en deelvragen.....	11
Hoofdstuk 2. Theoretisch kader	12
2.1 Aspiraties op het gebied van onderwijs en werk	12
2.2 De rol van Individuele kenmerken op aspiraties.....	13
2.3 Buurteffecten	15
2.4 De drie S'en: stigmatisering, socialisatie en sociaal kapitaal	15
2.4.1 Territoriale stigmatisering.....	15
2.4.2 Socialisatie.....	16
2.4.3 Sociaal kapitaal.....	18
Hoofdstuk 3. Context.....	22
3.1 Omschrijving van Overvecht	22
3.2 Aandachtswijk Overvecht.....	25
Hoofdstuk 4. Methodologie	29
4.1 Onderzoeksstrategie	29
4.1.1 Kwalitatief onderzoek	29
4.1.2 Operationalisering van de onderzoeksvragen; semigestructureerde interviews.....	29
4.1.3 Data-analyse.....	29
4.1.4 Betrouwbaarheid en validiteit	30
4.2 Onderzoekopzet	31
4.2.1 De participanten.....	31
4.2.2 Werving van de participanten en selectie bias	31
4.2.3 Obstakels bij het werven van participanten	32
4.2.4 Het interview.....	33
4.3 Achtergrondinformatie participanten.....	33
Hoofdstuk 5. Onderzoeksresultaten	35
5.1 Stigmatisering van de buurt	35
5.2 Omschrijving van de buurt	38
5.2.1 Binding tussen de bewoners	39
5.3 Socialisatie.....	40
5.3.1 De veronderstelde invloed van socialisatie op bewoners van Overvecht	40
5.3.2 De veronderstelde invloed van socialisatie op de participanten zelf	42
5.4 Aspiraties op het gebied van onderwijs en werk	47
5.4.1 Sociaaleconomische status	47
5.4.2 Etniciteit	49
5.4.3 Gender.....	51
5.5 Sociaal kapitaal.....	51

Hoofdstuk 6. Conclusie & aanbevelingen.....	58
6.1 Conclusie	58
6.2 Beleidsaanbevelingen	60
6.3 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek	61
Bronnen	62
Bijlagen	66
Bijlage 1 Interview	66
Bijlage 2. Codeboom NVivo	69

Lijst van figuren en tabellen

Figuur 2.1	Conceptueel model.....	12
Figuur 3.1	Plattegrond van Overvecht met buurtindeling.....	22
Figuur 3.2	Migratieachtergrond bevolking Utrecht (links)	23
Figuur 3.3	Migratieachtergrond bevolking Overvecht (rechts)	23
Figuur 3.4	Verdeling bevolking Overvecht en Utrecht naar leeftijdscategorie, 2019	23
Tabel 3.1	Migratieachtergrond van de bevolking van Overvecht in de leeftijdscategorie 12-26	24
Figuur 3.5	Financieel rondkomen van huishoudens in Overvecht en Utrecht, 2018	25
Tabel 3.2	Overvecht in vergelijking tot Utrecht, 2011, 2015 en 2018	26
Figuur 3.6	Tevredenheid in Utrecht en Overvecht over de buurt, 2018	27
Figuur 3.7	Ontevredenheid in Utrecht en Overvecht over de buurt, 2018.....	28
Figuur 3.8	Punten van overlast in Utrecht en Overvecht, 2018	28
Figuur 4.1	Migratieachtergrond van jongeren in de leeftijdscategorie 12-26 in Overvecht (links)	34
Figuur 4.2	Migratieachtergrond van de participanten uit dit onderzoek (rechts)	34
Tabel 4.1	Afkomst van de ouders van de participanten en de migratieachtergrond van de participant.....	34
Tabel 4.2	Achtergrondinformatie over de participanten	34
Tabel 5.1	Huidig en toekomstig opleidingsniveau van de participanten en sociaaleconomische status van de ouders	48
Tabel 5.2	Huidige en toekomstige baan van de participanten en de baan van de ouders	49

Hoofdstuk 1. Inleiding

1.1 Aanleiding

'Onderwereld voelt zich iets te goed thuis in Utrecht Overvecht', 'Inwoners in Utrechtse probleemwijk Overvecht voelen zich steeds minder gezond', 'Grote leegloop politieagenten uit criminele multiculturele probleemwijk Overvecht in Utrecht' en 'Jongeren die ik spreek, zien geen toekomst in Nederland' (Tieleman 2017; Koop 2018; Molenbeek 2017; Tieleman, 2016). Een greep uit een lijst met artikelen die tevoorschijn komt wanneer 'Overvecht' wordt ingetikt bij Google. Al deze artikelen hebben als overeenkomsten dat ze problemen in de wijk Overvecht aankaarten, en dat ze vrij recent geschreven zijn. De laatste quote is de kop van een artikel uit het AD uit september 2016. Dit bericht gaat specifiek over Marokkaanse jongeren in de wijk Overvecht, een etnische groep die hier ruim vertegenwoordigd is. Uit dit bericht blijkt dat onder andere polarisatie erg problematisch is, en dat er een gebrek is aan rolmodellen. Ilias Boudellah, een ex-crimineel en nu muziekdocent in Cultuurhuis Kanaleneiland, geïnterviewd voor dit artikel, legt in het volgende citaat uit wat hij hier met polarisatie bedoelt: "Sinds 9/11 neemt de polarisatie in de samenleving alleen maar toe. Wit en zwart zitten niet meer samen op school, ze spelen niet meer samen. Je hele leven lang word je als Marokkaan niet geaccepteerd in Nederland." (AD, 2016).

Deze masterscriptie richt zich op de betekenis van het leven in de wijk Overvecht op de sociale mobiliteit en toekomst van jonge mannen met een leeftijd van 16 tot 24 jaar. Er zal worden onderzocht in hoeverre socialisatie, rolmodellen en sociaal kapitaal in de buurt - zij het positief of negatief - de aspiraties, keuzes en het toekomstbeeld van deze jongeren beïnvloeden. Ook zal er onderzocht worden of de jongens uit Overvecht mogelijk vormen van stigmatisering ervaren of hebben ervaren, en wat dit voor invloed heeft op hun toekomstbeeld en aspiraties. Hoewel het laatstgenoemde krantenbericht gaat over Marokkaanse jongeren in het bijzonder, zal dit onderzoek zich richten op alle jongens uit Overvecht met een leeftijd van 16 tot 25 jaar. Wel zal deze groep vaak naar voren komen gezien het feit dat 24,2% van de bevolking van Overvecht Marokkaans is (WistUdata, 2019).

Om voldoende diepgang te bereiken, is besloten om het onderzoek alleen op jongens te richten. Er zijn grote verschillen tussen jongens en meisjes, en dit onderzoek biedt te weinig ruimte om beide groepen goed te onderzoeken. Er wordt dus specifiek gericht op de jongens, en hiervoor zijn verschillende redenen. Enkele daarvan zijn dat zij het op de middelbare school gemiddeld slechter doen dan meisjes (CBS, 2014), en omdat het percentage van jongens, die verdachten zijn in een misdrijf in de leeftijdscategorie 12-25, aanzienlijk hoger is onder jonge mannen dan onder jonge vrouwen (CBS, 2018). Dit toont aan dat negatieve invloeden van het leven in een 'aandachtswijk' waarschijnlijk grotere impact hebben op de toekomst van jongens dan van meisjes. Hierom is het relevanter om het onderzoek op alleen jongens te richten; onder deze groep zijn er immers de meeste risico's om in de problemen te geraken. Met de inzichten die met behulp van dit onderzoek verkregen worden, kunnen dus ook de meest relevante interventies bedacht worden.

Naast het feit dat dit onderzoek om bovengenoemde redenen maatschappelijk gezien erg relevant is, dient het onderzoek ook om een gat in de bestaande wetenschappelijke literatuur te vullen. Het is een aanvulling op onderzoeken die gedaan zijn naar het wel of niet bestaan van buurteffecten in Nederland.

Een buurteffect is, zoals het woord al zegt, een effect dat 'de buurt' kan hebben op de sociale uitkomsten van een persoon. Enkele voorbeelden hiervan zijn prestaties in het onderwijs, lichamelijke en geestelijke gezondheid en arbeidsperspectieven. Tal van mechanismen kunnen leiden tot buurteffecten, of met andere woorden het toekomstperspectief van mensen beïnvloeden. Enkele voorbeelden hiervan zijn: de aanwezigheid van negatieve rolmodellen, stigmatisering en sociale desorganisatie (Galster, 2012). Ondanks dat er al veel buurteffectenstudies gedaan zijn, blijft het onderzoeken ervan relevant. Er is namelijk aangetoond dat de werkelijkheid aangaande buurteffecten complexer is dan wordt aangenomen; sommige onderzoeken vinden hele zwakke, en andere juist hele sterke buurteffecten. Ook verschillen deze effecten aanzienlijk per persoon en is het niet helemaal duidelijk hoe de sociaalruimtelijke context kan helpen bij het verklaren van individuele uitkomsten (Nieuwenhuis, Hooimeijer & Meeus, 2015; Visser, Bolt & van Kempen, 2015). Juist deze kennisgaten kunnen door middel van kwalitatief onderzoek opgevuld worden.

Nadat het onderzoeksplan verder uiteenzet is, volgt de meer uitgebreide wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie van het onderzoek. In het theoretisch kader wordt vervolgens besproken welke factoren het toekomstperspectief van iemand kunnen beïnvloeden. Hierna worden deze achtereenvolgend behandeld: eerst de individuele kenmerken en vervolgens socialisatie, stigmatisering en sociaal kapitaal. Na het theoretisch kader is er een context-hoofdstuk opgenomen met daarin een wijkschrijving die een compleet beeld geeft van zowel de geografische ligging als de demografische kenmerken van de wijk. Verder omvat dit hoofdstuk een omschrijving van de problematiek in 'aandachtswijk' Overvecht, wat de relevantie van dit onderzoek nog meer zal onderstrepen. Hierna volgen het methodehoofdstuk, het resultatenhoofdstuk en de conclusie.

1.2 Onderzoeksplan

Door middel van kwalitatief onderzoek zal inzicht worden verschaft in de invloed van het leven in de wijk Overvecht en processen die zich in deze wijk afspelen op de keuzes en het toekomstbeeld van jonge mannen die hier wonen. Met het 'leven in de wijk en processen die zich hier afspelen' worden vormen van socialisatie en stigmatisering bedoeld, en hoe deze mogelijk invloed hebben op wat iemand later kan en wil gaan bereiken op het gebied van onderwijs en werk. Ook wordt de rol die sociaal kapitaal hierin speelt onderzocht. Het begrijpen hoe jongeren het leven in hun wijk zien en beleven is van belang om te begrijpen hoe sociaal-ruimtelijk gedrag tot stand komt, en hoe de buurt invloed kan hebben op sociale uitkomsten van jongeren (Visser et al., 2015). Er is veel geschreven over de vraag of de buurt waarin iemand woont ertoe doet; of deze de toekomst, ofwel de sociaaleconomische ontwikkelingen van een persoon beïnvloeden of niet. Wanneer deze vraag beantwoord wordt, is er echter vaak slechts een eenduidig antwoord dat verder weinig diepgaande inzichten biedt: ja of nee. Met andere woorden: een buurteffect wordt vaak wel statistisch aangetoond, maar welke processen zich afspelen, waardoor buurteffecten ontstaan, blijft onbekend (Visser et al., 2015). Het achterhalen van de processen welke invloed hebben op sociale uitkomsten is juist van belang.

Sharkey en Faber (2014) deden in hun onderzoek "Where, when, why, and for whom do residential context matter?" al afstand van de vraag of de buurt er wel of niet toe doet. Zij zagen in dat 'buurteffecten' voor iedereen verschillend kunnen zijn; hoe onder andere woon-contexten, sociale netwerken en instituties individuele uitkomsten verschillend kunnen beïnvloeden. De invloeden die deze verschillende mechanismen kunnen hebben, kunnen zowel positief als negatief zijn. Wanneer er gekeken wordt naar mechanismen in de buurt, die invloed kunnen hebben op kinderen en jongeren, zijn er processen die spelen op verschillende niveaus. Deze zijn bijvoorbeeld het individu, het huishouden en de gemeenschap. Institutionele voorzieningen en hun kwaliteit en toegankelijkheid, zoals scholen, bibliotheken en parken, zijn voorbeelden van mechanismen die individuele uitkomsten kunnen beïnvloeden. Ook de sociaaleconomische en etnische compositie van de buurt, percentages van koopwoningen en de tijd dat iemand in de buurt woont, zijn voorbeelden van zaken die van invloed kunnen zijn op de sociaaleconomische uitkomsten van een persoon. Daarnaast zijn er mechanismen als stigmatisering en processen van socialisatie. Laatstgenoemde kunnen buurtbewoners zijn die jongeren beïnvloeden, maar ook de tussen burens gedeelde normen en waarden die dienen als voorwaarden voor wederzijds vertrouwen (Galster & Santiago, 2006; Jencks & Mayer, 1990; Sampson, Morenoff & Gannon-Rowley, 2002). Ook heeft iedereen een sociaal netwerk dat de uitkomsten kan beïnvloeden; succesvolle mensen in iemands sociale netwerk kunnen iemand bijvoorbeeld op weg helpen door diegene te informeren over opleidingsmogelijkheden of vacatures (Granovetter, 2005). Het moge duidelijk zijn dat er tal van kenmerken van een wijk en mechanismen binnen een wijk zijn die de sociaaleconomische uitkomsten van een persoon beïnvloeden. Omdat dit onderzoek niet de ruimte biedt om deze allemaal te onderzoeken, zal dit onderzoek zich naast individuele kenmerken alleen richten op de drie laatstgenoemde zaken: stigmatisering, processen van socialisatie en sociaal kapitaal. De invloed die deze zaken hebben op jongeren verschilt per persoon. Daarom is het van belang om niet te zoeken naar eenduidige antwoorden maar juist naar verschillen tussen de jongeren. Om een zo compleet en actueel mogelijk onderzoek uit te kunnen voeren, zal er een literatuuronderzoek voorafgaan aan de daadwerkelijke dataverzameling in de wijk Overvecht.

Aan de hand van de bestaande literatuur worden mogelijke invloeden van de drie bovengenoemde zaken onderzocht zodat hierover gerichte vragen gesteld kunnen worden gedurende de interviews. Het onderzoek is kwalitatief van aard zodat er op de ervaringen en beweegredenen van participanten kan

worden doorgevraagd en zo de mogelijke verschillen tussen percepties van deze mensen uiteengezet kunnen worden.

1.3 Wetenschappelijke relevantie

De uitkomsten van dit onderzoek zijn interessant voor verschillende partijen. Enerzijds is er de wetenschappelijke relevantie. Er is nauwelijks kwalitatief onderzoek gedaan naar de percepties van individuele jongens op de mate waarin een buurt gedrag, keuzes en daarmee hun toekomstbeeld beïnvloedt. Vaak worden jongeren in de media weggezet als een groep, terwijl dit te kortzichtig is; er zijn grote verschillen tussen jongeren in de manier waarop zij hun leefomgeving interpreteren (Visser et al., 2015). Dit onderzoek kan dus nieuwe inzichten bieden in verschillen tussen jongens en de manier waarop zij aankijken tegen de eventuele invloed van bepaalde mechanismen die in hun wijk kunnen leiden tot buurteffecten. Ook of en hoe deze buurteffecten invloed hebben op hun persoonlijke ontwikkeling en toekomst is een vraag die beantwoord zal worden. Bovendien is er met eerder onderzoek aangetoond dat de werkelijkheid aangaande buurteffecten complexer is dan vaak wordt aangenomen. Waar sommige onderzoeken hele sterke effecten vinden, vinden andere onderzoeken juist hele zwakke of helemaal geen effecten (Nieuwenhuis et al., 2015). Deze onderzoeken kunnen dus niet zomaar gegeneraliseerd worden, en daarom is het relevant om lokaal onderzoek te doen alvorens er beleid gevormd kan worden voor een specifieke wijk als Overvecht. Na uitvoering van de literatuurstudie 'Buurteffecten op kinderen en jongeren', door Visser et al. (2015) is gebleken dat het nog niet duidelijk is onder welke omstandigheden buurteffecten groter of kleiner zijn. Ook is het nog niet bekend voor welke jongeren buurteffecten groter zijn, en hoe de sociaalruimtelijke context kan helpen bij het verklaren van individuele uitkomsten. Ten slotte is er nog niet genoeg onderzoek gedaan naar de invloed van buurteffecten op het toekomstperspectief van jongeren. Er wordt vaak aangenomen dat mensen uit achtergestelde wijken minder aspiraties hebben. Deze aanname wordt ondersteund door academisch werk, maar het bewijs is mager. Het verschil tussen aspiraties en verwachtingen is erg belangrijk. Iedereen kan hoge aspiraties hebben, maar wanneer iemand belemmerd wordt door obstakels zoals buurteffecten, kan dit de verwachtingen doen krimpen wat het toekomstperspectief verandert. Een onderzoek van Kintrea, Clair & Houston (2015) in drie achtergestelde Engelse wijken vond juist hoge aspiraties en geen verband tussen deze aspiraties in relatie tot lokale werkgelegenheid. Ook was er geen verband tussen aspiraties en kenmerken van de buurt. Zij vonden echter wel verschillen tussen hoe aspiraties gedurende de tijd veranderden binnen verschillende wijken. In een Londense wijk met veel recente migratie vanuit Zuid-Azië waren de aspiraties het hoogst en deze bleven groeien tussen de 13 en 15 jaar. Dit kan verklaard worden doordat etnische minderheden vaak hogere ambities hebben omdat zij voor extra uitdagingen staan en tegelijkertijd omhoog willen op de maatschappelijke ladder. In Nottingham, een voornamelijk witte buurt in een voormalige industriestad die zichzelf probeert te transformeren, waren de aspiraties van jongeren wat lager. Zij wilden over het algemeen vasthouden aan de traditionele arbeid en arbeidsverdeling tussen man en vrouw. Gemiddeld gezien verminderden de aspiraties hier niet tussen 13 en 15 jaar, maar groeien deden ze ook niet. Meer diepgaand onderzoek werd door Kintrea en collega's aanbevolen om te begrijpen hoe aspiraties gevormd worden. Dit onderzoek is derhalve relevant omdat de invloed van buurteffecten op het toekomstperspectief over het algemeen nog niet duidelijk genoeg is, en in de context van Overvecht evenmin.

Wanneer er gekeken wordt naar wat er al bekend is over Overvecht blijkt dat er hier al veel onderzoek gedaan is. Bijvoorbeeld het onderzoek 'Gezellig en gewend: Jongeren over Overvecht, herstructurering en de toekomst' van Koster & Mulderij (2011). Hierin is onder andere onderzocht hoe kinderen en jongeren uit Overvecht hun wijk zien en of zij denken hier in de toekomst nog te blijven wonen. Het bleek dat een groot deel van de jongeren later in een 'betere' wijk wil wonen, met meer aanzien en veiligheid. Dit onderzoek zegt echter niks over hoe de jongeren ervaren beïnvloedt te zijn door het leven in Overvecht, en hoe dit invloed zal hebben op hun toekomst. Dit is een belangrijk gat in de wetenschappelijke literatuur dat zal worden opgevuld, en is tevens maatschappelijk van groot belang.

1.4 Maatschappelijke relevantie

Zoals in de introductie al vermeld is, bestaan er in Overvecht tal van problemen die waarschijnlijk niet ten goede komen aan de toekomst van bewoners van deze wijk. Om de kansen en toekomst voor alle jongeren in Overvecht te kunnen verbeteren, moet er inzicht vergaard worden in de manier waarop deze jongeren de invloed van hun wijk op hun acties en toekomst interpreteren. Het is bijvoorbeeld goed om te weten in

hoeverre criminaliteit en werkloosheid in Overvecht gevolgen zijn van socialisatieprocessen, en hoe deze processen mogelijk kunnen worden tegengegaan. Onderzoeken die reeds uitgevoerd zijn, onderstrepen de maatschappelijke relevantie van dit onderzoek. Er is bijvoorbeeld onderzoek gedaan naar sociale contacten en crimineel gedrag van Marokkaanse jongeren uit Overvecht, en naar sportmotieven en interetnisch contact van Turkse en Marokkaanse jongeren uit deze wijk. Aanleidingen hiervoor waren relatief hoge criminaliteitscijfers, en lage sportparticipatie onder allochtone pubers in de wijk Overvecht (Abourida, 2010; Deelen, 2011). Hoewel onderzoek naar sportparticipatie hier niet erg relevant lijkt, is dat wel het geval. Sport biedt kansen voor integratie en is daarom een belangrijk punt op de politieke agenda om sociaal-maatschappelijke problemen mee op te lossen. Ook is er een belangrijke link tussen socialisatie in de sport en het vormen van een identiteit: door te sporten wordt een proces van socialisatie in gang gezet, en bij een lage sportparticipatie zoals in Overvecht blijft ook de socialisatie achter (Deelen, 2011). Het feit dat beide onderzoeken uitgevoerd zijn, laat zien dat er problemen spelen in de wijk Overvecht. Kwalitatief onderzoek kan hier helpen inzicht te verkrijgen in drijfveren die mogelijk aan verschillende problemen ten grondslag liggen. Om de invloed van mechanismen die kunnen leiden tot buurteffecten op de acties en het toekomstperspectief van jongeren te kunnen achterhalen, is het van belang dat de jongeren hier zelfstandig over kunnen praten in plaats van dat gedrag door de ouders of door de school geïnterpreteerd wordt. Ook moet er meer diepgang worden gezocht dan dat er gevonden wordt door middel van enquêtes. Uitkomsten van het onderzoek kunnen van belang zijn voor zowel de gemeente Utrecht als scholen in Overvecht en maatschappelijk (jeugd)werkers. Het is uiterst belangrijk om er bij het uitvoeren van buurtgerichte interventies van op de hoogte te zijn dat er buurteffecten bestaan en hoe sterk deze zijn. Om deze reden is dit onderzoek ook maatschappelijk gezien erg relevant.

1.5 Hoofd- en deelvragen

Hoe denken jongens in Overvecht over hun toekomst en hoe speelt de sociale buurtomgeving hierbij een rol?

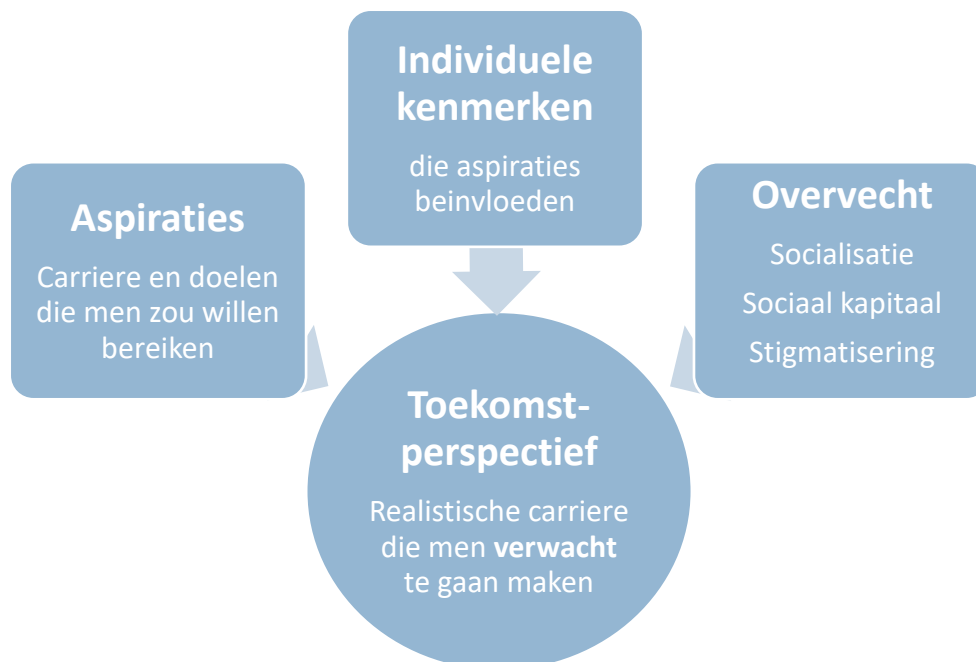
- 1. *In hoeverre ervaren jongens uit Overvecht stigmatisering vanwege hun (buurt)afkomst en hoe is dit van invloed op hun toekomstbeeld en toekomstplannen (stigmatisering)?***
- 2. *Hoe ervaren jongens uit Overvecht de normen en waarden omtrent school en werk in hun buurt en hoe is dit van invloed op hun toekomstbeeld en toekomstplannen (socialisatie)?***
- 3. *Welke hulpbronnen en rolmodellen hebben jongens uit Overvecht in hun buurt en hoe is dit van invloed op hun toekomstbeeld en toekomstplannen (sociaal kapitaal)?***

Hoofdstuk 2. Theoretisch kader

Om de hoofdvraag ‘Hoe denken jongens in Overvecht over hun toekomst en hoe speelt de sociale buurtomgeving hierbij een rol?’ te kunnen beantwoorden, moet eerst uitgelegd worden wat er precies bedoeld wordt met ‘de toekomst’. In de deelvragen komen ook de termen ‘toekomstbeeld’ en ‘toekomstplannen’ naar voren. Ook deze begrippen worden in het theoretisch kader uiteengezet.

In dit onderzoek wordt met ‘de toekomst’ of ‘toekomstperspectief’ bedoeld wat men in de toekomst verwacht te gaan bereiken. Het beeld dat men hiervan in het hoofd heeft, is het toekomstbeeld; deze wordt vormgegeven door de verwachtingen. Zoals eerder al vernoemd, is het onderscheid tussen aspiraties en verwachtingen erg belangrijk. Eerstgenoemde is wat men graag zou willen bereiken; dit zijn de doelen of idealen die iemand heeft met betrekking tot het maken van een carrière. Deze zullen in veel gevallen echter niet waargemaakt worden, omdat deze om uiteenlopende redenen niet realistisch zijn (Johnson, 1995). Toekomstverwachtingen, ofwel het toekomstperspectief zijn wat anders; deze zijn vaak meer in lijn met de uiteindelijke baankeuze en wat men bereikt, omdat deze een loopbaan voorziet die als realistisch en bereikbaar gezien wordt (Armstrong & Crombie, 2000). Bepaalde processen die onderzocht zullen worden, zoals stigmatisering en socialisatie leiden mogelijk tot buurteffecten, en deze kunnen gezien worden als voorbeelden van obstakels die het realiseren van aspiraties in de weg kunnen staan. Hiernaast zijn er ook allerlei vormen van sociaal kapitaal die juist ondersteuning kunnen bieden. Ook individuele kenmerken zijn bepalend voor het realiseren van aspiraties. Deze worden als eerste besproken. Het onderstaande figuur dient ter verduidelijking van de begrippen en als conceptueel model van het onderzoek.

Figuur 2.1 – Conceptueel model

2.1 Aspiraties op het gebied van onderwijs en werk

Aangezien het onderzoek zich op jongeren richt, gaat het hier om aspiraties op het gebied van onderwijs en werk; hierop oriënteren jongeren zich hoofdzakelijk bij het plannen van hun toekomst. Welk onderwijsniveau heeft men, of wil men bereiken? Wil men naar een bepaalde onderwijsinstelling doorstromen? Wil men toewerken naar een bepaald type baan, of een bepaald niveau van werk? Onderwijsniveau en werkniveau zijn de voornaamste factoren die sociale mobiliteit beïnvloeden, en daarom wordt hierop de focus gelegd.

Er zijn tal van factoren die deze aspiraties beïnvloeden. In een studie naar aspiraties van jongeren in achtergestelde buurten in Engeland van Kintrea et al. (2015) is er een model ontwikkeld dat verschillende factoren omvat die aspiraties beïnvloeden. Dit zijn de eigen kennis, de kennis en het opleidingsniveau van

de ouders, invloeden van familie en vrienden, invloeden van de bredere samenleving en de media, invloeden van de buurt waarin iemand leeft, de sociaaleconomische status van het gezin waarin iemand opgroeit, etniciteit, gender etc.

Dit onderzoek richt zich voornamelijk op de sociale buurtomgeving, dus de familie, vrienden en de buurt. Hiernaast zal de invloed van de bredere samenleving en de media aan bod komen onder de term stigmatisering. Voordat invloeden van de sociale buurtomgeving behandeld worden, wordt er gefocust op individuele kenmerken welke sterk bepalend zijn voor het vormen en realiseren van aspiraties. In het onderzoek van Kintrea et al. (2015) is er onderscheid gemaakt tussen drie kenmerken; sociale klasse, etniciteit en gender. Omdat we in Nederland niet meten in 'sociale klassen' wordt hiervoor de term 'sociaaleconomische status' gebruikt.

2.2 De rol van Individuele kenmerken op aspiraties

Sociaaleconomische status

Aspiraties zijn niet gelijk verdeeld over de maatschappij. De sociaaleconomische status waarmee iemand opgroeit, speelt een belangrijke rol bij het hebben en vooral het realiseren van aspiraties. Deze bepaalt in veel gevallen in hoeverre 'cultureel kapitaal' ontwikkeld wordt, waarvan ambities een onderdeel zijn, en welke van invloed is op de sociale mobiliteit. De drie belangrijkste indicatoren voor het meten van de sociaaleconomische status zijn opleidingsniveau, inkomen en beroep (Shavers, 2007). Cultureel kapitaal is het geheel aan kennis, capaciteiten etc. van een persoon die deze persoon in staat stelt sociale privileges te verwerven of behouden. Op deze manier kan cultureel kapitaal jongeren helpen navigeren door het onderwijssysteem (Rupp & Haarmans, 1994). Uit onderzoek in Engeland bleek bijvoorbeeld dat jongeren uit de blanke arbeidersklasse de groep was met de minste aspiraties (Strand & Winston, 2008). Onder achtergestelde jongeren is het vaak het gebrek aan financiële middelen wat het ontwikkelen en realiseren van aspiraties belemmert; bijvoorbeeld wanneer zij vroegtijdig de school verlaten om al werkend een bijdrage te leveren aan het huishouden (Reay, 2001).

Verder bleek uit Nederlands onderzoek dat de belangrijkste voorspeller als het gaat om het onderwijsniveau van het kind, het opleidingsniveau van de ouders is. Ook de opvoeding van het kind en de band tussen kinderen en ouders is sterk bepalend. De ontwikkeling van eigenschappen als zelfvertrouwen, zelfstandigheid, motivatie en flexibiliteit vindt voor een belangrijk deel plaats in de opvoedingsomgeving. Deze omgeving moet kinderen in de gelegenheid stellen om hun persoonlijke competenties te ontwikkelen en daarom is deze ook erg belangrijk voor het toekomstperspectief van een kind. Verder kan de relatie tussen ouders de prestaties beïnvloeden; eenoudergezinnen hebben over het algemeen minder goed presterende kinderen (de Bruyn, Deković & Meijnen, 2003; Smeets, 2007; Meij, 2011; Herweijer, 2008). Dit hoeft echter niet per se iets te zeggen over de aspiraties van deze kinderen; deze kunnen onverminderd groot zijn maar door omstandigheden en obstakels minder van de grond komen.

Etniciteit

Het wel of niet deel uitmaken van een etnische minderheidsgroep kan invloed hebben op aspiraties. Jonge etnische minderheden worden vaak neergezet alsof ze lage aspiraties hebben, en jonge leerlingen met een achtergestelde achtergrond hebben over het algemeen lagere uitkomsten dan hun medeleerlingen met een 'betere' achtergrond (Kintrea et al., 2015). Deze lage aspiraties kunnen echter ook ontstaan als gevolg van lage verwachtingen van anderen wat demotiverend kan werken (Fine, Burns, Payne & Torre, 2004). Er is ook bewijs dat etnische minderheden juist hoge aspiraties kunnen hebben; zij worden opgejut door hoge ambities van ouders en andere familieleden om succes te bereiken. Binnen een etnische gemeenschap kan het behalen van een diploma als een grote sociale prestatie worden gezien, en respect en blijdschap afdwingen bij bijvoorbeeld ouders, wat extra motiverend kan werken (Archer, Pratt & Phillips, 2001).

De sociaaleconomische omstandigheden waarmee iemand opgroeit, zijn in grote mate bepalend voor de aspiraties en het uiteindelijke toekomstperspectief van een kind (Shavers, 2007). In Nederland groeien jongeren met een migratieachtergrond vaker dan hun autochtone leeftijdsgenoten op in achterstandswijken. In deze wijken krijgen zij te maken met allerlei nadelige omstandigheden die vaak niet ten gunste komen aan hun ontwikkeling en sociale mobiliteit. Een gevolg hiervan is dat jongeren met een migratieachtergrond in Nederland veel vaker in contact komen met politie, en ook veel vaker als verdachten geregistreerd worden dan autochtone Nederlanders met dezelfde leeftijd. Jongeren met een Marokkaanse

achtergrond hebben in Nederland de grootste kans om gedetineerd te worden. Hierna volgen Antillianen, niet-westerse allochtonen, Surinamers en Turken. Hiernaast is ook gebleken dat het aantal gepleegde delicten toeneemt naarmate de woongemeente etnisch gezien meer divers wordt (Boon, Dorp & de Boer, 2018).

Wanneer we praten over problematisch gedrag zoals werkloosheid, overlast, vroegtijdig schoolverlaten en criminaliteit hebben de grote gemeenten, waaronder Utrecht, te maken met een oververtegenwoordiging van Marokkaanse jongeren in de zogenaamde risicocategorie. Met het grootste deel van deze jongeren in Nederland gaat het goed, maar een deel worstelt met een complex probleem. Opleiding, baankansen en begeleiding bij opvoeding zijn zaken die deel uitmaken van dit probleem en die binnen dit onderzoek relevant zijn (Vandenbroucke, Braam, Pels & Stekete, 2008). Zo'n 24% van de inwoners van Overvecht heeft een Marokkaanse achtergrond, en dat maakt het relevant om aan deze groep extra aandacht te schenken (Gemeente Utrecht, 2019). Om deze reden wordt deze groep hier apart behandeld. Vandenbroucke et al. (2008) stellen dat de meeste problemen plaatsvinden onder tweede en derde generatie Marokkaans-Nederlandse jongeren, en dat hoe meer er van deze jongeren in een gemeente wonen, hoe meer criminaliteit er voorkomt. Marokkaanse gezinnen wonen net als veel andere gezinnen met een migratieachtergrond vaak in een achterstandswijk wat het ontsnappen aan de problemen lastiger maakt. Deze groep kent over het algemeen weinig vrijetijdsbesteding en hangt daardoor veel op straat rond. Een gebrek aan positieve rolmodellen is een mogelijke oorzaak dat jongeren op het verkeerde pad belanden. Hiernaast hebben zij last van discriminatie op de arbeidsmarkt, en ook de gezinssituatie draagt bij aan het probleem; ouders met een migratieachtergrond hebben vaak een taalachterstand en kunnen deze niet goed op de kinderen overbrengen. Hiernaast hebben zij andere opvattingen over hoe de kinderen op te voeden die afwijken van de Nederlandse standaard omdat zij niet altijd goed weten hoe het in Nederland eraan toe gaat. Een gevolg hiervan is dat broertjes en zusjes meelopers worden wat de 'juiste opvoeding' niet ten goede komt. Tot slot lijken de jongeren bij hun opvoeding niet veel te hebben aan de vaders; deze zijn wel aanwezig maar vormen meestal geen rolmodel (Vandenbroucke et al., 2008). Marokkaans-Nederlandse jongeren ervaren ook vaak een gebrek aan 'conventioneel kapitaal'. Dit omvat bijvoorbeeld de taal, kennis over de Nederlandse cultuur en sociale netwerken en een gebrek hieraan staat de persoonlijke ontwikkeling in de weg. Hiernaast kunnen zij te maken krijgen met een instabiel zelfbeeld als het gevolg van stigmatisering. Polarisatie heeft ook gevolgen voor Marokkaans-Nederlandse jongeren; wanneer zij het gevoel hebben minder kansen te hebben dan andere jongeren kan dit voor hen ongewenst gedrag legitimeren (Vandenbroucke et al., 2008). De genoemde problemen aangaande een deel van de Marokkaanse jongeren in een grote gemeente zoals Utrecht hebben mogelijk invloed op de aspiraties van deze jongens. Hoewel deze op jongere leeftijd op zich hoog kunnen zijn, zullen stigmatisering en lage verwachtingen over de toekomst het ontwikkelen van aspiraties mogelijk belemmeren.

Gender

Traditionele opvattingen over wat typisch 'mannenwerk' en 'vrouwenwerk' is, kunnen aspiraties beïnvloeden omdat deze soorten werk geassocieerd worden met bepaalde vaardigheden en houdingen die hierbij vereist zijn. Door deze traditionele opvattingen heeft een vrouw bijvoorbeeld mogelijk onterecht lagere aspiraties dan een man (Kintrea et al., 2015). Ter illustratie: Een vrouw kan de intelligentie en motivatie hebben om dokter te worden, maar zij ziet hiervan af omdat zij of mensen uit haar cultuur of omgeving dit als 'mannenwerk' bestempelen. Een onderzoek in Londen naar mannen met een lage sociaaleconomische status en hun aspiraties met betrekking tot hoger onderwijs toonde aan dat mannelijkheid het volgen van een opleiding in de weg kan staan. Veel mannen zagen deelname aan hoger onderwijs als tijd- en geldverspilling en als bedreiging van de mannelijke identiteit; traditioneel gezien brengen zij vanaf jonge leeftijd brood op de plank en wordt hun identiteit gedefinieerd door arbeid.

Studeren zou 'ondenkbaar' zijn omdat dit gelijk staat aan een periode niet werken, wat ingaat tegen de principes van de man (Archer et al., 2001). Het is de vraag of de aspiraties van jongeren uit een achtergestelde buurt wezenlijk lager zijn, of dat deze gematigd worden door omstandigheden. Er is aangetoond dat zelfvertrouwen, motivatie, eigenwaarde en zelfwerkzaamheid beïnvloed worden door omstandigheden die aspiraties kunnen doen groeien of krimpen. Ook zouden deze ertoe kunnen leiden dat aspiraties niet meer geuit worden (Kintrea et al., 2015). Met deze omstandigheden wordt er gedoeld op zogenaamde buurteffecten. In de volgende paragraaf wordt uitgelegd welke deze zijn, en waarop en op welke manier de buurt effect kan hebben op aspiraties van jongeren.

2.3 Buurteffecten

Binnen de geografie is de uitdrukking ‘place matters’ na vele buurt gerelateerde onderzoeken algemeen geaccepteerd. De buurt waarin iemand opgroeit, heeft effect op zijn of haar sociale uitkomsten; dit wordt ook wel het buurteffect genoemd. Er zijn verschillende mechanismen die buurteffecten kunnen aanwakkeren: omgevingsmechanismen, zoals fysieke infrastructuur en blootstelling aan vervuilde lucht; geografische mechanismen, zoals gebrek aan werkgelegenheid; institutionele mechanismen, zoals gebrek aan institutionele instellingen, en sociaal-interactieve mechanismen, waarop dit onderzoek zich focust. Het belangrijkste idee van het sociaal-interactieve deel van buurteffecten is dat houdingen, overtuigingen en gedragingen van een persoon beïnvloedt kunnen worden door die van burens, en daarmee beïnvloeden deze ook direct de economische en sociale uitkomsten van een individu; bijvoorbeeld de positie op de arbeidsmarkt (Galster, 2012). Hiernaast kan sociaal kapitaal in de buurt iemands toekomstperspectief beïnvloeden, net als stigmatisering. Binnen verschillende sociale studies is de buurteffecten-theorie overgenomen, wat geleid heeft tot het toenemende begrip dat de context waarin sociale en economische processen plaatsvinden significante effecten kunnen hebben op sociaaleconomische uitkomsten van mensen (Buck, 2001). Deze uitkomsten kunnen ook worden aangeduid met de term ‘sociale mobiliteit’: de verandering over tijd in de socio-economische karakteristieken van een persoon, zoals inkomen, verbinding met de arbeidsmarkt en prestaties op de arbeidsmarkt (Pinkster, 2007). Achterhalen hoe de jongens uit Overvecht denken over en wat ze verwachten van de eigen sociale mobiliteit is het voornaamste doel van deze scriptie.

De drie kernbegrippen van dit onderzoek zijn *stigmatisering*, *socialisatie* en *sociaal kapitaal*. Vooral de eerste twee begrippen zijn vaak negatieve effecten van het leven in een achtergestelde buurt; sociaal kapitaal wordt vaker gezien als een hulpmiddel. Het idee van buurteffecten is dat de demografische context van ‘arme buurten’ vaak ongewenste en weinig bevorderende normen, waarden en gedragingen in individuen opwekt. Deze brengen op den duur weer een cyclus van sociale pathologie en armoede op gang waaraan weinig bewoners kunnen ontsnappen (Bauder, 2002). Sociale pathologie is een term die wordt gebruikt om sociale factoren te beschrijven zoals armoede en criminaliteit die sociale desorganisatie steunen of hieraan bijdragen. In dit hoofdstuk wordt van de drie genoemde begrippen uiteengezet hoe deze binnen het onderzoeksveld van buurteffecten zijn gedefinieerd.

Zoals al beschreven is, kunnen individuele kenmerken zoals de socio-economische achtergrond, etniciteit, religie en gender invloed hebben op het hebben of ontwikkelen van aspiraties. Hiernaast kunnen deze kenmerken ook helpen verklaren waarom bepaalde groepen op een andere manier beïnvloed worden door de buurt-context dan anderen. Vanaf het eerste moment dat een persoon in een buurt gaat wonen, wordt deze onderdeel van een informeel netwerk met verschillende normen, waarden en regels die uiteindelijk de kansen en gedragingen vormgeven. Om deze redenen zijn buurteffecten ook verschillend tussen verschillende groepen. Ter illustratie: In Transvaal, een met Overvecht vergelijkbare Haagse wijk, zijn voorbeelden van negatieve socialisatie wel gevonden onder eerste generatie Hindoestaanse Surinamers en Marokkaanse Berbers, maar niet onder tweede generatie Hindoestaanse Surinamers en Marokkaanse Arabieren (Pinkster, 2007).

2.4 De drie S'en: stigmatisering, socialisatie en sociaal kapitaal

2.4.1 Territoriale stigmatisering

Een stigma is een eigenschap of reputatie die op een bepaalde manier in diskrediet gebracht wordt; het zorgt ervoor dat een persoon door anderen wordt geclassificeerd in een ongewenst stereotype (Goffman, 1997). Dit is een vaststaand beeld dat iemand heeft van bijvoorbeeld een persoon of buurt dat soms onterecht blijft bestaan ondanks dat dit beeld niet meer klopt omdat er veranderingen hebben plaatsgevonden (Arthurson, 2012). Galster (2008) omschreef stigmatisering als een ‘endogeen buurteffect’; het vindt plaats wanneer belangrijke institutionele instellingen, de regering of belangrijke marktspelers de bewoners van een plaats stereotyperen of hulpmiddelen naar deze plaats reduceren vanwege de samenstelling van deze buurt. Negatieve stereotypen van arme buurten bestaan al sinds buurten bestaan. Een voorbeeld van een onderzoek uit 1965 in een Engelse buitenwijk heeft aangetoond dat ongewenst gedrag van een bepaalde groep gebruikt werd om het negatieve beeld van een wijk te versterken. Zelfs na interventie waarbij de bevolkingssamenstelling veranderde, bleek het stigma sterk te blijven bestaan; de bewoners werden namelijk nog steeds gezien als inferieur. Dit betekent dat de reputatie van een wijk niet per se beter wordt wanneer er geïntervenieerd wordt (Elias & Scotson, 1994). Dit werd ook vrij recent nog

aangevoeld in Nederlandse context in een onderzoek van Bolt en Van Kempen (2011) en in Australisch onderzoek van Arthurson (2012) waaruit ook bleek dat een wijk een negatief stigma bleef dragen ondanks dat er geïntervenieerd was door de bevolkingssamenstelling te veranderen. De reputatie zit dus vaak geworteld in de geschiedenis van een plaats. Ook toonde het aan dat bewoners hun eigen buurt veel positiever beoordeelden dan mensen van buiten de buurt. Mogelijk beïnvloedt deze negatieve externe beoordeling ook het gedrag van de buurtbewoners op een negatieve manier (Arthurson, 2012).

Werkgevers kunnen bij het selecteren van sollicitanten kijken naar de woonplaats en de keuze om iemand op gesprek te laten komen hiervan af laten hangen. Wanneer de woonplaats meegenomen wordt als selectie criterium wordt ervan uitgegaan dat de buurt waarin iemand woont zijn of haar eigenschappen, interactieve vaardigheden etc. reflecteert. Dit zou hinderend werken voor werkzoekenden uit bepaalde buurten met een slecht imago (Bauder, 2002). Ook in het onderwijs kan stigmatisering plaatsvinden; bijvoorbeeld wanneer een school in een achtergestelde buurt geen geschikte leraren kan vinden omdat zij daar niet willen werken of wanneer een leraar als gevolg van de reputatie van de buurt lage verwachtingen heeft van de prestaties van de leerlingen (Visser et al., 2015). Uit de studie 'Urban Outcasts' kwam naar voren dat bewoners uit gestigmatiseerde wijken in zowel Parijs als Chicago moeite hadden met het vinden van werk omdat werkgevers in deze wijken niet of in mindere mate werknemers werven dan in andere wijken (Waquant, 2008). Het is echter de vraag in hoeverre dit ook in Utrecht plaatsvindt, aangezien de sociaaleconomische verschillen tussen wijken in Utrecht kleiner zijn dan in Parijs of Chicago. Toch bleek uit onderzoek van Galster (2012) dat plaatsgebonden stigmatisering vaak voorkomt in West-Europa. In Utrecht is bijvoorbeeld aangetoond dat de reputatie van de buurt significant correleerde met de sociaaleconomische kenmerken van deze buurt, terwijl de fysieke en functionele kenmerken minder belangrijk waren (Permentier, Bolt & Van Ham, 2007).

Recent is er meer aandacht gekomen voor de rol van de buurtreputatie als aanjager van buurteffecten. Een voorbeeld hiervan is het proefschrift 'Reputation, neighbourhoods and behaviour' van Matthieu Permentier (2009). Hierin is er stilgestaan bij de invloed van de buurtreputatie op gedrag van bewoners van deze buurt. Een van de redenen hiervoor was het risico dat de herstructurering van buurten als het gevolg van reputatie van deze buurten niet het gewenste effect zou hebben. Door de reputatie zou het moeilijk zijn om de middenklasse aan te trekken wat de resultaten van herstructureringsprojecten in de weg zou staan. Een mogelijk negatief effect van een slechte buurtreputatie is dat het zelfbeeld en zelfvertrouwen van bewoners afneemt wanneer zij door buitenstaanders telkens gewezen worden op de slechte naam van hun buurt, wat demotiverend kan gaan werken. Wanneer dit gebeurt, besluit men vaker om te gaan verhuizen met als gevolg dat de slechte reputatie blijft bestaan (Permentier, 2009). Ten slotte is gebleken dat jongeren in Overvecht gemiddeld gezien positiever naar hun wijk kijken dan ouderen en buitenstaanders. Volgens een rapport van onderzoeksbureau Labyrinth uit 2008 gaven jongeren de wijk rapportcijfer 6,5 waar volwassen inwoners gemiddeld een 5,3 gaven (Visser, 2012). Mogelijke oorzaak hiervan is het imago dat de wijk heeft; volwassenen en buitenstaanders worden mogelijk meer beïnvloed door de media terwijl de jongeren het leven in de wijk door een andere bril bekijken.

2.4.2 Socialisatie

Socialisatie is een breed begrip dat ingeperkt dient te worden om het binnen het onderzoeksveld 'buurteffecten' te kunnen onderzoeken. De definitie volgens de Dikke Van Dale luidt: Sociale inlijving, ofwel opnemng van een individu in de cultuur van zijn omgeving. Hiernaast gebruikt dit woordenboek het woord 'vermaatschappelijking', ofwel het worden tot gemeenschapswezen (van Dale, 2019). Galster (2008) omschrijft socialisatie als volgt: Het gedrag en de houdingen van mensen kunnen mogelijk veranderen door contact met rolmodellen of leeftijdsgenoten in de buurt. De manier waarop men de normen en waarden omtrent school en werk in de buurt ervaart, kan invloed hebben op de motivatie die een persoon heeft om zich wel of niet in te zetten voor goede prestaties. In de huidige literatuur zijn een aantal modellen te onderscheiden die verschillende vormen van socialisatie en de invloeden van rolmodellen omschrijven. Het meest overkoepelende model is het 'collectieve socialisatiemodel' van Jencks en Mayer uit 1990.

Volgens het collectieve socialisatiemodel zijn het de geconcentreerde armoede en het gedrag van volwassenen uit de buurt als rolmodellen die 'verkeerd gedrag' doorgeven aan jongeren die in dezelfde buurt wonen en die niet per se hun kinderen zijn. Voorbeelden van verkeerd gedrag zijn werkloosheid, afhankelijkheid van bijstandsuitkeringen en alleenstaand ouderschap. De effecten van problematisch

gedrag van volwassenen op uitkomsten van jongeren zijn onder andere criminaliteit, schooluitval en verkleinde arbeidskansen (Bauder, 2002).

Het collectieve socialisatiemodel toont veel overeenkomsten met de cultuur van armoede van Oscar Lewis (1966). Echter heeft deze niet alleen betrekking op jongeren, maar op iedereen. Lewis beargumenteert dat langdurige armoede een reeks van (negatieve) houdingen, overtuigingen en normen en waarden zou genereren bij de bewoners van een buurt. Hierbij kan er gedacht worden aan een algehele negatieve houding ten opzichte van werk en maatschappij. In buurten waar veel 'negatieve rolmodellen' zoals rondhangende jongeren en criminelen zijn, kunnen deze ook aanleiding zijn voor het ontstaan van een 'cultuur van armoede' (CBS, 2017). Zelfs als de armoedige condities die voor deze negatieve houdingen aanleiding gaven, zouden verdwijnen, zouden deze houdingen blijven bestaan (Small et al. 2010). Volgens dit model zou het aanleren van sociale normen en gedrag grote invloed hebben op de toekomst van een kind (Buck, 2001). Het concept van de cultuur van armoede suggereert dat culturele pathologie zich voortplant binnen de gemeenschap en dat de culturele eigenschappen van de buurt en de sociale en economische situaties van individuen direct met elkaar verbonden zijn. Voorbeelden van pathologische sociale en gedragsmatige problemen zijn schooluitval, tienerouderschap en drugsgebruik (Bauder, 2002).

Het epidemiemodel (Jencks & Mayer, 1990) is ook een vorm van collectieve socialisatie. Deze is echter specifiek gericht op groepen jongeren. Dit model suggereert dat lokale netwerken van jongeren het gedrag van andere jongeren beïnvloeden. Deze netwerken 'infecteren' jongeren met (vaak negatief, problematisch) gedrag en houdingen. Het woord epidemie wordt hier gebruikt om aan te geven dat het verkeerde gedrag zich onder jongeren kan verspreiden alsof het een ziekte is. Bij deze vorm van socialisatie is er pas sprake van merkbare gevolgen wanneer er een minimumdrempel van grensoverschrijdend gedrag bereikt is. Dat wil zeggen dat het problematische gedrag pas 'epidemisch' wordt en mensen gaat beïnvloeden wanneer het een bepaald deel van de bevolking bereikt heeft. Denk hierbij aan een groep hangjongeren die steeds groter wordt en op verschillende plaatsen overlast veroorzaakt. Lokale sociale normen worden ook beïnvloed door de balans tussen verschillende groepen in de buurt (Buck, 2001). Met andere woorden: hoe invloedrijker groep 1 wordt tegenover groep 2, des te meer worden de normen van groep 1 de standaard. Het wel of niet deel uitmaken van een groep en de relaties tussen verschillende groepen kan dus gedrag beïnvloeden. De effecten die groepen jongeren kunnen hebben op individuele uitkomsten zijn vaak gerelateerd aan schooluitval en arbeidsmarktparticipatie (Bauder, 2002). Verder kan groepsgedrag verklaard worden aan de hand van de sociale leertheorie, die gebaseerd is op psychologische leerprincipes als imitatie, beloning en straf. Volgens deze theorie leert iemand constant gedrag aan- of af door zijn gedrag af te stemmen op dat van mensen uit de omgeving en reacties hierop vanuit de omgeving (Burgess & Akers, 1966).

De mate waarin iemand zich in zijn gedrag laat beïnvloeden door jongeren uit de buurt wordt deels bepaald aan de hand van zijn ambities om wel of niet te stijgen op de maatschappelijke ladder. In zijn veldonderzoek naar de 'Street corner society' in een achterbuurt in Boston, genaamd North End, deed William Whyte in het begin van de jaren '40 al onderzoek naar sociale structuren binnen de wijk. De belangrijkste conclusie was dat de ogenschijnlijk chaotische sloppenwijk op een informele manier goed was georganiseerd met relaties tussen zogenoemde 'cornerboys' en 'collegeboys'. Corner boys, ofwel straatjongens willen vooral bijdragen aan verbetering van de lokale situatie en zijn vooral gericht op het leven binnen de buurt. Voor hen is loyaliteit en het onderhouden van persoonlijke relaties erg belangrijk. College boys, ofwel schooljongens worden gekenmerkt door een sterke motivatie om zich te richten op een leven buiten de buurt. Hier zijn de onderlinge banden minder sterk want deze jongens zijn al snel bereid banden te breken wanneer deze geen persoonlijke verbetering brengen. Een schooljongen beoordeelt iemand op basis van zijn vermogen om vooruitgang te boeken en te ontsnappen aan de huidige sociaaleconomische status (Whyte, 2012).

Ten slotte zijn er vormen van sociale controle binnen informele sociale netwerken die indirect de opties van mensen kunnen beperken. Informele gedragsregels die de norm zijn binnen een etnische groep of familie kunnen limiterend werken in het ontwikkelen van bepaalde vaardigheden of ervaringen die kunnen leiden tot betere kansen op werk. Dit vermoedelijk de uiteindelijke zoektocht naar een baan. Er kan gedacht worden aan ongeschreven regels die het iemand moeilijk maken om contact te hebben met iemand van buiten de eigen groep waardoor de individuele bewegingsvrijheid en daarmee de kans op sociale mobiliteit

ingeperkt wordt. Hoewel beperkingen vooral veroorzaakt lijken te worden door regels binnen de familie, kunnen deze vaak niet los van de buurt worden gezien. Deze gedragsregels gelden vaak ook bij familie en vrienden in de buurt waardoor ze nog sterker zijn. Gedrag wordt door familie, vrienden of mensen met dezelfde etnische of culturele achtergrond namelijk ook beoordeeld (Pinkster, 2009).

In 2007 deed Pinkster onderzoek naar lokale sociale netwerken, socialisatie en sociale mobiliteit in een Nederlandse buurt met een gemiddeld laag inkomen. Deze buurt, Transvaal in Den Haag, is op verschillende vlakken vergelijkbaar met Overvecht: op het moment waarop het onderzoek plaatsvond, behoorde het tot de armste van de stad, was het grootste deel van de woningen in handen van een huurcoöperatie en was het grotendeels een wijk van immigranten (Pinkster, 2007). Dit onderzoek wordt gebruikt als inspiratie voor de interviewvragen en ter vergelijking met Overvecht. Met behulp van kwalitatief onderzoek zijn er in Transvaal voorbeelden gevonden van collectieve socialisatie. Deze stelden dat gedeelde afwijkende normen en waarden met betrekking tot werk invloed hebben op individuele economische acties. Zo waren er voorbeelden van bewoners die werkloosheid zagen als de dominante norm. Zij zagen het nut van werken niet in, want “waarom zou je werken als je ook een uitkering kunt krijgen?” Deze norm was onder verschillende buurtbewoners opgenomen in de cultuur van de omgeving; een voorbeeld van negatieve socialisatie. Ook werd er informatie uitgewisseld over hoe de controle op uitkeringsgerechtigdheid te slim af te kunnen zijn. Hiernaast waren er algemene gedragsregels die limiterend werken op de vrijheid van individuen om secundaire vaardigheden of werkervaringen op te doen om zodoende hun sociaaleconomische status op langere termijn te verbeteren. Een voorbeeld hiervan is ouders die hun zoon vroegtijdig van school halen zodat deze extra inkomen voor het huishouden of dat van familie kan genereren. Zij denken: “waarom zou hij gaan studeren voor een toekomstige baan als hij nu ook een baan kan krijgen?” Het effect is hier geen werkloosheid, maar op lange termijn een stagnatie in de sociale mobiliteit van de tweede generatie (Pinkster, 2007). Ten slotte waren er binnen bepaalde sociale netwerken zekere vormen van sociale controle en normen en waarden die hier golden. Deze standaarden kunnen limiterend werken op de opties die iemand heeft om zich in vrijheid te ontwikkelen hoe hij of zij wil. Binnen sommige groepen bewoners was er weinig tolerantie voor hen die zich anders gedroegen. Zodra men het idee heeft dat iemand zich alleen voor zijn eigen belangen inzet of te veel van de groepsnormen afwijkt komt deze onder druk te staan. Dit is een voorbeeld van indirecte socialisatie; een vorm van sociale controle binnen een groep die indirect de opties van een persoon beperken (Pinkster, 2007).

2.4.3 Sociaal kapitaal

Sociaal kapitaal bestaat uit alle vormen van sociaal contact die een persoon heeft en die kunnen dienen als hulpbronnen om de kansen van deze persoon te vergroten. Dit is het gehele sociale netwerk van een persoon en hierbij kan er onder andere gedacht worden aan familie, vrienden, buurtgenoten, klasgenoten, docenten, collega's en trainers. Sociaal kapitaal hoeft niet in dezelfde wijk te wonen; dit is de gehele kenniskring van een persoon. Lokaal sociaal kapitaal woont wel dichtbij; dit zijn de burens en nabij wonende familie en kennissen waarmee iemand in meer of mindere mate contact onderhoudt. Lokaal sociaal kapitaal kan een grote rol spelen in het vergroten van zowel de levenskansen van een persoon als de leefbaarheid van de wijk (Albeda & Oosterlynck, 2018). Grofweg kunnen sociale relaties opgedeeld worden in ‘sterke’ en ‘zwakke’ relaties. Waar sommige auteurs vooral de nadruk leggen op het nut van sterke relaties bij sociale stijging, leggen andere auteurs juist de nadruk op zwakke relaties. Weer andere auteurs kijken liever naar de functie van een relatie; of een relatie ‘bonding’ of ‘bridging’ is. Met andere woorden: heeft deze alleen een verbindende of ook een overbruggende functie? In deze paragraaf wordt omschreven wat deze relaties precies inhouden en hoe deze kunnen dienen als hulpbronnen die de levenskansen van een persoon kunnen vergroten. Ten slotte wordt het netwerkmodel behandeld en hoe netwerken kunnen zorgen voor sociale isolatie of juist sociale inclusie.

Zwakke en sterke relaties

Het eerste invloedrijke artikel waarin het belang van zwakke relaties voor sociale stijging onderstreept werd, was ‘The strength of weak ties’ van Granovetter (1977). De titel verklapt al dat hij juist de zwakke relaties belangrijk acht en niet zozeer de sterke relaties die verderop in deze paragraaf omschreven worden. Zwakke relaties zijn contacten tussen mensen uit verschillende sociale groepen. Deze verschillen zitten in etnische achtergrond, opleidingsniveau, inkomensniveau, leeftijd etc. Hoewel de mensen in sociaal opzicht veel van elkaar kunnen verschillen, zorgt de kleine fysieke afstand tussen buurtbewoners er soms voor dat er toch contact ontstaat. Dit contact kan iemand helpen aan waardevolle informatie die in het eigen sociale

netwerk niet aanwezig is. Hierbij valt er te denken aan werk- of opleidingsmogelijkheden. Onder sterke relaties vallen de relaties tussen mensen die vaak min of meer 'hetzelfde' zijn. Deze bestaan vaak in homogene netwerken waarbinnen de personen op elkaar lijken in termen van etnische achtergrond, opleidingsniveau of inkomensniveau. Hierbij kan er gedacht worden aan vrienden en migrantengroepen. Binnen een netwerk van 'sterke relaties' waartoe iemands vrienden behoren, beweegt iedereen vaak min of meer in dezelfde kringen waardoor de informatie die daar circuleert vaak overlapt met wat men al weet (Granovetter, 1977; 2005).

Vaak is het voor sociale stijging bevorderend als degene waarmee contact aangegaan wordt hoger op de sociale ladder staat; dan is de informatie vaker echt waardevol en bruikbaar om zelf op de sociale ladder te kunnen stijgen omdat deze persoon hier zelf meer ervaring in heeft. Dit hoeft echter niet te betekenen dat alleen een 'hoger' persoon iemand aan een baan kan helpen; er zijn uiteraard altijd uitzonderingen. Een belangrijk kritiekpunt op de verdeling in sterk en zwak is dan ook gericht op het idee dat alleen zwakke relaties kunnen fungeren als brug naar nieuwe netwerken, want waarom zouden familie en vrienden dit ook niet kunnen (Greenbaum, 1982)?

Hoewel arme bewoners binnen de buurt vaak verschillende vormen van ondersteuning krijgen, missen ze vaak zwakke relaties ofwel een heterogeen netwerk. Deze contacten met mensen die hoger op de sociale ladder staan en maatschappelijk gezien meer betrokken zijn, kunnen een brug vormen naar verschillende institutionele instellingen, de huizenmarkt en de arbeidsmarkt (Pinkster, 2007). Een onderzoek naar integratie door het CBS toonde ook aan dat burens een belangrijk onderdeel kunnen zijn van het sociaal netwerk van een persoon. Dit geldt vooral voor mensen die om bepaalde redenen vooral aangewezen zijn op contacten in de omgeving. Hierbij kan gedacht worden aan mensen die minder mobiel zijn, verkeren in een zwakke economische positie of werkloos zijn (Hamers & Middelkoop, 2008). In een relatief arme buurt als Overvecht is het dus aannemelijk dat burens een belangrijker deel van de sociale netwerken van mensen vormen dan in bijvoorbeeld de Utrechtse binnenstad.

Henning en Lieberg (1996) deden in een aantal wijken in Zweden onderzoek naar de structuur van sociale netwerken en naar wat zwakke en sterke relaties precies inhielden en wat deze relaties voor deze netwerken betekenden. Zij vonden dat zwakke relaties bestonden uit oppervlakkige contacten om 'even een praatje mee te maken' en contacten die praktische hulp kunnen bieden. Deze zwakke relaties in de buurt kunnen iemand zich thuis laten voelen, geven een gevoel van veiligheid en geven praktische en sociale ondersteuning. Binnen de wijk had iemand gemiddeld drie keer zoveel zwakke als sterke relaties, en deze waren vooral belangrijk door het feit dat dit type relatie in de wijk het makkelijkst onderhouden kon worden. Doordat zwakke banden onderhouden moeten worden door regelmatig contact, zijn deze een cruciaal onderdeel van een gezond sociaal netwerk. Ook bleken laagopgeleiden voor contacten meer afhankelijk van de buurt dan hoger opgeleiden. Dit komt overeen met onderzoeken in Den Haag en Rotterdam welke later in dit hoofdstuk besproken zullen worden. Henning en Lieberg (1996) concludeerden dat de sterke relaties diegenen zijn die echt belangrijk voor een persoon zijn; deze werden gekenmerkt door regelmatig contact en bestonden voor zo'n 40% uit familie. Burens vormden gemiddeld zo'n 20% van de sterke relaties. Echter, zwakke en sterke relaties doen beide verschillende dingen en zijn beide essentieel voor een gezond sociaal netwerk. De zwakke relaties zorgen voor makkelijk te onderhouden contact en praktische hulp, terwijl de sterke relaties degene zijn waarmee men belangrijke en vertrouwelijke informatie deelt. Granovetter (1977) beargumenteerde dat de informatie die binnen een netwerk van sterke relaties gedeeld wordt over het algemeen 'overtollig' is; omdat men in hetzelfde wereldje leeft, heeft men alles al eens gehoord. Volgens deze beredenering vormen deze netwerken dus geen kansen voor innovatie. Waar het belang van zwakke relaties volgens hem groot is voor het verkrijgen van informatie en hulpbronnen die niet aanwezig zijn binnen het eigen netwerk, zijn het de sterke relaties die vaak juist makkelijker bereikbaar zijn en meer gemotiveerd om te helpen. Ook kunnen sterke relaties waardevol zijn in tijden van verandering of onzekerheid. Hier kunnen zij, meer dan zwakke relaties, dienen als een basis van vertrouwen dat weerstand kan verminderen en comfort kan bieden in tijden van onzekerheid (Krackhardt, Nohria & Eccles, 2003). Dit komt dus overeen met de resultaten van Henning en Lieberg (1996). Ook etnische netwerken kunnen fungeren als groepen waarbinnen sterke relaties bestaan. Dit zijn namelijk vaak homogene netwerken met veel mensen die 'hetzelfde' zijn, en die elkaar daardoor makkelijk en snel van dienst kunnen zijn. In een etnisch geconcentreerde buurt kunnen deze netwerken erg waardevol zijn en kansen bieden op de arbeidsmarkt, vooral voor nieuwkomers of mensen die de dominante taal niet goed

beheersen. Intensief contact binnen de eigen groep kan mensen met een zwakke positie op de arbeidsmarkt helpen op een informele manier aan een baan te komen (Snel & Burgers, 2000). Ook bestaat er in etnische netwerken een zekere solidariteit naar mensen uit dezelfde etnische groep wat ertoe leidt dat deze mensen elkaar sneller willen helpen.

Verbindende en overbruggende relaties

Vanuit het onderscheid tussen relaties 'binnen' en 'tussen' groepen is Putnam (2000) gekomen met 'bonding' en 'bridging' sociaal kapitaal. Bonding, ofwel verbindend of hechtend sociaal kapitaal, zijn de relaties binnen iemands sociale netwerk. Dit netwerk bestaat vaak uit 'gelijken' en biedt over het algemeen de persoonlijke en praktische ondersteuning om 'bij te blijven' en niet zozeer om 'hogerop te komen'. Deze relaties zijn dus vergelijkbaar met Granovetter's sterke relaties. Bridging, ofwel overbruggend sociaal kapitaal, zijn de relaties met mensen buiten het eigen netwerk. Deze zijn gebaseerd op de zwakke relaties: mensen met andere middelen en kennis kunnen waardevolle informatie uitwisselen die kansen kan bieden om hoger op de sociaaleconomische ladder te komen. Zo'n relatie kan een brug vormen naar het sociale netwerk van iemand anders, wat meteen meerdere nieuwe contacten kan opleveren. Dit zijn vaak de waardevolle contacten die kunnen helpen aan bijvoorbeeld een nieuwe baan. Gwen van Eijk (2010) deed voor haar proefschrift onderzoek naar persoonlijke netwerken van mensen in drie verschillend samengestelde wijken in Rotterdam: Hillesluis, Cool en Blijdorp. Hier onderzocht zij onder andere hoe en waar persoonlijke netwerken gevormd werden, en welke relaties echt waardevol zijn. Een belangrijke conclusie van haar onderzoek is dat een zwakke relatie weinig waardevol is wanneer deze niet overbruggend is, oftewel wanneer deze geen onbekende mensen en netwerken verbindt. Lang niet alle zwakke relaties zijn dus echt waardevol. Ook een sterke relatie kan overbruggend zijn; denk bijvoorbeeld aan vrienden van familie. De overbruggende functie van een relatie is dus belangrijker dan of deze 'sterk' of 'zwak' van aard is.

Netwerken, sociale isolatie en sociale mobiliteit

Het netwerkmodel suggereert dat sociale inclusie afhankelijk is van 'links' met meer bevooroordeelde groepen die kunnen voorzien in cruciale informatie en materiële ondersteuning. Hiernaast kunnen deze netwerken kennis meegeven op moreel en cultureel vlak. Deze kennisuitwisseling verloopt het makkelijkst wanneer het netwerk in ruimtelijk opzicht compact is; dus als de contacten dichtbij elkaar wonen (Buck, 2001). Het tegenovergestelde van sociale inclusie is sociale isolatie. Het idee van sociale isolatie is dat mensen die in minder welvarende buurten wonen vooral aangewezen zijn op contacten uit de buurt. Dit komt onder andere omdat ze vaak minder mobiel zijn, en omdat ze vaak weinig of geen nuttige netwerken hebben. Het gevolg hiervan is dat de kans klein is dat men contact krijgt met een welvarender of meer maatschappelijk betrokken iemand die in waardevolle informatie en ondersteuning kan voorzien. Voor sociale inclusie zijn heterogene netwerken dus vaak cruciaal; deze bieden unieke informatie en kansen om een (betere) baan te vinden. Lokaal gezien zijn het meestal de relaties met mensen hoger op de sociale ladder die waardevol zijn. Bij sociale isolatie is het probleem dat de netwerken te homogeen zijn; hierbinnen hebben de mensen vooral contact met de 'eigen' groep waarin vaak weinig mensen zitten die waardevolle informatie of steun te bieden hebben. Sociaal geïsoleerde mensen hebben een tekort aan zwakke relaties die ze hogerop kunnen brengen, en waarschijnlijk vooral sterke relaties met mensen uit de 'eigen groep'. Dit betekent niet automatisch dat netwerken met 'gelijken', ofwel mensen met dezelfde sociale status niet nuttig kunnen zijn; ook deze kunnen helpen met het vinden van een baan. De kans is alleen kleiner dat dit ook een baan is die zorgt voor stijging in de sociale mobiliteit (Galster, 2012).

Gwen van Eijk (2010) deed voor haar proefschrift onderzoek naar persoonlijke netwerken van mensen in drie verschillend samengestelde wijken in Rotterdam: Hillesluis, Cool en Blijdorp. Zij vond onder andere dat gemiddeld één op de zes mensen uit iemands netwerk in de buurt woont, en dit aantal neemt toe naarmate de sociaaleconomische positie van een persoon zwakker is. Hiernaast loopt het aantal hoger opgeleiden binnen een netwerk af naarmate de sociaaleconomische positie van een persoon zwakker is. Ook vond zij dat de lokaliteit van de netwerken van kansarmen bovengemiddeld is. Met andere woorden; een groter deel van het netwerk woont in de buurt. Dit kon zowel liggen aan een gebrek aan relaties buiten de buurt, als aan het feit dat kansarmere mensen vaker ervoor kiezen om dichtbij familie te gaan wonen. Verder vond zij dat buurtrelaties meestal gevormd worden in de 'microbuurt'; in een klein gebied rondom het huis. Ongeacht de samenstelling van de buurt is deze vanwege de kleine schaal vrijwel altijd homogeen qua

sociaaleconomische samenstelling, wat dus weinig kansen biedt tot het vormen van overbruggende relaties.

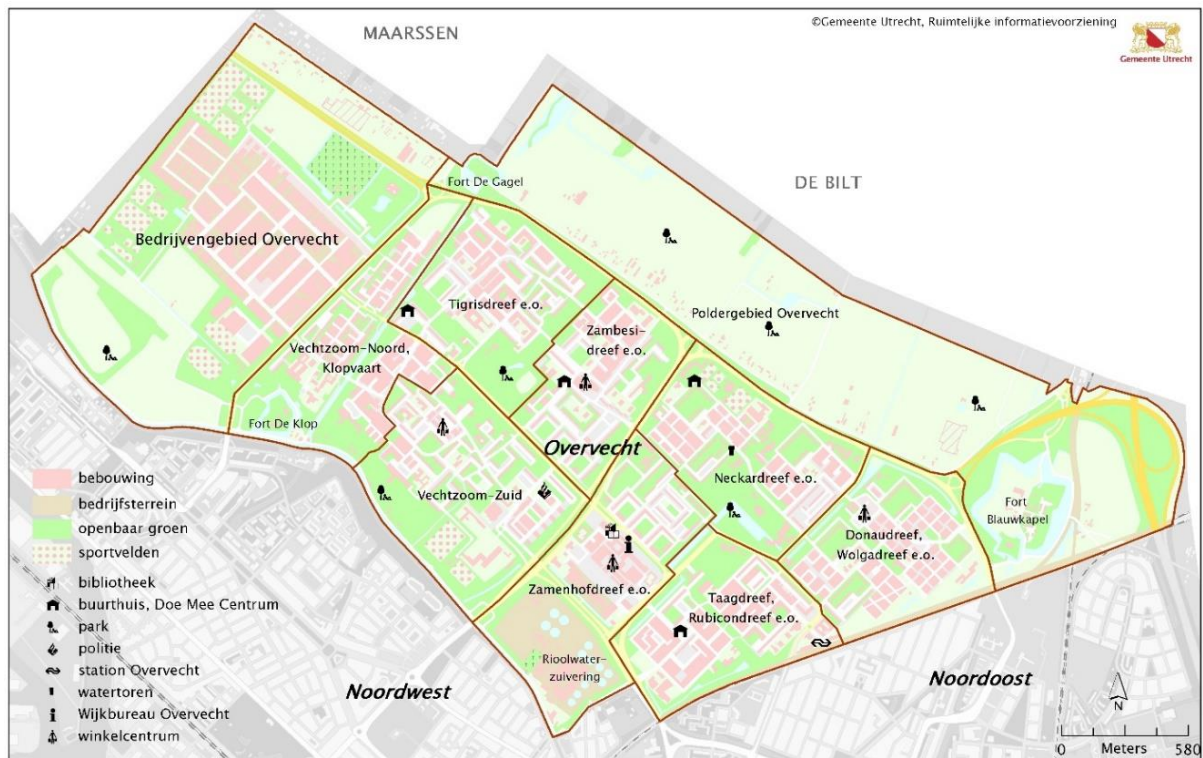
Uit het onderzoek in Transvaal bleek dat de meerderheid van de bewoners het grootste deel van hun sociale contacten had binnen de buurt. Ook waren zij afhankelijk van deze contacten voor verschillende vormen van sociale steun (Pinkster, 2007). Hiernaast bleek dat de bewoners op lange termijn vaak blijven hangen in netwerken binnen de buurt wat verbetering van de arbeidspositie in de weg staat (Pinkster, 2009). Een deel van deze sterke relaties bestond al als zijnde familie voordat men in de buurt ging wonen. In sommige gevallen was de aanwezigheid van familieleden zelfs een reden om ook hier te gaan wonen. Dit vond Gwen van Eijk (2010) ook in Rotterdam; hoe zwakker de positie van een persoon des te meer mensen uit het netwerk, inclusief familie, er binnen de wijk woonden. Een opvallend resultaat uit het onderzoek in Transvaal is dat de sociale netwerken over het algemeen eerder een valkuil dan een springplank voor sociale mobiliteit vormden. Lokale sociale contacten leidden vaak tot gelimiteerde baankansen, maar niet tot werkloosheid. Het is namelijk zo dat de banen die via sociale netwerken aangereikt werden niet erg hoogwaardig waren, en daarmee automatisch toekomstige kansen verkleinden omdat men hier vaak niet de taal- en communicatievaardigheden ontwikkelde om onafhankelijk van deze werk-netwerken te worden en hogerop te klimmen. Waar de netwerken dus positieve invloed kunnen hebben, namelijk het vinden van een baan, is deze tegelijkertijd vaak ook negatief; het zijn niet de juiste banen (Pinkster, 2007).

Hoofdstuk 3. Context

3.1 Omschrijving van Overvecht

In dit hoofdstuk wordt een omschrijving van Overvecht gegeven. Er wordt aandacht besteed aan de geografische ligging van de wijk, demografische kenmerken, inkomens- en sociaaleconomische gegevens en gegevens over de woningvoorraad van de wijk. Hiernaast wordt de problematiek in de wijk omschreven en laten de resultaten van een inwonersenquête uit 2018 zien waarover de bewoners over het algemeen wel en niet tevreden zijn.

Figuur 3.1 Plattegrond van Overvecht met Buurtindeling

Bron: Gemeente Utrecht, 2019

Geografische ligging

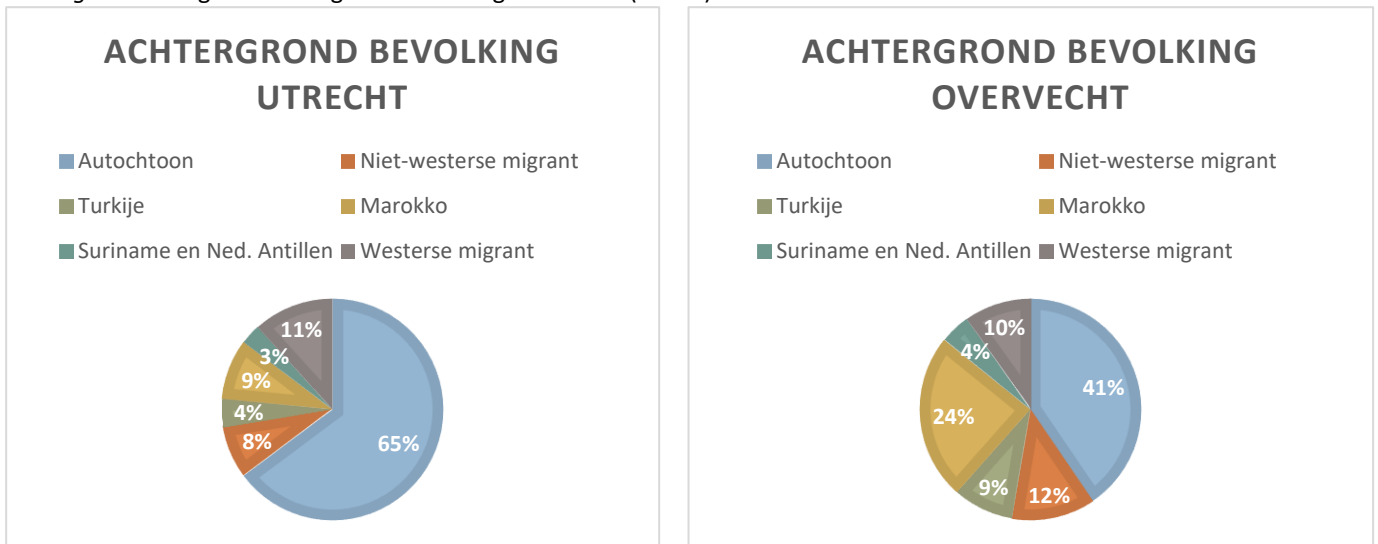
Overvecht is een groene en ruim opgezette woonwijk in Utrecht-Noord. De wijk ligt ingesloten tussen Zuilen, Oud Zuilen, Maarsseveen, weilanden, Voordorp, Tuindorp en Tuinwijk. Het is een naoorlogse wijk met veel hoogbouw die veel voorzieningen biedt. Er is een groot winkelcentrum, een politiebureau, een bibliotheek, verschillende parken, middelbare scholen en een eigen treinstation. Hiernaast zijn er diverse voorzieningen op het gebied van sport en cultuur zoals een zwembad, een schaatsbaan en een recreatiegebied. De aan de rand gelegen forten Gagel, de Klop en Blauwkapel, die deel uitmaken van de Hollandse Waterlinie, liggen aan de rand van Overvecht en behoren ook tot de wijk (Wikipedia, 2019).

Demografische kenmerken

Overvecht heeft in 2019 een inwonersaantal van 34.293. Waar dat aantal in 2013 nog 31.563 was, is het aantal inwoners in zes jaar tijd met 8,65% gegroeid. Deze groei is wat lager dan de groei van Utrecht in dezelfde periode, namelijk 9,61%. De percentages mannen en vrouwen zijn praktisch gelijk; respectievelijk 49,8% en 50,2% (WistUdata, 2019). Met behulp van de volgende diagrammen kan de bevolkingssamenstelling van Utrecht vergeleken worden met die van Overvecht. Wat meteen opvalt, is het aantal allochtonen in Overvecht; 59% tegenover 35% in Utrecht als geheel. Ook zijn de percentages Marokkanen en Turken in Overvecht aanzienlijk hoger dan in Utrecht. Bij de westerse migranten, niet-westerse migranten, Surinamers en Antillianen liggen deze percentages niet erg veel uiteen. Voor de bepaling van de achtergrond heeft WistUdata gebruik gemaakt van de volgende richtlijnen: van autochtonen zijn de beide ouders in Nederland geboren, ongeacht het geboorteland van de persoon zelf. Van allochtonen is tenminste een van de ouders niet in Nederland geboren. De groep allochtonen wordt

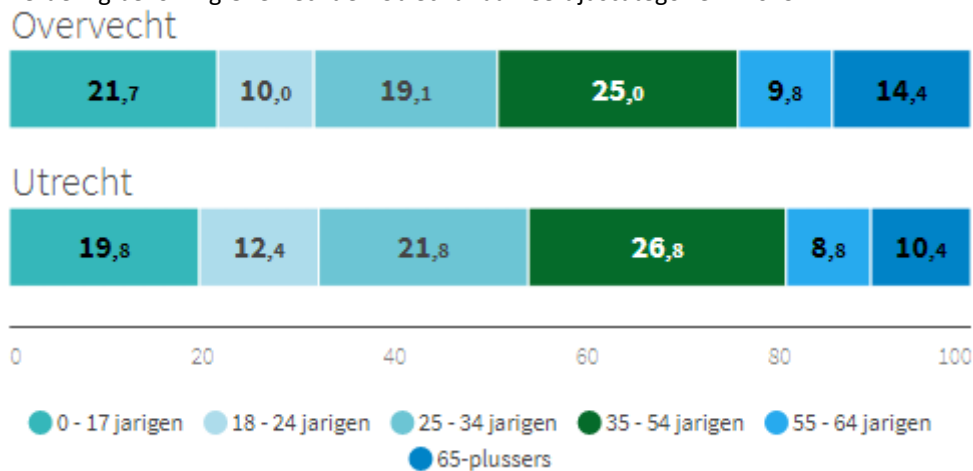
onderverdeeld in ‘westers’ en ‘niet-westers. Dit gebeurt op basis van het geboorteland van de persoon zelf, van de moeder, of in laatste instantie van de vader. De groep westerse allochtonen omvat alle allochtonen uit landen buiten Europa, Noord-Amerika en Oceanië. Bij de niet-westers allochtonen zijn de vier grootste categorieën apart onderscheiden. Dit zijn de mensen met een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaans/Arubaanse herkomst (WistUdata, 2019)

*Figuur 3.2 Migratieachtergrond bevolking Utrecht (links)
Figuur 3.3 Migratieachtergrond bevolking Overvecht (rechts)*

Bron: Gemeente Utrecht (WistUdata), 2019

Figuur 3.4 Verdeling bevolking Overvecht en Utrecht naar leeftijdscategorie in 2019

Bron: Gemeente Utrecht (WistUdata), 2019

Het bovenstaande figuur toont de bevolkingssamenstelling van Overvecht en Utrecht opgedeeld in leeftijdscategorieën. Wat hier opvalt is dat het de percentages kinderen en 65+’ers in Overvecht groter zijn dan in Utrecht als geheel. De groep 35-54-jarigen is de grootste leeftijdsgroep in Overvecht, maar deze is vergeleken met Utrecht net iets kleiner. Verder komt de leeftijdsverdeling grotendeels overeen met die van Utrecht.

Wanneer er gekeken wordt naar de verdeling van de bevolking van Overvecht naar migratieachtergrond en leeftijdscategorie valt het op dat deze verdeling per leeftijdscategorie verschillend is. Voor de in dit onderzoek relevante leeftijdscategorie zijn de percentages van de verschillende groepen met een migratieachtergrond uitgerekend om deze te vergelijken met de percentages van de totale bevolking. Het volgende schema geeft deze cijfers weer. Wat het meeste opvalt, is dat het percentage autochtonen in deze leeftijdscategorie een stuk lager is dan in de totale bevolking, en dat het percentage Marokkanen juist een stuk groter is dan in de totale bevolking. Ook de percentages Turken en niet-westerse allochtonen zijn in deze leeftijdscategorie wat groter dan in de totale bevolking van Overvecht.

Tabel 3.1 Migratieachtergrond van de bevolking van Overvecht in de leeftijdscategorie 12-26

Migratieachtergrond	Percentage totaal in Overvecht	Aantal bewoners in de leeftijdscategorie 12-26 jaar	Percentage leeftijdscategorie 12-26 jaar
Autochtoon	40,5	2453	35,1
Niet-westers	12,1	873	12,5
Turkije	8,9	736	10,5
Marokko	24,2	2056	29,4
Suriname/Antillen	4,4	251	3,6
Westers	9,8	623	8,9
Totaal	100	6992	100

Bron: Gemeente Utrecht (WistUdata), 2019

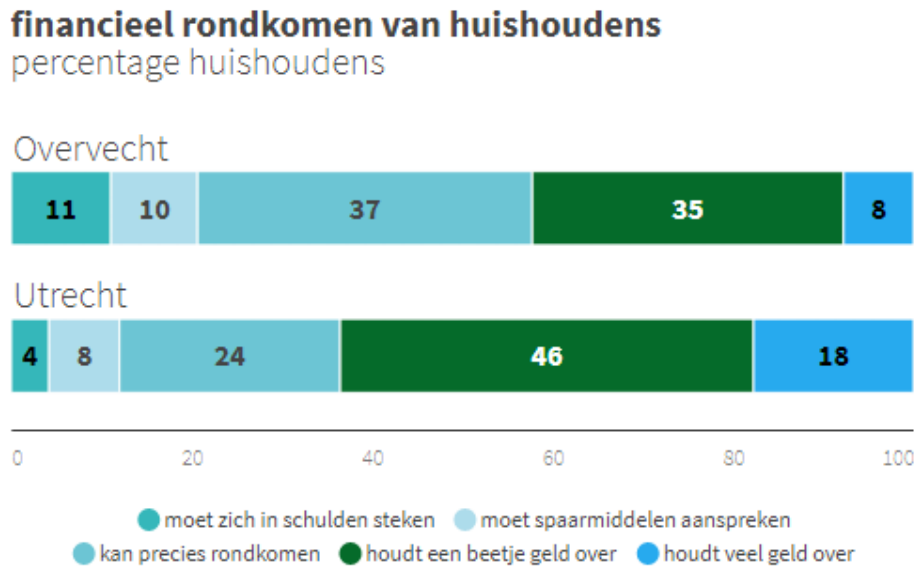
Inkomen

Het gemiddelde inkomen in Overvecht is verreweg het laagst van alle tien de wijken in Utrecht. Deze ligt op € 18.000. Ter vergelijking: in Zuidwest, de wijk die in dit rijtje na Overvecht komt, ligt dit op € 23.100, en in de Binnenstad, de welvarendste wijk, ligt dit op € 35.000. Het Utrechtse gemiddelde ligt op € 27.100. Het percentage huishoudens met een laag inkomen bedraagt in Overvecht 20,9%, tegenover 10,2% in Utrecht. Ook het percentage huishoudens onder of rond het sociale minimum is erg hoog in Overvecht: 18,7% tegenover 8,8% in Utrecht. Ook deze percentages zijn nergens in Utrecht hoger dan in Overvecht (CBS StatLine, 2017).

Sociaaleconomisch

Ook op dit vlak wijkt Overvecht aanzienlijk af van Utrecht als geheel. Het aantal banen in Overvecht bedraagt 38 per 100 inwoners, terwijl dat er in Utrecht 75 zijn. Dit wil zeggen dat er veel huishoudens zijn die maar één kostwinnaar hebben, wat ook deels het lage gemiddelde inkomen verklaart. Als gevolg hiervan zijn er in Overvecht vergeleken met Utrecht meer huishoudens die precies rond kunnen komen en minder mensen die geld overhouden. In 2018 was het percentage van het aantal inwoners vanaf 15 jaar met een werkloosheidsuitkering in Utrecht 2%, en het percentage met een bijstandsuitkering 4%. In Overvecht zijn deze respectievelijk 2% en 11%. Het aantal gerechtigden voor een werkloosheidsuitkering is gemiddeld gezien dus ongeveer gelijk aan dat van Utrecht. Het percentage bewoners uit Overvecht dat een bijstandsuitkering nodig heeft om rond te komen, ligt echter een stuk hoger. In het volgende figuur is dit ook zichtbaar; 11% van de bewoners uit Overvecht moet zich in de schulden steken om rond te komen. Verder ontvangt 17% van de bewoners uit Overvecht een AOW-uitkering, wat verklaarbaar is door het relatief hoge aantal 65+'ers in de wijk (CBS StatLine, 2018).

Figuur 3.5 Financieel rondkomen van huishoudens in Overvecht en Utrecht in 2018

Bron: Gemeente Utrecht (WistUdata), 2019

Woningen

In Overvecht was in 2018 slechts 22% van de woningen een koopwoning en 78% een huurwoning, wat gemiddeld 38% meer is dan in Nederland. Ter vergelijking: In Utrecht is het gemiddeld aantal koopwoningen 47%. Overvecht is dan ook de wijk met het laagste aandeel koopwoningen van heel Utrecht. Een groot deel, namelijk 61% van de huurwoningen in Overvecht, is een sociale huurwoning. Verder is 90% van de bebouwing van voor 2000, en bedroeg de gemiddelde WOZ-waarde € 153.000 in 2018. Opvallend is dat het percentage eenoudergezinnen in Overvecht veel hoger ligt dan in Utrecht als geheel; namelijk 10,1% tegenover 5,8% van de huishoudens. Verder is het gemiddelde rapportcijfer dat een bewoner uit Overvecht aan de eigen woning geeft een 6,8. In Utrecht is dit een 7,5 (WistUdata, 2019).

3.2 Aandachtswijk Overvecht

De wijk Overvecht in Utrecht is een van de 40 'aandachtswijken' die in 2007 door minister Vogelaar voor Wonen, Wijken en Integratie is geselecteerd. In deze wijken richt de aanpak zich op de verbetering van de leefomgeving en het wegwerken van maatschappelijke achterstanden (CBS, 2010). Hoewel 2007 inmiddels alweer lang geleden lijkt, blijken problemen op allerlei vlakken erg hardnekkig en niet gemakkelijk te verslaan. Hierbij kan er gedacht worden aan een aanhoudend gevoel van onveiligheid, aanhoudende overlast van jongeren en een toenemend percentage bewoners met een negatieve toekomstverwachting voor de wijk (Gemeente Utrecht, 2016). Recente nieuwsberichten tonen aan dat de wijk nog steeds erg veel problemen kent en dat de aanpak van minister Vogelaar wellicht weinig betekend heeft. Een artikel van het Kennisplatform Integratie & Samenleving draagt de titel: "Overheid biedt jongeren in achterstandswijken geen extra kansen". Hieruit komt onder andere naar voren dat jongeren in deze wijken niet positief zijn over de inspanningen van de overheid om te zorgen voor gelijke kansen, en dat jongeren hier te gemakkelijk in de criminaliteit terecht kunnen komen (KIS, 2017). Dit artikel indiceert een groter (landelijk) probleem dat wellicht in verband staat met de problemen in Overvecht. De problemen tonen de relevantie van dit onderzoek aan; omstandigheden in de wijk leiden ertoe dat er een uiteenlopende verzameling van problemen ontstaan is die de gezondheid, veiligheid en het positieve toekomstbeeld van jongeren in deze wijk in gevaar brengen. Dit maakt het uiterst belangrijk om te achterhalen hoe de jongeren hier zelf tegenaan kijken, want met behulp van deze inzichten kan beleid gemaakt worden waarmee de situatie in de wijk en de toekomst van de wijk verbeterd kunnen worden.

Het feit dat Overvecht destijds is geselecteerd als krachtwijk betekent dat het allerlei problemen kende waardoor de kwaliteit van de leefomgeving flink achterbleef bij die van andere wijken in de stad. Deze problemen zoals schooluitval, werkloosheid, criminaliteit, gevoel van onveiligheid etc., staan vaak niet op zichzelf. Het zijn vaak problemen die elkaar versterken, waardoor ze erg hardnekkig zijn (Vogelaar, 2007). Recente nieuwsberichten vermelden dat het nog altijd niet goed gaat met de meeste 'Vogelaarwijken'. Zo vermeldt Ella Vogelaar dat zij inmiddels gemengde gevoelens heeft overgehouden aan het project dat

moest leiden tot meer welzijn in de buurten. Volgens haar zou er te veel bezuinigd zijn, met als gevolg dat de leefbaarheid in probleemwijken juist afneemt (RTV Utrecht, 2017). In een artikel van NOS zegt Marnix Norder, voorzitter van Aedes, de koepel van woningorganisaties, dat “Vogelaarwijken terug bij af zijn”. De Utrechtse woningcorporatie Mitros herkent ook Overvecht hierin. “Wat je in Overvecht ziet, is dat je heel veel goedkope sociale huurwoningen op een kluitje hebt en dat geeft problemen”, aldus bestuurder Bastiaan Staffhorst (NOS, 2018).

In de tabel hieronder is goed te zien hoe groot de problematiek in de wijk Overvecht is. Vergeleken met Utrecht als geheel scoorde Overvecht in 2011, 2015 en 2018 op bijna alle gebieden slechter, behalve als het gaat om de tevredenheid over verkeersveiligheid en parkeergelegenheden voor fietsen en auto's. Dit is echter niet verrassend, gezien het feit dat Overvecht erg ruim is opgezet, waardoor er genoeg ruimte is voor verkeer. Verontrustend is dat, ondanks het feit dat Overvecht aangemerkt is als Krachtwijk waarin geïnvesteerd zou moeten worden, er op sommige gebieden tussen 2011 en 2015 significante verslechtering heeft plaatsgevonden. Het gevoel van onveiligheid en de overlast van jongeren zijn toegenomen, alsmede het percentage mensen met een negatieve toekomstverwachting voor de buurt. Dit percentage weerspiegelt het aandeel mensen binnen de wijk dat denkt dat hun buurt de komende jaren slechter zal worden. Verder is tussen 2011 en 2015 het percentage mensen dat in de bijstand zit, toegenomen en het aantal banen per 100 inwoners afgenomen. Wanneer er gekeken wordt naar de meest recente cijfers, dus wanneer de jaren 2015 en 2018 vergeleken worden, hebben er in de afgelopen jaren op de meeste vlakken wel verbeteringen plaatsgevonden. Ondanks dit is de nieuwe situatie in vergelijking met 2011 op veel vlakken slechter. Hoewel er in vergelijking tot 2011 minder mensen in de bijstand zitten, er minder overlast van jongeren is en er minder woninginbraken zijn, is het aantal banen afgenomen, zijn het gevoel van onveiligheid en het geweld toegenomen en zijn de rapportcijfers en participatie in de buurt gedaald.

Tabel 3.2 Overvecht in vergelijking tot Utrecht in 2011, 2015 en 2018.

	Overvecht 2011	Overvecht 2015	Overvecht 2018	Utrecht 2011	Utrecht 2015	Utrecht 2018
Bevolking & Wonen						
Aantal inwoners	31.422	34.239	34.255	311.405	338.986	347.483
Aantal woningen	14.480	15.671	15.902	133.738	149.322	150.831
Sociaaleconomisch						
% huishoudens met bijstand	13,8	18,1	11,0	5,0	6,5	4,0
Aantal banen per 100 inwoners	40,6	37,0	38,0	73,3	71,0	75,0
Veiligheid						
% onveilig gevoel in de buurt	41	50	44	26	32	29
% overlast van jongeren	33	41	32	18	20	21
Woninginbraak (%)	16,0	14,1	8,1	20,2	11,2	6,9
Geweld (%)	5,6	6,5	6,1	4,0	4,0	3,4
Sociale infrastructuur & participatie						
Rapportcijfer algemeen buurtoordeel	5,6	5,3	5,5	7,2	7,1	7,3
Rapportcijfer sociale samenhang/cohesie	4,9	4,7	4,7	5,8	5,8	5,8
% actief in de buurt	35	33	30	33	36	28
% negatieve toekomstverwachting	23	28	23	12	12	11
Openbare ruimte & verkeer						
Rapportcijfer staat openbare ruimte buurt	5,9	6,2	6	6,5	6,6	6,6
% tevreden met parkeergelegenheid fiets	57	56	57	53	51	50
% tevreden met parkeergelegenheid auto	65	67	67	52	51	50
% tevreden met verkeersveiligheid	43	45	40	47	44	41

Groene cijfers = verbetering t.o.v. 2011

Rode cijfers = verslechtering t.o.v. 2011

Bron: Gemeente Utrecht (Wijkwijzer), 2016; Gemeente Utrecht (WistUdata), 2019

Verder is uit de inwonersenquête door de gemeente Utrecht gebleken dat 22% van de bewoners uit Overvecht zich in 2018 gediscrimineerd gevoeld heeft. Dit is een stuk meer dan de 14% in Utrecht. Hiernaast is het ook met de gezondheid niet goed gesteld in Overvecht. In 2016 kwam uit de Volksgezondheidsmonitor van de gemeente Utrecht naar voren dat 42% van de bewoners de eigen gezondheid als ‘gaat wel’, ‘slecht’, of ‘zeer slecht’ ervoer, terwijl dit in Utrecht 23% was. Uit deze monitor bleek ook dat 21% van de inwoners aangaf onvoldoende regie over het eigen leven te hebben; veel meer dan de 10% van Utrecht als geheel. Deze mensen gaven aan weinig controle te hebben over dingen die ze

overkomen. Ook het percentage mensen met overgewicht is in Overvecht het hoogste van heel Utrecht; 49% tegenover 37% (WistUdata, 2019).

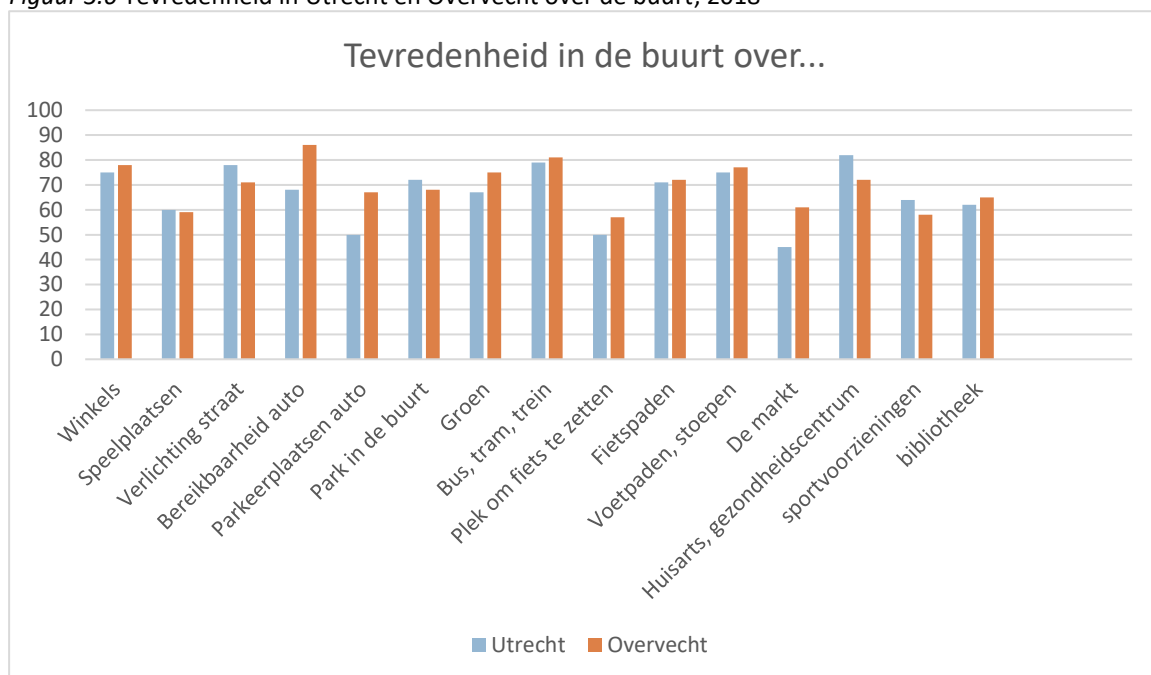
Problemen die opgelost dienen te worden

In de inwonersenquête is gevraagd welke problemen er opgelost moeten worden. De meest genoemde zijn: criminaliteit en drugsoverlast (24%), jeugdproblematiek (18%), vervuiling en beheer van de openbare ruimte (33%), verkeersproblematiek in ruime zin (25%), en overige overlast exclusief verkeersoverlast (21%).

Zaken waarover men over het algemeen tevreden is

Het onderstaande figuur toont de zaken waarover bewoners van Overvecht over het algemeen tevreden zijn. Hierin zijn alleen de zaken opgenomen waarover de tevredenheid meer dan 50% is. Bij 10 van de 15 zaken is de tevredenheid groter dan in Utrecht als geheel. Een mogelijke verklaring hiervoor is het feit dat Overvecht erg ruim opgezet is, waardoor er veel ruimte is voor auto's, fietsers en natuur.

Figuur 3.6 Tevredenheid in Utrecht en Overvecht over de buurt, 2018

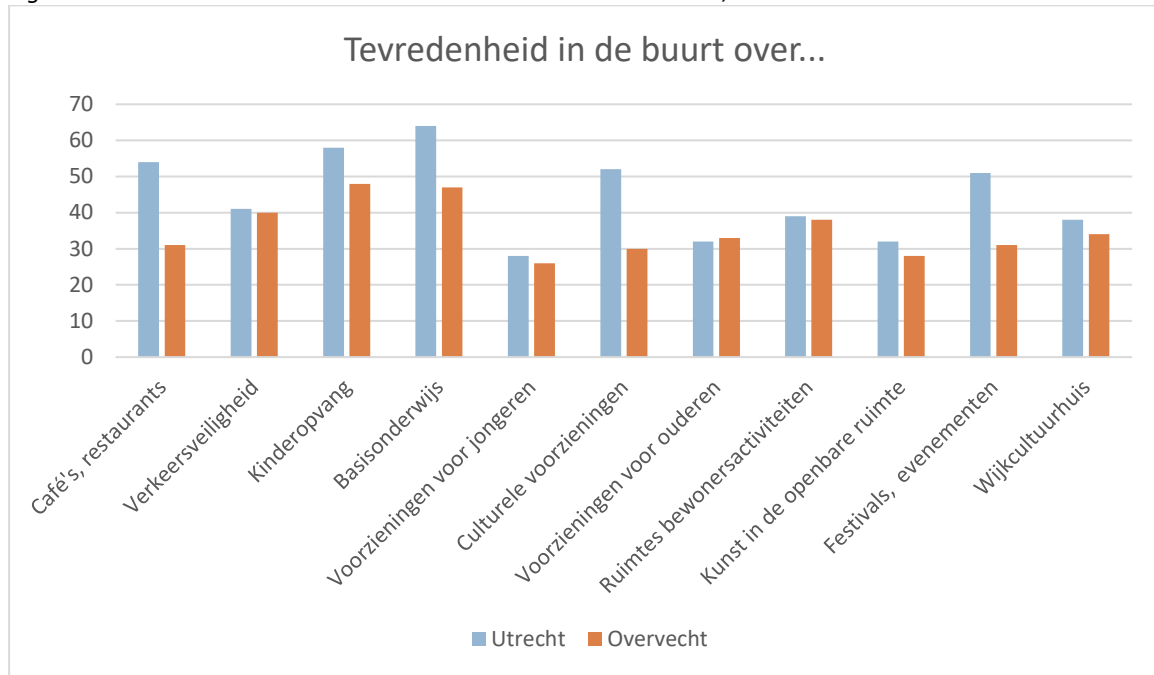

Bron: Gemeente Utrecht (WistUdata), 2019

Zaken waarover men over het algemeen niet tevreden is

In het volgende figuur staan de zaken waarover de bewoners van Overvecht over het algemeen minder tevreden zijn. Hierin zijn alleen de zaken opgenomen waarover de tevredenheid minder dan 50% is. Bij alle zaken is deze ook lager dan in Utrecht als geheel. Wat opvalt en relevant is voor dit onderzoek, is het feit dat men in Overvecht in vergelijking met Utrecht minder tevreden is over de kinderopvang, het basisonderwijs en de voorzieningen voor jongeren. Deze zaken spelen een belangrijke rol in de ontwikkeling van jongeren, en zijn dus ook in meer of mindere mate van invloed op het toekomstperspectief van deze jongeren.

Figuur 3.7 Ontevredenheid in Utrecht en Overvecht over de buurt, 2018

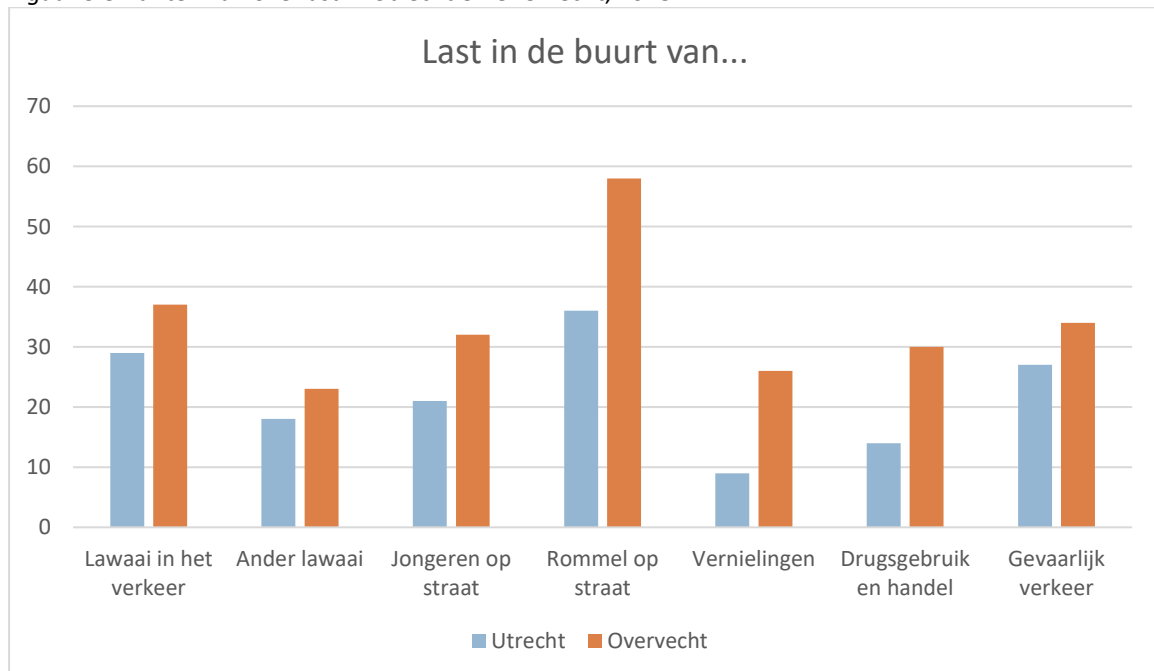

Bron: Gemeente Utrecht (WistUdata), 2019

Zaken in Overvecht waarvan men in vergelijking met Utrecht relatief veel last heeft

Het onderstaande figuur geeft de zaken weer waarvan men relatief veel last heeft in Overvecht. De overlast is bij al deze zaken relatief gezien groter dan in Utrecht. Wat opvalt is de relatief grote overlast van jongeren op straat. De ontevredenheid over voorzieningen voor jongeren in de buurt heeft hier mogelijk mee te maken, en dit heeft mogelijk invloed op het toekomstperspectief van deze jongeren. Ook de andere overlast gevende zaken geven jongeren geen goed voorbeeld.

Figuur 3.8 Punten van overlast in Utrecht en Overvecht, 2018

Bron: Gemeente Utrecht (WistUdata), 2019

Hoofdstuk 4. Methodologie

In dit hoofdstuk wordt de methodologie besproken die gebruikt is bij het uitvoeren van dit onderzoek. In de eerste paragraaf wordt de onderzoeksstrategie uiteengezet. Hierbij wordt de aard van de onderzoeksmethode besproken en de keuze hiervoor verantwoord. Hiernaast wordt er aandacht besteed aan hoe de data geanalyseerd zijn, en aan de betrouwbaarheid en de validiteit van het onderzoek. Ook wordt er gereflecteerd op de positie van de onderzoeker binnen het veldwerk. Dit is belangrijk om te weten hoe het proces van dataverzameling mogelijk beïnvloed is door de interactie met de participanten en de achtergrond en het gedrag van de onderzoeker. In de volgende paragraaf, de onderzoeksopzet, wordt besproken wat de exacte onderzoekspopulatie is, hoe de participanten benaderd zijn, wat voor obstakels hierbij kwamen kijken, hoe het interview is opgebouwd en hoe de interviews in de praktijk precies afgenomen zijn. In de laatste paragraaf wordt de achtergrondinformatie van de participanten vermeld.

4.1 Onderzoeksstrategie

4.1.1 Kwalitatief onderzoek

In hoofdstuk 1 zijn de onderzoeksvragen opgesteld die door middel van kwalitatief onderzoek zullen worden beantwoord. Voor het beantwoorden van deze vragen is gekozen voor kwalitatief onderzoek in de vorm van interviews. Kwalitatief onderzoek zoekt naar de achterliggende gedachten van mensen. Waar het bij kwantitatief onderzoek gaat om het toetsen van gegevens, gaat het bij kwalitatief onderzoek om het onderbouwen, aanvullen, uitwerken, toepassen of tegenspreken van bestaande of nieuwe theorieën (Boeije et al., 2009). Het doel van dit onderzoek is te achterhalen in hoeverre de sociale buurtomgeving van jongens in Overvecht hun leven en toekomstbeeld beïnvloedt. Om deze reden zullen deze jongens zelf geïnterviewd worden; alleen zij kunnen deze vraag beantwoorden.

4.1.2 Operationalisering van de onderzoeksvragen; semigestructureerde interviews

Voor de dataverzameling is er gebruikgemaakt van semigestructureerde interviews. Voorafgaand aan de interviews is er een topic list gemaakt met interviewvragen, onderverdeeld in thema's. De vragen die van belang zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen zijn vooraf bepaald aan de hand van het theoretisch kader. Dit wordt ook wel de operationalisering van de onderzoeksvraag genoemd, en dit is als volgt gedaan: Voor elk van de drie deelvragen (thema's) is in het theoretisch kader een aparte paragraaf overgenomen. Ter illustratie: de eerste deelvraag luidt: 'Hoe ervaren jongens uit Overvecht de normen en waarden omtrent school en werk in hun buurt en hoe is dit van invloed op hun toekomstbeeld en toekomstplannen?' Het hoofdthema in deze vraag is socialisatie, waarover in het theoretisch kader een paragraaf is opgenomen. Hierin zijn verschillende vormen van socialisatie besproken, zoals de invloed van geconcentreerde armoede en gedrag van volwassenen uit de buurt als rolmodellen op het gedrag van jongeren, de invloed van negatieve rolmodellen als hangjongeren en criminelen op het gedrag van jongeren, en de invloed van sociale controle binnen informele netwerken op het gedrag van jongeren. Vervolgens zijn deze onderwerpen vertaald in voor de participanten begrijpbare interviewvragen. De vraag wordt eerst ingeleid om te zorgen dat deze goed geïnterpreteerd wordt. Ter illustratie: Het komt voor dat armoede en verkeerd gedrag van mensen in de buurt verkeerd gedrag aan jongeren doorgeven. Voorbeelden hiervan zijn werkloosheid, of het hebben van een negatieve houding ten opzichte van school of werk. *Hoe ervaar jij dit in Overvecht? En kun je een voorbeeld geven van een moment waarop buurtbewoners een negatieve invloed op jou hebben gehad of het verkeerde voorbeeld gaven op het gebied van school of werk?* Verschillende manieren waarop socialisatie gedrag van jongeren kan beïnvloeden, zijn dus uit de bestaande literatuur gehaald en vertaald in interviewvragen. De manier waarop de vragen gesteld worden en de volgorde waarin deze gesteld worden, is vooraf vastgesteld. Voor de dataverzameling is het echter ook van belang dat er ingehaakt kan worden op onverwachte zaken die door de participant genoemd worden; daarom zijn de opties hiertoe opengelaten door geen gestructureerde maar semigestructureerde interviews af te nemen. Op deze manier kan er meer diepgang in de gesprekken bereikt worden, waardoor er uiteindelijk meer bruikbare informatie verzameld wordt.

4.1.3 Data-analyse

De interviews zijn opgenomen met de audio-opnamefunctie van een smartphone en vervolgens zo snel mogelijk getranscribeerd, ofwel uitgetypt. Om te beginnen zijn de data nauwkeurig doorgenomen. Deze zijn gelezen, herlezen en intussen is er nagedacht over wat er al over het onderwerp geleerd is tijdens het

schrijven van het theoretisch kader. Vervolgens is er gezocht naar thema's die in het kwalitatief woordgebruik ook wel categorieën genoemd worden. Het proces waarin de gegevens gecategoriseerd worden, heet ook wel coderen en dit is een belangrijk deel van de analyse (Boeije et al., 2009). Het coderen is gedaan met behulp van het computerprogramma Nvivo. Dit programma maakt de data-analyse overzichtelijk. Voor alle verschillende thema's uit het theoretisch kader is een hoofdcode aangemaakt, om vervolgens alle quotes die binnen een bepaald thema passen deze code te geven. De hoofdthema's zijn: achtergrondinformatie, sociaaleconomische status ouders, aspiraties, omschrijving Overvecht, sociaal kapitaal, socialisatie en stigmatisering. Onder deze hoofdcodes vallen weer verschillende subcodes, zoals bij de code sociaal kapitaal: buurtgenoten, familie, vrienden etc. In de eerste fase van de analyse, de exploratiefase, wordt er 'open gecodeerd'; hoofdthema's zijn van elkaar onderscheiden om vervolgens verder te gaan met axiaal en selectief coderen, waarbij codes aan elkaar en aan de literatuur gekoppeld worden (van Staa & Evers, 2010). Deze laatste fase is meer gericht op interpretatie van de data. In bijlage 2 is de codeboom opgenomen.

4.1.4 Betrouwbaarheid en validiteit

Om de kwaliteit van het onderzoek te waarborgen is er gestreefd naar betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek, en om dit te optimaliseren is er met een aantal zaken rekening gehouden. Voor betrouwbaarheid is vooral de precisie van de methode van dataverzameling van belang. Als eerste is er een interviewhandleiding gemaakt. Aan de hand hiervan konden de interviews goed ingeleid worden, en konden de juiste vragen worden gesteld zonder dat onderwerpen overgeslagen werden. Hiernaast is er voorafgaand aan het eerste interview een proefinterview uitgevoerd om mogelijke fouten of onduidelijkheden te elimineren. Dit was handig om te kijken of de participant alle vragen begreep en of het interview de juiste lengte had. Het proefinterview, dat is afgenomen bij een kennis, heeft inzicht gegeven in wat er bij de aanstaande interviews beter gedaan kon worden. Het voornaamste leerpunt was dat de vragenlijst niet te gehaast moet worden afgegaan; voor betrouwbare data is het belangrijk om de antwoorden van de participant te herhalen om na te gaan of deze goed begrepen zijn, en om verder en vaker door te vragen om meer diepgang te verkrijgen. Om de betrouwbaarheid te vergroten, is er ook overleg geweest met de scriptiebegeleidster om de systematiek en consistentie van de werkwijzen te bespreken. Tot slot draagt de uitgebreide methodologische verantwoording bij aan de betrouwbaarheid van het onderzoek (Boeije et al., 2009).

Bij de validiteit van het onderzoek is vooral van belang dat de onderzoeker de data op de juiste manier interpreteert. Validiteit kan worden opgedeeld in interne, externe en ecologische validiteit. De interne validiteit houdt zich bezig met de vraag of de onderzoeker daadwerkelijk meet wat er bedoeld wordt (Bryman, 2012). Om dit te bereiken, is er met verschillende zaken rekening gehouden. Allereerst zijn de interviews opgenomen en meteen hierna getranscribeerd. Hiernaast is er gepoogd om als interviewer een zo open mogelijke houding aan te houden. Het interview bestond voornamelijk uit open vragen en het stellen van sturende vragen is zoveel mogelijk vermeden. Om een zo algemeen en betrouwbaar mogelijk beeld te verkrijgen, is er ook gestreefd naar representativiteit van de steekproef. Hier wordt verder op ingegaan in de volgende paragraaf. De externe validiteit gaat over de generaliseerbaarheid van de conclusies van het onderzoek. Gezien het feit dat het onderzoek kwalitatief van aard is en vooral gericht is op het zoeken naar verschillen tussen jongeren zijn de uitkomsten van dit onderzoek niet generaliseerbaar. Dit is gezien het explorerende karakter van dit onderzoek echter geen probleem. De derde vorm van validiteit is de ecologische, welke zich bezighoudt met de vraag of de gevonden resultaten wel echt toepasbaar zijn op de natuurlijke, sociale omgeving van de participanten (Bryman, 2012). Om deze validiteit te optimaliseren, zijn de interviews afgenomen op rustige, vertrouwde plekken in de buurt waar het interview zo min mogelijk gestoord kon worden. Op deze manier is gepoogd een setting te creëren, waarin de participant de vragen zo open en eerlijk mogelijk beantwoordt.

Het is ook van belang te reflecteren op de betrouwbaarheid en compleetheid van de antwoorden van de participanten. Omdat het merendeel vrij jong is, is het goed om af te vragen in hoeverre de jongens in staat zijn geweest bepaalde vragen te beantwoorden. Wellicht zijn ze nog helemaal niet bezig met de toekomst en leven ze meer in het moment. Ook vereisen sommige vragen een bepaald niveau van reflectie, waarvan het de vraag is of de jongens deze bezitten. Tijdens de interviews bleek inderdaad dat bepaalde jongens beter dan anderen in staat waren te reflecteren op zaken als de invloed van socialisatie in de wijk. Sommige jongens waren inderdaad nog weinig met hun toekomst bezig, gezien het feit dat ze nog geen studiekeuze

gemaakt hadden. Ook kon een aantal jongens zich beter verwoorden dan anderen wat de reden is dat een aantal jongens relatief vaak gequoteerd zijn, en anderen nauwelijks.

4.2 Onderzoeksopzet

4.2.1 De participanten

De jongens die mee wilden werken aan het onderzoek zijn de participanten. In dit onderzoek konden dit alle personen zijn uit de doelpopulatie, welke bestaat uit alle jongens tussen de 16 en 25 jaar die ofwel uit Overvecht komen, ofwel hier het grootste deel van hun leven gewoond hebben. Er is bij het zoeken naar de participanten enigszins gebruik gemaakt van doelgerichte selectie. Dit houdt in dat er, wanneer er in kwalitatief onderzoek een steekproef getrokken moet worden, er uit de doelpopulatie gericht eenheden geselecteerd worden die bepaalde kenmerken representeren (Boeije et al., 2009). Omdat het in dit onderzoek een van de doelen is om de verschillen tussen jongeren aan te tonen, zijn er ook verschillende soorten jongens benaderd. De strategie die hier gebruikt is, is maximale variatie. De verschillen tussen de participanten zijn hoofdzakelijk te vinden in opleidingsniveau, leeftijd en etnische afkomst. Hierbij is er ook getracht om de steekproef representatief te maken in termen van etnische achtergrond van de participanten. Met andere woorden; er is geprobeerd om in de steekproef een goede afspiegeling van de populatie te krijgen. Ter illustratie: het percentage participanten met een Marokkaanse achtergrond is in de steekproef ongeveer even groot als in de onderzoekspopulatie.

4.2.2 Werving van de participanten en selectie bias

Er zijn diverse manieren gebruikt om participanten voor het onderzoek te werven. Allereerst zijn er via de sneeuwbalmethode, ofwel de netwerkmethod, verschillende participanten gevonden. Via het persoonlijke netwerk van de onderzoeker is de eerste participant gevonden, die namen heeft doorgegeven van anderen die ook benaderd konden worden (Boeije et al., 2009). Hiermee is uiteindelijk één nieuwe participant geworven. Toen deze methode geen nieuwe participanten meer opleverde, is er op andere strategieën overgegaan. De onderzoeker is naar locaties toegegaan, waar hij potentiële participanten verwachtte te gaan tegenkomen. De eerste locatie was het Trajectum College, een vmbo-school in Overvecht. In de omgeving van deze school is de derde participant benaderd. De vierde en de vijfde participant zijn op dezelfde dag, woensdag, 30 oktober, bij de poort van het schoolplein benaderd. Op dit moment is de sneeuwbalmethode opnieuw in werking gezet; drie jongens uit het netwerk van de laatste participant waren uiteindelijk bereid om te participeren in het onderzoek. Deze drie interviews vonden plaats op woensdag, 6 november, een dag waarop leraren staakten en leerlingen onderwijsvrij waren. Om voldoende variatie in de onderzoekspopulatie te krijgen, zijn op vrijdag, 15 november de laatste twee participanten benaderd bij het Gerrit Rietveld College op de grens van Tuindorp en Overvecht. Op deze school zitten ook havo- en vwo- leerlingen. Via een leerling die het schoolterrein verliet, heeft de onderzoeker het telefoonnummer verkregen van een jongen uit Overvecht die bereid was te participeren. De laatste participant is wederom via de sneeuwbalmethode benaderd. Bij dit onderzoek is het punt van verzadiging of saturatie aangehouden als moment om te stoppen met het zoeken naar nieuwe participanten. Dit betekent dat er gestopt is met de dataverzameling op het moment dat er geen nieuwe, relevante informatie meer verkregen werd. Wanneer het punt bereikt wordt, waarop er voldoende voorbeelden en verschijningsvormen van het onderwerp verzameld zijn, is de dataverzameling afgerond (Boeije et al., 2009). Bij het selecteren van de participanten is rekening gehouden met de minimale leeftijd van 16 jaar om zonder toestemming van de ouders deel te mogen nemen aan wetenschappelijk onderzoek. Potentiële participanten van 15 jaar en jonger zijn bewust niet benaderd. Hierbij moet wel een kanttekening geplaatst worden; er zijn onderzoekers die de minimale leeftijd van 18 jaar hanteren. De leeftijd van 16 jaar wordt echter ook geregeld gehanteerd als minimum. De gebruikte wervingsstrategie heeft ongetwijfeld een selectiebias tot gevolg, omdat de participanten niet random gekozen zijn. Om dit bij vervolgonderzoek zo veel mogelijk te voorkomen, is het raadzaam om de selectie willekeuriger te laten verlopen. Ter illustratie: Acht van de tien jongens zijn benaderd in de omgeving van hun school, wat betekent dat zij ogenschijnlijk op een positieve manier met school bezig zijn en weinig spijbelen. Er zijn in Overvecht ook genoeg jongens met een minder positief toekomstbeeld dan de meeste jongens uit dit onderzoek. Deze zijn met behulp van de gebruikte wervingsstrategie echter niet gevonden omdat deze voor de onderzoeker moeilijker bereikbaar zijn.

4.2.3 Obstakels bij het werven van participanten

Gedurende het werven van participanten stuitte de onderzoeker op verschillende obstakels. Opvallend weinig jongens bleken welwillend om een bijdrage te leveren aan het onderzoek. Dit was tijdens het proefinterview nog niet ondervonden, omdat deze bij een kennis is afgenomen. De respons was erg laag en hiervoor zijn drie verschillende redenen. De lengte van het interview is hier een van; veel mensen hebben simpelweg geen zin om hier drie kwartier mee bezig te zijn. De tweede reden is het feit dat er veel onderzoek gedaan wordt in Overvecht; sommige jongens gaven aan al erg vaak benaderd te zijn om mee te doen aan een onderzoek en dat zij hier geen zin meer in hadden. Het derde en meest uitdagende obstakel was wantrouwen en een vijandige houding ten opzichte van politieagenten, journalisten en onderzoekers. Dit leverde voornamelijk obstakels op toen leerlingen benaderd werden bij het Trajectum College. Wantrouwen uitte zich hier in een algemene afkeer naar ‘mensen van buitenaf’ die ‘iets van je nodig hebben’. Het feit dat er ineens een onbekende blanke man aan de poort stond, werd door sommige leerlingen als verdacht opgevat. Het is onduidelijk wat de exacte aanleiding hiervoor is, maar het vermoeden is dat de jongeren niet zomaar accepteren dat iemand van alles aan ze komt vragen, zonder dat zij daar zelf profijt van hebben. Ook de onwetendheid over wat het doel van het onderzoek is, en wat er met de data gedaan zal worden, maakt vermoedelijk dat de meeste jongeren daarom erg terughoudend waren. Toen de sneeuwbalmethode na het tweede interview al geen nieuwe participanten meer opleverde, is de onderzoeker de wijk ingegaan om jongens persoonlijk te benaderen. Bij de poort van het Trajectum College werd duidelijk dat het nog lastig kon worden om het vertrouwen van deze jongens te winnen. Nadat aan een paar jongens gevraagd was of zij mee wilden werken aan het onderzoek ontstond er een enigszins onrustige situatie op en rond het schoolplein; wat wil deze man van ons? Op het moment dat er een politieauto voorbijreed, werd de onderzoeker wantrouwend aangekeken en vroegen meerdere leerlingen of de onderzoeker ‘undercover’ was. ‘Laat je legitimatie eens zien’ en ‘laat dan zien dat je van de universiteit bent’ waren bevelen die naar het hoofd van de onderzoeker geslingerd werden. Dit zegt iets over het wantrouwen van de jongens uit de wijk ten opzichte van zowel onderzoekers, journalisten als politieagenten. Vermoedelijk heeft de houding van de onderzoeker ten opzichte van de jongens er uiteindelijk aan bijgedragen dat een aantal van hen toch bereid was deel te nemen aan het onderzoek. Ten eerste heeft de onderzoeker zijn verbale communicatie aangepast aan die van de jongens; benaderde ze en communiceerde met ze op een informele manier; de onderzoeker lachte met ze, maakte grapjes en gebruikte hier en daar ‘straattaal’. Vermoedelijk heeft ook het uiterlijk van de onderzoeker hem bijgestaan; met jeans, sneakers en een pet op was de onderzoeker niet meteen de ‘hoogopgeleide kaaskop’ die iets van ze wil. De onderzoeker probeerde zo relaxed mogelijk over te komen en ze ervan te overtuigen hoe zeer ze de onderzoeker zouden helpen met het meewerken aan zijn onderzoek. Dat het interview deel uitmaakte van het afstuderen van de onderzoeker droeg eraan bij dat de jongens sympathie kregen voor de situatie van de onderzoeker en uiteindelijk wel mee wilden werken. Op deze directe manier zijn vier jongens bereid gevonden te participeren, en door middel van de sneeuwbalmethode via een van deze jongens later nog twee. Het volgende gesprek met Emre, een leerling van het Trajectum College, gaat over de reputatie van Overvecht en de negatieve houding ten opzichte van onderzoekers in de wijk. Het laat zien hoe de manier waarop de jongens vaak door onderzoekers of journalisten benaderd worden hun respect en bereidheid mee te werken, kan bepalen.

Emre: “Het (Overvecht) wordt gewoon in een slecht zonlicht gezet”.

Onderzoeker: “Ja, en door wie denk je”?

Emre: “Gewoon door uhm... bijvoorbeeld andere mensen die interviewen. Bijvoorbeeld ze gaan langs... Bijvoorbeeld u hebt het nu gevraagd om te interviewen, maar er zijn ook andere mensen die het niet vragen om te interviewen hier. Om zo gefilmd te worden, en opgenomen... Gewoon als je ons met respect behandelt, krijg je ook respect terug. Maar als je niet met respect met ons omgaat, dan uhh... Er zijn ook heel veel mensen met korte lont hier”.

Hieruit blijkt, dat de manier waarop de jongens door de onderzoeker benaderd zijn door hen gerespecteerd werd, waardoor de onderzoeker ook respect terugkreeg. Klaarblijkelijk zijn Emre en mensen uit zijn omgeving vaker respectloos benaderd door onderzoekers en journalisten. Tevens komt hieruit naar voren dat het een kwetsbare groep is, waarover veel geschreven en gesproken wordt.

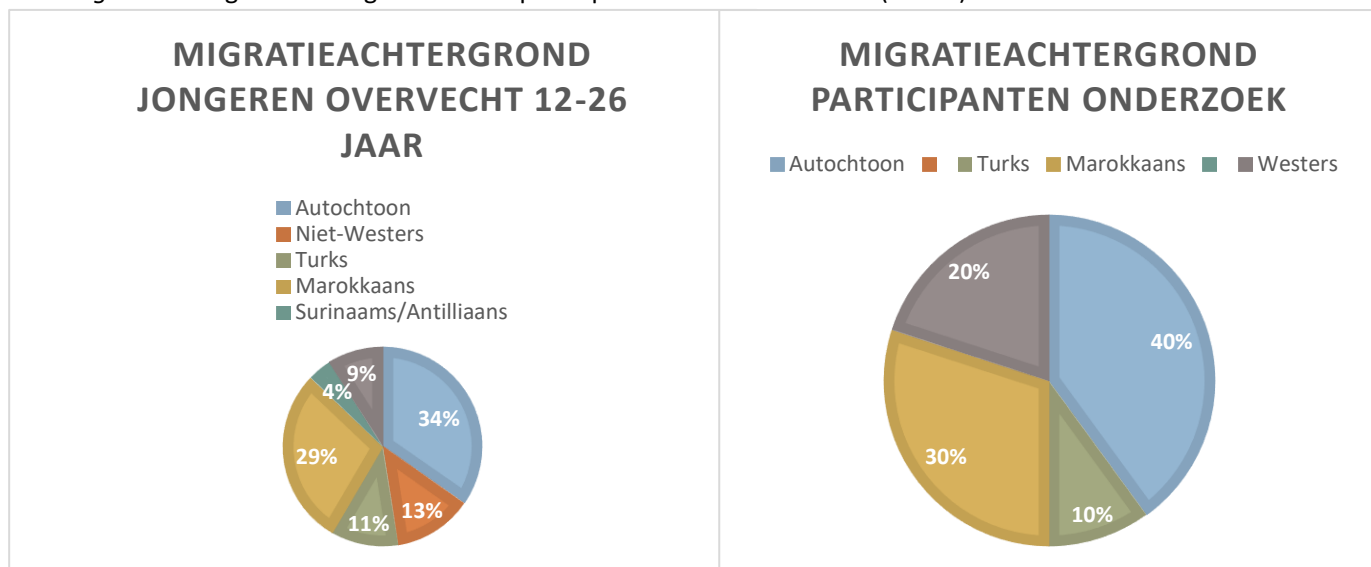
4.2.4 Het interview

De interviews zijn afgenomen aan de hand van een vooraf opgestelde interviewhandleiding welke te vinden is in bijlage 1. Dit is een lijst met onderwerpen die besproken dienen te worden en die helpt om de interviews structuur te geven en om het doel van het onderzoek te bewaken; namelijk het inzicht bieden in de mogelijke invloed van buurteffecten op het toekomstperspectief van jongemannen uit Overvecht. Zonder de handleiding bestaat het gevaar dat er te veel van het onderwerp afgeweken wordt wat de verzameling van bruikbare informatie niet altijd ten goede komt. Het interview bestaat uit achtergrondinformatie en vier hoofdthema's: aspiraties en verwachtingen, socialisatie, territoriale stigmatisering en sociaal kapitaal. Het interview begint met het uitzoeken van een rustige locatie. Zowel de onderzoeker als de participant moeten zich hier op hun gemak voelen en zo min mogelijk gestoord kunnen worden door omgevingsfactoren. De interviews zijn afgenomen in een woonkamer, op bankjes in rustige parkjes in de buurt en in een auto. Eenmaal op de interviewlocatie begint de introductie waarin het onderwerp en het doel van het onderzoek wordt uitgelegd aan de participant. Hier wordt ook toestemming gevraagd om het interview op te nemen en wordt de anonimiteit van de participant gewaarborgd. De opname van het interview heeft als voornaamste doel dat er geen informatie verloren gaat en dat het gesprek tijdens de data-analyse eventueel teruggeluisterd kan worden. Na afronding van het onderzoek zijn de geluidsopnames verwijderd. De anonimiteit van de participanten is gewaarborgd door enkel naar de voornaam te vragen, welke later door de onderzoeker veranderd is. Enkel de voorletters zijn hetzelfde gebleven. Vervolgens begint het daadwerkelijke interview met de achtergrondinformatie; vragen over de persoonskenmerken en de woonsituatie van de participant. Hierna volgen de vier hoofdthema's met elk een aantal deelvragen. Ondanks de vooraf opgestelde vragenlijst heeft de participant binnen het interview de vrijheid om ongestoord zijn verhaal te doen. Echter wordt de participant, wanneer er te veel van het relevante onderwerp afgeweken wordt, soms door de onderzoeker bijgestuurd. Hierbij wordt de participant teruggestuurd naar de oorspronkelijke vraag of wordt er aangehaakt op relevante informatie die gegeven is. Het komt voor dat vragen die later in het interview gesteld zouden worden al eerder door de participant beantwoord zijn. Wanneer dit voorkomt, wordt de vraag alsnog gesteld, voor het geval dat de participant over dit onderwerp nog meer te vertellen heeft. Bij ingewikkelde informatie wordt het antwoord van de participant door de onderzoeker kort samengevat om te controleren of deze informatie juist geïnterpreteerd is.

4.3 Achtergrondinformatie participanten

De achtergrondinformatie van de participanten wordt hier beschreven. Allereerst wordt er verteld hoe de anonimiteit van de jongens gewaarborgd is. Hierna volgt er algemene achtergrondinformatie van de participanten: migratieachtergrond, leeftijd, het aantal jaren woonachtig in Overvecht, woonsituatie, huidig opleidingsniveau en toekomstig opleidingsniveau worden hier weergegeven in tabellen. Voorafgaand aan de interviews is de participanten verteld dat hun anonimiteit gewaarborgd blijft. De meeste jongens vonden het geen probleem dat de voornaam in het onderzoek gebruikt werd. Echter is anonimisering verplicht; de participanten kunnen de consequenties van mogelijke negatieve effecten niet altijd inzien en daarom is besloten alle namen te veranderen. Alle namen zijn verzonden; alleen de voorletters zijn hetzelfde gebleven. Voor het gemak hebben Turkse jongens een Turkse naam gekregen, Marokkaanse jongens een Marokkaanse naam et cetera. Zoals al vermeld, is er getracht om de steekproef representatief te maken in termen van etnische achtergrond van de participanten. De volgende cirkeldiagrammen tonen aan in hoeverre dit gelukt is. Het aandeel Autochtonen, Marokkanen en Turken in de steekproef is min of meer representatief voor Overvecht. Hoewel de categorie Surinaams/Antilliaans in de steekproef niet voorkomt, heeft de moeder van een van de participanten wel een Surinaamse achtergrond. Verder zit er in de steekproef niemand met een niet-westerse migratieachtergrond; een groep die in Overvecht 13% van de jongeren vertegenwoordigt. Wel participeerden er een half Nederlandse half Italiaanse jongen, en een half Bulgaarse half Nederlandse jongen. Deze vallen beiden onder de categorie westerse migratieachtergrond.

Figuur 4.1 Migratieachtergrond van jongeren in de leeftijdscategorie 12-26 jaar in Overvecht (links)
 Figuur 4.2 Migratieachtergrond van de participanten uit dit onderzoek (rechts)

Bron: Gemeente Utrecht (WistUdata), 2019

Tabel 4.1 Afkomst van de ouders van de participanten en de migratieachtergrond van de participant

Naam	Geboorteland moeder	Geboorteland vader	Achtergrond moeder	Achtergrond vader	Categorie Migratieachtergrond
Ahmed	Nederland	Marokko	Nederland	Marokko	Marokkaans
Francesco	Nederland	Italië	Nederland	Italië	Westers
Efe	Nederland	Nederland	Turkije	Turkije	Autochtoon
Rafik	Nederland	Nederland	Marokko	Marokko	Autochtoon
Ali	Marokko	Nederland	Marokko	Marokko	Marokkaans
Marouane	Marokko	Marokko	Marokko	Marokko	Marokkaans
Said	Nederland	Nederland	Suriname	Marokko	Autochtoon
Emre	Turkije	Turkije	Turkije	Koerdisch	Turks
Coen	Nederland	Nederland	Nederland	Nederland	Autochtoon
Christian	Bulgarije	Nederland	Bulgarije	Nederland	Westers

Tabel 4.2 Achtergrondinformatie over de participanten

Naam	Leeftijd	Jaren woonachtig in Overvecht	Woonsituatie	Opleidings-niveau	Geplande vervolgopleiding
Ahmed	23	23	zelfstandig met vrienden, antikraak	gymnasium	pabo - basisschoolleraar
Francesco	20	20	thuis of bij vriendin	vmbo-TL	mbo 4 – verkoper mobiliteitsbranche
Efe	16	16	thuis, beide ouders	vmbo-TL	mbo 4 - marketing
Rafik	16	10	thuis, beide ouders	vmbo-Kader	mbo 4, daarna HBO
Ali	16	8	thuis, beide ouders	vmbo-TL	mbo 4, daarna HBO
Marouane	16	12	thuis, beide ouders	vmbo-Kader	mbo 4 – ICT/techniek
Said	18	18	thuis, beide ouders	vmbo-TL	mbo 3 – daarna autoherstel
Emre	17	14	thuis, beide ouders	vmbo-Kader	mbo 3
Coen	16	16	thuis, beide ouders	havo	mbo - motortechniek
Christian	16	16	thuis, bij moeder	vmbo-TL	geen

Hoofdstuk 5. Onderzoeksresultaten

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten gepresenteerd. Hierbij worden de belangrijkste thema's uit de analyse besproken. De hoofdvraag van dit onderzoek is als volgt geformuleerd:

Hoe denken jongens in Overvecht over hun toekomst en hoe speelt de sociale buurtomgeving hierbij een rol?

'De sociale buurtomgeving' bestaat hier uit de drie s'en: stigmatisering, socialisatie en sociaal kapitaal. Met 'hun toekomst' wordt bedoeld wat de jongens verwachten in de toekomst te gaan bereiken op het gebied van zowel onderwijs als werk. Eerst wordt het thema **stigmatisering** behandeld, gevolgd door een omschrijving van het beeld dat de jongens hebben van hun wijk. Hoe ervaren zij het leven in de wijk, wat zien zij als positieve aspecten, en wat als negatieve? Hierna komt het thema **socialisatie** aan bod; eerst een algemeen beeld wat de jongens hebben van socialisatie in de wijk en daarna een beeld van hoe de jongens zelf denken in hun houdingen, gedrag en keuzes beïnvloed te zijn door socialisatie. Vervolgens wordt er ingegaan op de aspiraties van deze jongens; wat wilden zij vroeger bereiken op het gebied van onderwijs en werk, en (hoe) zijn deze aspiraties in de loop van de tijd veranderd? Hierbij wordt er ook gekeken in hoeverre het vormen van aspiraties beïnvloed wordt door de sociaaleconomische status van het gezin waaruit zij vandaan komen, de etniciteit en mogelijke verwachtingen of discriminatie die hieraan gerelateerd zijn, en het feit dat de jongeren man zijn. Tot slot wordt het thema **sociaal kapitaal** behandeld, wat ook erg belangrijk kan zijn bij het vormen en realiseren van toekomstplannen. In de loop van het resultatenhoofdstuk worden de drie deelvragen beantwoord. Aan het eind wordt de hoofdvraag beantwoord, en volgt in hoofdstuk 6 de conclusie van het onderzoek.

5.1 Stigmatisering van de buurt

In deze paragraaf wordt de eerste deelvraag beantwoord: ***In hoeverre ervaren jongens uit Overvecht stigmatisering vanwege hun buurtafkomst en hoe is dit van invloed op hun toekomstbeeld en toekomstplannen?***

Een stigma is een eigenschap of reputatie dat op een bepaalde manier in diskrediet gebracht wordt; het zorgt ervoor dat een persoon door anderen wordt geclassificeerd in een ongewenst stereotype (Goffman, 1997). Dit is een vaststaand beeld dat iemand heeft van bijvoorbeeld een persoon of buurt dat soms onterecht blijft bestaan ondanks dat dit beeld niet meer klopt omdat er veranderingen hebben plaatsgevonden, zoals onder andere bleek uit onderzoek van Arthurson (2012). Alle tien de jongens merken dat mensen van buiten Overvecht, zij het iemand uit een andere buurt of iemand die later in Overvecht is komen wonen, zij het 'de media' de wijk geregeld in een negatief daglicht plaatsen. Volgens hen wordt er over Overvecht gepraat als een 'slechte', 'zwarte', 'criminele' en 'negatieve' wijk. Slechts een enkeling begrijpt dit en vindt het terecht. Efe, 16 jaar, zit momenteel op het Trajectum College en heeft een bijbaan als bezorger. Hij heeft ambitieuze plannen om e-commerce ondernemer te worden. Efe antwoordde het volgende op de vraag of het negatieve beeld dat over Overvecht bestaat onterecht sterker wordt gemaakt dan het is:

Efe: "Het is niet onterecht. Het is logisch dat mensen zo denken, snapje. Je ziet wel vaker gebeuren dat Overvecht is op het nieuws. Het wordt ook snel verspreid door de jongeren, snapje, want eentje komt uit deze buurt... Er is laatst een plofkraak gebeurd, dan komen ze weer aan met Overvecht dit en Overvecht dat..."

Hieruit blijkt dat Overvecht inderdaad vaak negatief in het nieuws komt, maar dat is volgens Efe niet meer dan normaal; er is ook veel negativiteit. Acht jongens vinden het beeld dat over de wijk bestaat overdreven en onterecht. Zij zijn zich bewust van het beeld dat over de wijk bestaat, en waarom dit beeld ontstaan is: 'Omdat het vroeger ook echt negatief was' (Ahmed). Acht jongens vertellen dat er ten opzichte van 'vroeger' positieve veranderingen hebben plaatsgevonden. Vergeleken met het verleden is het volgens de jongens in de wijk veel rustiger geworden en is de fysieke leefomgeving verbeterd. "Tien à twintig jaar geleden was Overvecht in heel slechte staat; er werd niet goed naar ons gekeken en wij werden een beetje weggemoffeld, maar dat is veranderd" (Ahmed). Er zijn vergeleken met drie jaar geleden minder ruzies (Coen), minder hangjongeren die ook 'minder erge dingen' doen (Ali), en er is 'minder chaos' (Emre).

Vergeleken met tien jaar geleden is de fysieke ruimte opgeknapt, en er is minder disrespect naar de politie (Marouane). Ook is er meer aandacht gekomen voor jongeren door onder andere stichtingen en buurthuizen (Rafik) en er is minder criminaliteit dan voorheen (Said). Ondanks al deze verbeteringen merken de jongens niet dat de reputatie van de buurt verandert. Hetzelfde negatieve beeld van de buurt blijft bestaan ondanks dat deze niet meer klopt doordat er veranderingen hebben plaatsgevonden. Dit komt overeen met onderzoeken van Elias & Scotson (1994) en Bolt en van Kempen (2011) waarin aangetoond is dat de reputatie van een wijk niet per se beter wordt nadat er geïntervenieerd is, en onderzoek van Arthurson (2012) dat aantoonde dat de reputatie van een wijk vaak geworteld zit in de geschiedenis van de wijk.

Werkgevers kunnen bij het selecteren van sollicitanten kijken naar de woonplaats en de keuze om iemand wel of niet op gesprek te laten komen hiervan af laten hangen. Wanneer de woonplaats meegenomen wordt als selectie criterium wordt ervan uitgegaan dat de buurt waarin iemand woont zijn of haar eigenschappen, interactieve vaardigheden etc. reflecteert. Dit zou hinderend werken voor werkzoekenden uit bepaalde buurten met een slecht imago (Bauder, 2002). Onder de jongens uit Overvecht wordt dit niet herkend. Van de tien jongens hebben zes jongens een (bij)baan en twee zijn er met hun baantje gestopt. Twee jongens (beiden 16 jaar) hebben nog nooit gewerkt, en hebben ook nog nooit gesolliciteerd. De acht jongens die werken of gewerkt hebben, hebben tot dusver nooit ervaren bevooroordeeld te zijn doordat ze uit Overvecht komen. In alle gevallen zijn zij na een sollicitatiegesprek aangenomen. De volgende twee quotes zijn antwoorden op de vraag of de jongens wel eens problemen ervaren hebben op het gebied van sollicitaties ten gevolge van territoriale stigmatisering. Marouane, 16 jaar, zit momenteel in het vierde jaar van vmbo-kader op het Trajectum College. Hij wil hierna een technische mbo-opleiding gaan volgen, en heeft een tijdje gewerkt als bezorger.

Efe: "Ik heb dat nooit gehad, dat opeens een werkgever tegen mij zegt: Je mag hier niet werken."

Marouane: "Heb ik ook eigenlijk nog nooit gehad... Ik heb dat echt niet gehad."

Er is een enkel geval genoemd waarbij Said geen reactie kreeg op zijn online sollicitaties. Dit kan verschillende redenen hebben, zoals dat er geen vraag is geweest naar nieuwe werknemers, of wellicht discriminatie. Dit is echter niet bekend, maar waarschijnlijk heeft de buurtafkomst hier niet veel mee te maken. Bij sollicitaties voor andere baantjes heeft Said geen moeilijkheden ondervonden. De volgende quote gaat hierover. Said is 18 jaar en is een Surinaams-Marokkaanse autochtoon. Hij zit in het laatste jaar van zijn vmbo-tl-opleiding en woont al vanaf zijn geboorte in Overvecht. Hierna wil hij graag iets met auto's gaan doen.

Said: "Domino's heb ik denk ik meer dan tien keer, vijftien keer berichtje gestuurd, maar nooit iets teruggekregen. Niet eens sorry, vol, of iets, we hebben nu geen medewerkers nodig, gewoon helemaal niks."

Onderzoeker: Ok, dus je hebt ook geen idee eigenlijk wat de reden daarvoor is?

"Nee. (...) Daarna heb ik wel bij veel bijbanen gewerkt en kon ik gelijk beginnen zonder problemen, niks."

Stigmatisering door werkgevers lijkt onder de jongens in Overvecht niet voor te komen. Ook ervaren zij geen duidelijke stigmatisering op basis van hun afkomst, oftewel discriminatie. Dit onderwerp wordt besproken in 5.4.2 over etniciteit. Verder kan stigmatisering ook in het onderwijs voorkomen; bijvoorbeeld wanneer een school in een achtergestelde buurt geen geschikte leraren kan vinden omdat zij daar niet willen werken, of wanneer een leraar als gevolg van de reputatie van de buurt lage verwachtingen heeft van de prestaties van de leerlingen (Visser et al., 2015). Ook dit lijkt in Overvecht niet voor te komen. Geen van de jongens heeft het idee dat het feit dat zij uit Overvecht komen, maakt dat de leraren lagere verwachtingen van de jongens hebben. Rafik omschreef ook waarom dit erg onlogisch zou zijn; de leraren kiezen er namelijk zelf voor om op deze school les te geven, en het zou vreemd zijn om over alle leerlingen op de school een vooroordeel te hebben. De volgende quote is antwoord op de vraag of Rafik wel eens gemerkt heeft dat bepaalde leraren mogelijk lagere verwachtingen van hem hebben gehad vanwege het feit dat hij uit Overvecht komt. Rafik, een Marokkaanse autochtoon van 16 jaar, zit op het Trajectum College

en woont al zo'n tien jaar in Overvecht. Hij wil graag eerst op mbo en daarna op hbo-niveau gaan studeren, hoewel hij nog niet weet in welke richting.

Rafik: "Het is niet dat ik dat gemerkt heb. Maar uhm, ik denk dat die leraren al zo over mij denken... Ze kiezen er zelf voor om op Overvecht op school te zitten, en om daar les te geven. Als ze het over mij hebben, dan hebben ze het over veel meer. (...) Het is niet dat ik dat gemerkt heb."

Rafik denkt dat de leraren zich wel bewust zijn van het feit dat ze op een school werken waar de prestaties wellicht gemiddeld gezien lager zijn dan in andere buurten. Ze zullen misschien over het algemeen van de leerlingen wel lagere verwachtingen hebben, maar de jongens merken niet dat dit ook geldt op individueel niveau. Mogelijk wordt de hele groep gestigmatiseerd, maar dit valt juist niet op.

Recent is er meer aandacht gekomen voor de rol van de buurtreputatie als aanjager van buurteffecten, zoals in het proefschrift 'Reputation, neighbourhoods and behaviour'. Een mogelijk negatief effect van de buurtreputatie is dat het zelfbeeld en zelfvertrouwen van de bewoners afneemt wanneer zij door buitenstaanders telkens gewezen worden op de slechte naam van de buurt, wat demotiverend kan gaan werken (Permentier, 2009). Onder de jongens in Overvecht lijkt dit verschijnsel niet voor te komen. Alle tien de jongens ontkennen dat de reputatie van de wijk iets doet met hun zelfbeeld of zelfvertrouwen. De volgende twee quotes van Said en Marouane laten dit zien:

Said: "Ze mogen roepen wat ze willen. Als ik het zelf maar leuk vind. Snapje? Als ik me zelf maar een goed persoon vind. Niet omdat de wijk slecht is, dat ik ook gelijk slecht ben. Zo gaat dat niet".

Marouane: "Ik uhm... zeg maar... ik blijf gewoon wel geloven dat het allemaal wel beter zou kunnen gaan. En mijn vertrouwen, of zelfvertrouwen zou nooit uhm... ten koste gaan van andere mensen, door wat ze over mij denken of over de buurt denken."

De jongens trekken zich weinig aan van wat anderen van hen vinden. Voor een aantal is zelfs het tegenovergestelde aan de hand; zij zijn juist trots op de wijk welke ze gemaakt heeft wie ze vandaag de dag zijn. Opgroeien in Overvecht heeft sommige jongens 'mans' en 'sterk' gemaakt, en in deze wijk hebben zij geleerd wat fout en wat goed is, en met wie je wel en niet om moet gaan. De slechte reputatie van de wijk kan dus ook de andere kant op werken: Jongens kunnen juist extra zelfverzekerd en gemotiveerd zijn omdat ze vanuit hun omgeving weten dat je makkelijk op het verkeerde pad kunt belanden, en dat de familie en mensen om hen heen het niet altijd goed hebben gehad. Zeven van de tien jongens gaven antwoorden in deze trant, dat ze juist veel van het opgroeien in de wijk geleerd hebben, en dat ze trots zijn op waar ze vandaan komen. De volgende quotes zullen dit idee verduidelijken.

Rafik: "Je hebt veel vrienden. Die heb je sowieso hier. Je hebt uhm, zeg maar gewoon mensen die jou... Je kan veel leren hier zeg maar. Zeg maar je ziet de foute dingen in, maar je ziet ook de goede dingen in. (...) Het is wel gewoon goed hier."

Efe: "Deze buurt heeft mij uiteindelijk gemaakt tot wie ik ben, en ik ben gewoon blij met wie ik ben, dus kijk ik wel positief ernaar. Snapje, ik voel me niet bepaald slecht ofzo. Als ik me slecht voelde zou ik negatief zeggen, maar op dit moment voel ik het gewoon positief."

Christian: "Ik ben trots op Overvecht. Ik bedoel als mensen tegen mij zeggen: Je woont in Overvecht, dan zeg ik: Ja, waar woon jij? Je bent gewoon, like je kent niks over Overvecht, dus waarom praat je shit over... slechte dingen over. Ik bedoel: Ik ben trots op mijn wijk."

Christian, 16 jaar en half Bulgaars, woont zijn hele leven al in Overvecht; eerst in Zuid, en daarna in Noord. Als gevolg van een slechte thuissituatie en door de invloed van 'verkeerde vrienden' is hij weinig met zijn toekomst bezig, en houdt hij zich binnen de wijk bezig met criminele activiteiten. Hier wordt verder op ingegaan onder het thema socialisatie. Uit de bovenstaande quotes blijkt dat de reputatie die Overvecht heeft geen negatieve gevolgen heeft voor de jongens op het gebied van zelfvertrouwen en eigenwaarde. Zij zijn zich er goed van bewust waar ze vandaan komen en dit heeft ze juist dingen geleerd, trots gemaakt en hun identiteit gevormd. Uit eerder onderzoek in Overvecht bleek dat jongeren over het algemeen

positiever naar hun wijk kijken dan ouderen en buitenstaanders, wat door dit onderzoek bevestigd wordt. Volgens Onderzoeksbureau Labyrinth gaven jongeren in 2008 de wijk het cijfer 6,5 waar volwassen inwoners gemiddeld een 5,3 gaven (Visser, 2012). Ook toonde Australisch onderzoek aan dat de bewoners van buurten met een grote sociale huursector en een slechte reputatie hun eigen buurt veel positiever beoordeelden dan mensen van buiten de buurt (Arthurson, 2012). Deze uitkomsten komen overeen met antwoorden van de jongens op hoe zij hun wijk zouden omschrijven. Dit wordt behandeld in de volgende paragraaf, nadat de eerste deelvraag beantwoord is: In hoeverre ervaren jongens uit Overvecht stigmatisering vanwege hun buurtafkomst en hoe is dit van invloed op hun toekomstbeeld en toekomstplannen?

Uit de resultaten blijkt dat de jongens nauwelijks stigmatisering vanwege hun buurtafkomst ervaren. Voor veel buitenstaanders heeft Overvecht een slechte naam, maar de meeste jongens vinden dit overdreven en onterecht. Zij ervaren geen territoriale stigmatisering op het gebied van onderwijs of werk; in dit opzicht vormt de reputatie van hun woonplaats dus geen bedreiging voor hun toekomst, omdat zij niet ervaren door werkgevers of docenten negatief beoordeeld of benadeeld te worden. Ook heeft de reputatie van de wijk geen invloed op het zelfbeeld of zelfvertrouwen van de jongens. Integendeel, zij zijn in de meeste gevallen juist trots op waar zij vandaan komen en hebben in Overvecht veel geleerd zoals sterk in de schoenen staan en wat goed en wat niet goed is. De jongens ervaren geen gevolgen van stigmatisering vanwege hun buurtafkomst, derhalve is dit ook niet van negatieve invloed op hun toekomstbeeld en toekomstplannen.

5.2 Omschrijving van de buurt

Aan het begin van elk interview werd aan de jongens gevraagd om een omschrijving te geven van Overvecht. Dit is een eerste indruk van hoe de jongens tegen het leven in de wijk aankijken en deze antwoorden zijn dan ook niet beïnvloed door de onderwerpen die later in het interview gesteld werden. Het is belangrijk om eerst te vernoemen dat de jongens over het algemeen nauwelijks buiten de wijk komen. In de meeste gevallen wonen alle vrienden binnen de wijk, staan de basisschool en middelbare school in de wijk, en bevinden zich ook de sportfaciliteiten in de wijk. Kortom: het overgrote deel van de sociale contacten bevinden zich binnen de wijk; net als de vrijetijdsbesteding. Marouane is hier een goed voorbeeld van. Zijn volgende quotes gaan over hoe hij 'zijn buurt' en de plek waar hij zijn tijd besteedt zou omschrijven. Ook vertelt hij waar hij zijn sociale contacten van kent. Hij is opgegroeid in de directe omgeving van zijn school, waar ook het interview heeft plaatsgevonden.

Marouane: "Nee, is niet heel groot. Mijn buurt tenminste, dat is hier zeg maar rond de moskee, hier achter zit nog een schoolplein... dat noem ik zeg maar mijn buurt zeg maar, waar ik het meest te vinden ben." (...)
"Ik heb eigenlijk heel veel vrienden, maar gewoon... Ik ken ze gewoon allemaal van de buurt overal. Gewoon, je ziet ze heel vaak, je bent vaak met ze, en dan uhm... wat hun doen doe jij ook een beetje."

De jongens zijn dus bijna altijd in (een deel van) de wijk te vinden en ook de vrienden waarmee zij optrekken kennen zij uit 'de buurt'. Dit betekent dat zij zich hier goed thuis voelen en dat deze omgeving belangrijk is bij het vormen van hun identiteit. Zij voelen zich hier op hun gemak, en omdat de meeste jongens vergelijkbare interesses hebben is er geen reden om hun vrije tijd op een andere manier of ergens anders door te brengen. Het overgrote deel van de jongens lijkt zich erg bewust van de slechte reputatie die de wijk heeft, maar geeft aan het toch een fijne buurt te vinden om in te wonen. De meeste jongens benoemen als eerste een negatief aspect van de wijk. Dit heeft vaak te maken met het feit, dat Overvecht gezien wordt als een achterstandswijk met veel criminaliteit en overlast, een slecht imago en 'chaos' veroorzaakt door jongeren. Naarmate de omschrijving van de buurt vorderde, kwamen er vooral positieve aspecten voorbij. Het lijkt erop dat de jongens veel van de negatieve aspecten zelf niet zozeer als problematisch ervaren; zij benoemen hoe anderen over de wijk praten of denken. Pas hierna vertellen ze hoe ze het leven in de wijk zelf ervaren. De volgende quote van Rafik is hiervan een goed voorbeeld.

Rafik: "Uhm, Overvecht is, het wordt gezien als een achterstandswijk. Voor mij is het zeg maar gewoon de beste buurt waar ik kan leven. Ik heb hier veel geleerd, ik ben hier opgegroeid, dus voor mij Overvecht is gewoon top. Maar ik weet dat andere mensen het misschien opvatten als verkeerd, uhm... een achterstandswijk, of gewoon negatief denken."

Hieruit blijkt dat er een groot verschil is tussen hoe de jongens het leven in hun wijk beschouwen vergeleken met hoe buitenstaanders dit doen. Wat de jongens het vaakst benoemden is de saamhorigheid in de wijk en dat heel veel mensen elkaar kennen. Zes van de tien jongens benoemden dit expliciet als hét positieve aspect van de wijk en de voornaamste reden dat zij tevreden zijn over de wijk. De sociale cohesie is er groot, en dit zorgt ervoor dat de bewoners veel buurtgenoten persoonlijk kennen; vooral zij die in Overvecht zijn geboren en getogen. Sommigen benoemen ook het feit dat er veel allochtonen wonen als reden dat er veel contact is tussen mensen in Overvecht; dit zou de mensen makkelijker met elkaar binden. Dit komt overeen met de kenmerken van de ‘zwakke relaties’, welke iemand zich thuis laten voelen, een gevoel van veiligheid geven en praktische en sociale ondersteuning kunnen geven, en welke binnen de wijk in veel grotere mate aanwezig zijn dan sterke relaties (Henning & Lieberg, 1966).

5.2.1 Binding tussen de bewoners

De binding tussen de bewoners uit zich in verschillende vormen. Zo hebben de jongens in de wijk heel veel vrienden; veel jongens kennen elkaar van de basisschool, middelbare school, voetbalvereniging of uit ‘de buurt’. In veel gevallen kennen ze elkaar van alle vier. Het leven speelt zich veelal binnen de wijk af en daarom kent men en elkaar al van kleins af aan. Hiernaast gaven meerdere jongens aan dat mensen uit de buurt in de meeste gevallen zouden helpen wanneer er behoefte is aan enige vorm van hulp. Ten slotte worden er in de wijk regelmatig evenementen georganiseerd door en voor buurtbewoners; zo zijn er buurtfeesten, buurtbarbecues en wordt er tijdens de ramadan na etenstijd regelmatig bijeengekomen om met z’n allen ‘gezellig te praten’. De volgende quotes gaan over de sociale cohesie binnen de wijk.

Efe: “Ja sowieso wel een ding van Overvecht, dat is gewoon uhm... dat is wel een ding van Overvecht man; iedereen heeft gewoon contact met elkaar, en uhm: iedereen is gewoon goed met elkaar. Als je bijvoorbeeld iemand ziet dan groet je elkaar sowieso.”

Christian: “Je hebt wel een samenleving. Iedereen kent elkaar in Overvecht, en stel je voor, ik kom ergens en ik zeg: ik woon in Overvecht, en er is iemand anders die ook in Overvecht woont, dan heb je meteen een verbinding met diegene. Die gaan dan meteen van: Oh je woont ook in Overvecht, waar in Overvecht? You know.”

Deze uitspraken geven het algemene beeld van saamhorigheid wat het merendeel van de jongens benoemde duidelijk weer. Acht van de tien merken op dat Overvecht over de jaren heen op verschillende vlakken positief veranderd is. Deze veranderingen hebben plaatsgevonden op het gebied van overlast van jongeren, veiligheid, criminaliteit en de fysieke uitstraling van de wijk. Volgens hen is er vergeleken met zo’n tien jaar geleden meer aandacht voor de wijk: bepaalde delen zijn opgeknapt waardoor het er aantrekkelijker uit ziet. Ook zijn er minder hangjongeren die ook minder overlast veroorzaken en zijn er minder ruzies tussen jongeren. Dit zou te maken kunnen hebben met extra aandacht die er voor de jongeren gekomen is. De volgende quotes van Rafik en Marouane laten deze veranderingen zien:

Rafik: “Ja, ik denk dat het nu zeg maar wel uhm, wat rustiger is geworden. Er is meer aandacht voor de jongeren hier gekomen. Met andere stichtingen, en met scholen, en met buurthuizen. En uhm, met sport enzo. Dus die houden zeg maar meer jongeren van de straten dan eerst. Dus er is nu meer aandacht aan gekomen, en dat is ook wel positief! En dat is wel een stuk beter dan bijvoorbeeld tien jaar terug, ja.”

Marouane: “Alles wordt een beetje opgeknapt. Nieuwe flatjes worden hier en daar gedaan. Er zijn veel minder uhm... veel minder hangjongeren enzo, als je die video’s kijkt van 10 jaar geleden precies hier, gingen ze allemaal schelden naar de politie enzo. Dat merk ik nou echt niet meer.”

Ondanks het feit dat de jongens over het algemeen tevreden zijn over de wijk zijn er ook negatieve aspecten genoemd. Deze hebben vaak te maken met jongeren; voor sommige jongens zou je op moeten passen omdat ruzies snel ontstaan. Ook vallen bepaalde jongeren mensen lastig en zouden ze vandalistisch zijn, (vuurwerk-) overlast veroorzaken en rotzooi op straat maken. Ten slotte is er veel criminaliteit; er wordt veel gestolen en volgens een van de geïnterviewden is de politie in Overvecht ‘heel erg slecht’. De volgende quotes geven dit goed weer:

Marouane: “Er zijn wel veel pluspunten, maar er zijn ook wel veel minpunten, zoals uhm, gewoon dat er wel veel uhm, veel wordt gestolen en dat er van alles en nog wat wordt uitgespookt.”

Christian: “Ze (de politie) nemen niet snel actie. Like, als er wat gebeurt. Ze zijn heel bang en de jeugd heeft heel veel vrijheid in Overvecht. Je kan doen wat je wilt. Ik bedoel... moet je? Laat ik het zo zeggen: als je iets wilt kan je het vinden in Overvecht... illegaal, legaal, maakt niet uit.”

De laatste quote laat zien hoe Christian tegen het gezag van de politie op straat aankijkt. In zijn ogen kan hij ‘doen wat hij wil’ zonder hierdoor in de problemen te komen. Christian houdt zichzelf bezig met criminele activiteiten en spreekt uit ervaring. Wel heeft hij in het verleden al vaker vastgezet, wat de ‘onmacht’ van de politie weer in twijfel trekt. Criminaliteit in de wijk wordt verder behandeld in de volgende paragraaf over socialisatie.

5.3 Socialisatie

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op de tweede deelvraag: **Hoe ervaren jongens uit Overvecht de normen en waarden omtrent school en werk in hun buurt en hoe is dit van invloed op hun toekomstbeeld en toekomstplannen?**

Socialisatie vindt plaats wanneer het gedrag en de houdingen van mensen veranderen door contact met rolmodellen of leeftijdsgenoten in de buurt (Galster, 2008). Volgens het collectieve socialisatiemodel zijn het geconcentreerde armoede en het gedrag van volwassenen uit de buurt als rolmodellen die verkeerd gedrag doorgeven aan jongeren die in dezelfde buurt wonen (Jencks & Mayer, 1990). In buurten waar veel negatieve rolmodellen zoals rondhangende jongeren en criminelen zijn, kunnen deze ook aanleiding zijn voor het ontstaan van negatieve houdingen, normen en waarden (CBS, 2017). Het ‘epidemiemodel’ suggereert dat lokale netwerken van jongeren het gedrag van andere jongeren beïnvloeden. Deze netwerken infecteren jongeren met negatief (problematisch) gedrag en houdingen. Ten slotte zijn er vormen van sociale controle binnen informele sociale netwerken die indirect de opties van bepaalde bewoners kunnen beperken. Informele gedragsregels die de norm zijn binnen een bepaalde (etnische) groep of familie kunnen limiterend werken in het ontwikkelen van bepaalde vaardigheden of ervaringen die kunnen leiden tot betere kansen op werk (Pinkster, 2009). Voorbeelden van problematisch gedrag en houdingen, die door socialisatie verspreid kunnen worden, zijn een algehele negatieve houding ten opzichte van werk en de maatschappij, schooluitval, tienerouderschap, drugsgebruik, afhankelijkheid van bijstandsuitkeringen en lage arbeidsmarktparticipatie omdat werkloosheid als normaal gezien wordt (Lewis, 1966; Bauder, 2002; Pinkster, 2009). Alvorens de participanten gevraagd is naar hoe zij zelf denken in hun gedrag beïnvloed te zijn door verschillende vormen van socialisatie, is gevraagd hoe zij dit algemeen gezien in Overvecht ervaren en hoe zij socialisatie in hun omgeving zien plaatsvinden. Dit algemene beeld wordt eerst geanalyseerd; hierna volgt de invloed van socialisatie op de jongens zelf.

5.3.1 De veronderstelde invloed van socialisatie op bewoners van Overvecht

Alle jongens zijn zich ervan bewust dat er in Overvecht relatief veel problemen zijn op het gebied van werkloosheid, schooluitval, criminaliteit en geweld. Zij zien in de wijk gebeuren dat er kinderen zijn die veel spijbelen, dat er relatief veel criminaliteit plaatsvindt, en dat veel mensen werkloos zijn en afhankelijk zijn van een uitkering. Ook zijn ze zich er goed van bewust dat zulk verkeerd gedrag aanstekelijk kan werken. Met andere woorden: zij hebben in de gaten dat er processen van socialisatie plaatsvinden. De volgende quote van Ahmed is hiervan een goed voorbeeld. Ahmed, 23 jaar en half Marokkaans, is van plan de opleiding tot basisschoolleraar aan de pabo te volgen. Hij is na het gymnasium met verschillende opleidingen begonnen en gestopt. Na een aantal jaren werken bij een ‘face to face marketingbureau’ heeft hij besloten toch weer te gaan studeren.

Ahmed: “Ik zie het een beetje zo, uhm, soort zoekt een beetje soort, en dat... In Overvecht heb je gewoon gemiddeld gezien, procentueel gezien ietsje meer mensen die, weet ik veel, in de criminaliteit zitten of niet het standaard idee van school of werk hebben, uhm, en dat trekt elkaar een beetje aan (...) Ik bedoel: Als iedereen om je heen geen baan heeft en een uitkering trekt, waarom zou jij wel een baan gaan hebben? Een beetje dat idee.”

Over het algemeen zijn de jongens zich er ook van bewust dat de mensen waarmee iemand omgaat een grote invloed kunnen hebben op het eigen gedrag. Gedrag van vrienden wordt snel gekopieerd, en de

jongens zien het belang in van het zichzelf omringen met de juiste mensen. De volgende quotes van Efe en Emre expliciteren dit idee. Emre is 17 jaar en zijn beide ouders zijn geboren in Turkije. Hij zit momenteel op het Trajectum College op vmbo-kader en wil hierna een mbo-opleiding gaan volgen en daarna graag een horecaonderneming beginnen. Momenteel heeft hij een baantje als bezorger.

Efe: "Als je jezelf omringt met de mensen die slechte dingen doen, word je zelf ook slecht. Dat is altijd zo. Uiteindelijk heeft de buurt waarin je opgroeit wel gewoon invloed."

Emre: "Bijvoorbeeld als je een slechte vriendengroep hebt, dan dwaal je mee. Dan dwaal je sowieso mee. Hoe dan ook. Als je niet wilt dan je dwaalt gewoon mee."

Een aantal jongens noemt ook de voorbeeldfunctie van 'de oudere generatie'. Jongeren kopiëren niet alleen het gedrag van vrienden en leeftijdsgenoten, maar kijken ook op naar oudere jongens uit de buurt. Dit kan verklaard worden aan de hand van de sociale leertheorie, die gebaseerd is op psychologische leerprincipes als imitatie, beloning en straf. Volgens deze theorie leert iemand constant gedrag aan of af door zijn gedrag af te stemmen op dat van mensen uit de omgeving en reacties hierop vanuit de omgeving (Burgess & Akers, 1966). De jongens imiteren gedrag van rolmodellen, en leren in hun omgeving ook welk gedrag wordt goedgekeurd en afgekeurd. Bepaalde houdingen worden overgegeven van oudere op jongere generaties, en dat kan er ook toe leiden dat de jongeren (toekomstig) gedrag gaan overnemen van oudere jongens. Genoemde voorbeelden hiervan zijn 'rebelsheid' en 'verkeerde dingen' ofwel criminele activiteiten. Rafik en Efe leggen dit goed uit:

Rafik: "Ik zie wel dat de jongeren zeg maar opkijken naar de ouderen. En als dan bijvoorbeeld de jongeren van de leeftijd 16/17 verkeerde dingen gaan doen... kleinere vinden dat stoer. Die gaan dat opvatten en die willen dat later ook doen (...), maar als je gewoon de goede mensen om je heen hebt en je weet met wie je omgaat, dan heb je gewoon de kans om dat gewoon te voorkomen. Om zeg maar die pad op te gaan."

Efe: "Je leert van de generatie waarmee je opgroeit. Bijvoorbeeld: Je gaat met oudere jongens om, en die oude jongens hebben weer geleerd van de oudere jongens, dan ga je rebels raken, snapje. Dingen steeds overgeven aan de jongere generatie, snapje?"

Op de vraag of Said in Overvecht merkt dat verkeerd gedrag van mensen in Overvecht invloed heeft op jongeren in de wijk, antwoordde hij het volgende:

Said: "Bijvoorbeeld die jongens die 29 jaar zijn en rijden een dikke bak, en sommige kleine jongetjes denken dan: dat wil ik ook, dat wil ik ook. Maar niet echt van werkloosheid ofzo, dat willen ze meestal niet. Willen meestal juist snel geld, auto's enzo, wat die andere grotere jongens hebben. Dat willen hun ook meestal. Dat zie ik wel vaak."

Dit komt overeen met het beeld dat de meeste jongens hebben over 'verkeerd gedrag', en in het bijzonder criminaliteit die in de wijk plaatsvindt. Negen van de tien jongens geeft aan dat zij zich ervan bewust zijn dat criminaliteit in de wijk veel voorkomt, en dat zij zelf om zich heen zien dat jongeren vaak makkelijk verleid worden om hieraan mee te doen. Deels komt dit doordat jongeren opkijken naar oudere rolmodellen die het verkeerde voorbeeld geven, maar ook is het zo dat wanneer criminaliteit in de omgeving veel voorkomt, de kans om ermee in aanraking te komen simpelweg groter wordt. De volgende quote van Coen is hiervan een voorbeeld. Coen is 16 jaar en woont al zijn hele leven in Overvecht. Hij zit momenteel op havo en gaat daarna de mbo-opleiding motorteknik volgen. Als bijbaan heeft hij een tijd bij zijn ouders in een woonwarencentrum gewerkt, en momenteel werkt hij als bezorger.

Coen: "Ik ben opgegroeid met jongens om mij heen die fietsen stelen en scooters stelen, en ikzelf heb altijd gezegd: ik blijf daar gewoon lekker vandaan. Weet je, doe mij maar gewoon een 9 tot 5 baan desnoods, maar geen problemen... nee."

Hoewel Coen dus naar eigen zeggen zelf sterk genoeg geweest is om bij de criminaliteit vandaan te blijven, is hij er wel vaak mee in aanraking gekomen. Ook zijn vriend Christian bevestigt dat het moeilijk is om in de

wijk niet met criminaliteit in aanraking te komen. Als voorbeeld vergeleek hij de wijk Tuindorp met Overvecht:

Christian: "Tuindorp is best een goeie buurt. Als je daar gewoon een huis hebt en je gaat buiten spelen, dan zie je gewoon goeie jongeren. Mensen die havo doen waarschijnlijk, en vwo. Mensen met een toekomst... Als je in Overvecht gaat rondhangen zie je mensen die kader doen, basis, en mensen die overvallen plegen elke week. Uhm ja, ja. Het is gewoon de omgeving."

Een laatste, en erg belangrijke reden waarom jongeren in de wijk bezig geraken met criminele activiteiten is de geconcentreerde armoede. De verleiding om op illegale manieren aan geld te komen, groeit wanneer je het financieel niet breed hebt. Dit komt overeen met het collectieve socialisatiemodel welke stelt dat geconcentreerde armoede en gedrag van volwassenen uit de buurt verkeerd gedrag doorgeven aan jongeren (Jencks & Mayer, 1990). De volgende quotes van Said en Rafik laten zien hoe armoede de aanleiding kan zijn voor criminaliteit. Hoewel zij niet expliciet benoemen over wat voor activiteiten het hier gaat, zijn deze duidelijk crimineel van aard.

Said: "De jongens die dat doen willen gewoon geld, je weet toch. Gewoon de lust van geld. Ze hebben thuis niet echt wat, en dan willen ze gewoon hun eigen geld snapje. Niet om stoer te doen, of om de Popie Jopie uit te hangen."

Rafik: "Je ziet anderen dat doen. Je ziet hem iets leuks dragen bijvoorbeeld, en dan wil je dat ook. Maar uhm, ik had dat probleem niet. (...) Mijn ouders gaven mij gewoon alles wat ik wou. Maar ik zie dat wel gebeuren bij de anderen."

Negatieve houdingen ten opzichte van school en werk zien de participanten in hun directe omgeving en vriendenkring weinig. Slechts twee van de tien jongens hebben om zich heen te maken met vrienden die veel spijbelen en weinig heil zien in het afronden van een opleiding. Anderen zien het wel eens bij jongens in de wijk, maar niet in de directe vriendenkring. Deze twee jongens, Coen en Christian, maken deel uit van dezelfde vriendengroep. Dit onderstreept wederom het idee dat jongeren vaak beïnvloed worden door het gedrag van de mensen met wie zij omgaan. Christian, een jongen die veel spijbelt en geen duidelijke aspiraties voor de toekomst heeft, antwoordde op de vraag of hij in Overvecht ervaart dat verkeerd gedrag van buurtbewoners wordt doorgegeven het volgende:

Christian: "Nou ja, dat is gewoon zo. Ik bedoel: iedereen weet dat uhm... mensen zo kijken tegen werk en school. Ik bedoel al mijn vrienden die... tenminste uit mijn buurt, spijbelen gewoon echt heel veel, en hun ouders werken niet. Het is allemaal hetzelfde eigenlijk. Elke familie is daar gewoon hetzelfde."

Alle andere jongens, die allen wel school afgerond hebben of hiermee bezig zijn, hebben ook geen vrienden die een negatieve houding ten opzichte van school of werk hebben. Ook hier lijkt het idee dat vrienden elkaars gedrag beïnvloeden bevestigd. Over het algemeen hebben de jongens die veel met elkaar omgaan min of meer dezelfde aspiraties, wat een goede verklaring is voor het feit dat ook in hun vriendenkringen geen negatieve houdingen ten opzichte van school of werk voorkomen. Ahmed, die het gymnasium heeft afgerond, gelooft ook in dit idee:

Ahmed: "Zoals ik zei: Soort zoekt soort. Ik heb een goede vriend van mij die woont ook hier in Overvecht (...) Hij is gewoon een professionele voetballer geworden, uhm, doet daarnaast ook nog een hele goede studie. Uhm, USBO heet het volgens mij..."

Ondanks het feit dat Ahmed en zijn vriend ook veel 'jongens van de straat' kennen, hebben zij wel de focus op onderwijs en sport weten te houden. Ahmed is ervan overtuigd dat dit deels komt door iemands persoonlijkheid, maar ook zeker door de mensen met wie je omgaat en de overtuigingen en aspiraties die zij delen.

5.3.2 De veronderstelde invloed van socialisatie op de participanten zelf

In het volgende deel komt de veronderstelde invloed van socialisatie op de jongens zelf aan bod. Hoe ervaren zij zelf in hun gedrag, normen en waarden beïnvloed te zijn door de buurt waarin zij leven en de

buurtgenoten? De invloeden van zowel leeftijdsgenoten als oudere rolmodellen komen aan bod, en deze kunnen zowel positief als negatief zijn.

Socialisatie en normen en waarden omtrent school

In buurten waar veel 'negatieve rolmodellen', zoals rondhangende jongeren en criminelen zijn, kunnen deze aanleiding zijn voor het ontstaan van een 'cultuur van armoede' (CBS, 2017) wat kan resulteren in onder andere schooluitval, tienerouderschap en drugsgebruik. Ook kunnen netwerken van jongeren individuen 'infecteren' met problematisch gedrag en houdingen die kunnen resulteren in onder andere schooluitval (Bauder, 2002). Zeven van de tien jongens zitten nog op de middelbare school en gaan binnenkort aan een vervolgopleiding beginnen. Francesco heeft na een tussenjaar besloten weer te gaan studeren, waar hij momenteel al mee bezig is, en Ahmed begint in september met de lerarenopleiding. Slechts één jongen, Christian, heeft geen aspiraties op het gebied van onderwijs en gaf aan dat zijn gedrag en houding ten aanzien van school beïnvloed zijn door vrienden. De volgende quote is antwoord op de vraag of 'verkeerd gedrag' van zijn vrienden invloed heeft op zijn eigen gedrag:

Christian: "Ja, heel erg. Maar ik laat het ook gewoon gebeuren."

Onderzoeker: "Ja? Waarom?"

"Nou, ik bedoel... Ik was vroeger wel gewoon heel aardig. Tot mijn veertiende was ik gewoon een heel aardig kind. (...) Alleen daarna gewoon opeens... opeens had ik een hele nieuwe vriendengroep gekend. En mijn vrienden begonnen dingen te doen, en dan begon jij zelf dingen te doen. En dat is... je neemt het gewoon van elkaar over."

Christian is een goed voorbeeld van hoe socialisatie de houding en het gedrag van een persoon op een negatieve manier kan beïnvloeden. Bij Francesco gebeurde dit ook, mede door zijn vrienden is hij twee jaar lang niet naar school gegaan. In deze twee 'tussenjaren' heeft hij wel gewerkt, maar in school had hij geen zin. Naar eigen zeggen komt dit vooral door zijn vrienden, en omdat hij nu volwassen is, kijkt hij anders tegen onderwijs aan waardoor hij nu wel een opleiding aan het volgen is. Francesco is half Italiaans en 20 jaar. Hij doet promotiewerk op straat en volgt een mbo-opleiding tot 'verkoper mobiliteitsbranche'.

Francesco: "Ik heb twee jaar lang een tussenjaar gehad, en toen ben ik ook niet naar school gegaan. Omdat ik ook gewoon dacht van: Ja, dit is niks. Weetje, en nu nog steeds denk ik het is niks, maar ja, je hebt het wel nodig aan de ene kant. Maar zo denk ik ook gelukkig meer omdat ik nu gewoon volwassen ben geworden weetje. (...) Maar het komt ook vooral ook door vrienden van mij, dus gewoon met foute vrienden omgaan en die haalden je ook wel naar beneden."

Het voorbeeld van Francesco suggereert dat de mate waarin men beïnvloedbaar is door vrienden ook af kan hangen van de leeftijd. Toen hij ouder werd, liet hij zich niet meer door anderen beïnvloeden, en besloot hij weer een opleiding te gaan volgen. De andere acht jongens hebben zich niet zo sterk negatief door anderen laten beïnvloeden op het gebied van onderwijs. Zij weten in de meeste gevallen duidelijk wat zij willen bereiken, dat ze daar onderwijs voor nodig hebben, en dat het geen zin heeft om verkeerd gedrag van anderen te kopiëren. De volgende quotes beantwoorden de vraag of 'verkeerd gedrag' van vrienden of buurtgenoten invloed heeft gehad op eigen gedrag en de houding ten aanzien van school.

Said: "Nee. Ik deed gewoon altijd mijn best op school. Ik werk gewoon."

Coen: "Ja, nee ik denk... Kijk in de lessen ben ik natuurlijk ook aan het kloten, in de les. Maar uhm, ik ga wel gewoon altijd naar school toe. Ik spijbel niet. Ik kom nooit te laat. (...) En ja, ik laat me niet echt beïnvloeden door andere mensen nee."

Socialisatie en normen en waarden omtrent werk

Het 'epidemiemodel' is een vorm van collectieve socialisatie welke specifiek gaat over jongeren. Dit model suggereert dat groepen jongeren het gedrag van andere jongeren in de buurt beïnvloeden. Deze netwerken 'infecteren' jongeren met problematisch gedrag en houdingen, en de effecten die deze jongeren kunnen hebben op individuele uitkomsten zijn vaak gerelateerd aan schooluitval en arbeidsmarktparticipatie

(Jencks & Mayer, 1990; Bauder, 2002). Op één enkel geval na zijn er onder de jongens geen gevallen waarbij er een negatieve houding bestaat ten aanzien van werk. Zes van de tien jongens hebben momenteel een bijbaan, en één jongen zit momenteel even zonder. Twee jongens hebben geen bijbaan, maar zijn ook pas 16 jaar en zijn vooral met school bezig. Deze jongens hebben nog geen duidelijk idee van wat ze willen worden, maar gaan wel aan een vervolgopleiding beginnen. Negen van de tien jongens zijn dus op een positieve manier bezig met het werken aan hun toekomst, en hebben geen negatieve houding ten aanzien van werken. Hoewel veel jongens op de hoogte zijn van de criminaliteit en de relatief lage arbeidsparticipatie in de wijk, laten zij zich door dit problematisch gedrag niet snel beïnvloeden. Ook hier komt de mannelijke trots en het leren van de fouten van anderen terug in de antwoorden. Marouane antwoordde het volgende op de vraag hoe hij de invloed van socialisatie in Overvecht ervaart:

Marouane: "Ja je hebt wel zeg maar uhm... veel mensen die uhm... die gewoon een beetje zijn blijven haken in het leven, maar ik kijk daar niet echt naar weetje. Ik moet meer denken van: ik moet niet als hun zijn. Ik wil juist gewoon gaan werken, en mijn kinderen gewoon goed kunnen opvoeden enzo."

Onderzoeker: "Ok, dus uhm... Dus je ziet het wel om je heen gebeuren dan?"

"Ja ik zie het wel gebeuren, maar ik let er niet echt op."

Socialisatie en negatieve invloeden

Verder is er onderzocht of de jongens zelf ervaren door negatieve rolmodellen, zoals hangjongeren of criminelen, in hun gedrag of normen en waarden beïnvloed te zijn. Hier gaat het om situaties buiten school en werk, waarbij er vooral gedacht moet worden aan criminele activiteiten zoals diefstal, drugsverkoop, drugsgebruik, geweldpleging en vandalisme. Twee van de tien jongens, Efe en Ali, wisten geen voorbeeld te noemen van een moment waarop buurtbewoners een negatieve invloed op hun gedrag hebben gehad. Zij zijn zich er wel bewust van dat dit kan gebeuren, maar hebben naar eigen zeggen een goede opvoeding gehad, waardoor zij alleen 'hun eigen ding doen'. De volgende twee quotes gaan over hoe zij over dit onderwerp denken. Ali is een Marokkaanse allochtoon van 16 jaar en woont ongeveer de helft van zijn leven in Overvecht. Hij zit op het Trajectum College en wil graag mbo en daarna hbo afronden, hoewel hij nog niet weet in welke richting.

Efe: "Ik ben gewoon dankbaar voor de manier waarop ik ben opgegroeid, want mijn ouders hebben mij geleerd dat dat (criminaliteit) niet goed is, en ik zie het ook gewoon gebeuren, snapje. Een keer, een jongen verkoopt drugs, uiteindelijk wordt hij opgepakt. Snapje, dat zie je gewoon."

Ali: "Ik doe mijn ding, hun doen hun ding. Snapje? Hun (hangjongeren of criminelen) vallen jou niet zomaar lastig. Tenzij jij hun lastigvalt, dan weet ik niet wat er kan gebeuren, snapje? Voor de rest, uhm... als je hier woont, en je wilt hier wonen, dan een tip: niet zeg maar ja... doe gewoon je eigen ding! Dat is alles wat ik kan zeggen. Je eigen ding doen, ja."

Hieruit blijkt dat deze jongens zich goed bewust zijn van de aanwezigheid en de gevaren van criminaliteit, en van het belang van opvoeding en het volgen van je eigen plan. De acht andere jongens zijn door de invloed van vrienden of negatieve rolmodellen wel op enigerlei wijze betrokken geweest bij diefstal, drugsverkoop, drugsgebruik, geweldpleging en/of vandalisme. Dit betekent echter niet meteen dat zij dit bewustzijn niet hebben, een slechte opvoeding hebben gehad of op het verkeerde pad beland zijn. Zij zijn alleen betrokken of betrokken geweest bij activiteiten waar zij zonder de invloeden van negatieve rolmodellen waarschijnlijk niet bij betrokken waren geweest. Voor enkelen begon het al vroeg; als kind stelen uit de supermarkt is volgens sommige jongens 'iets simpels' of 'gewoon jongenskwaad'. Hen is hiernaar niet specifiek gevraagd; deze jongens begonnen hier zelf over. Mogelijk geldt dit dus voor meer jongens, en geldt dit tevens voor elke vorm van criminaliteit die hier behandeld wordt.

Said: "Ik heb vroeger wel eens ooit wat uit de winkel gejat ofzo. Ja, dat is gewoon uhm, jongenskwaad. Heeft iedereen wel een keer gedaan denk ik."

De uitspraak van Said suggereert dat het in zijn omgeving niet ongewoon is om als kind te stelen uit een winkel, en om het te benoemen als 'gewoon jongenskwaad'. Volgens Ahmed is het feit dat hij als kind veel

gestolen heeft, deels te wijten aan de wijk waar hij vandaan komt. Dit blijkt uit het volgende gesprek. De volgende quote is antwoord op de vraag of hij in zijn gedrag ooit negatief beïnvloed is door buurtbewoners.

Ahmed: "Ja weet ik veel, iets simpels als bij een supermarkt stelen. We hebben het over kleine kinderen dingen, uhm... wat boodschappen bij de supermarkt stelen."

Ahmed vertelde dat dit bij een vriend uit Rijsweerd bijvoorbeeld 'niet denkbaar' was. *"En dat dat bij mij wel allemaal als mogelijk wordt gezien, dat komt dan ook een beetje door de wijk waar ik in leef. Omdat het gewoon allemaal wat makkelijker wordt gemaakt. Als je snapt wat ik bedoel. (...) Omdat ik het veel om me heen zag, het werd niet afgestraft door de mensen om me heen, en ik denk dat het daardoor, ja, invloed had op mijn gedachten hoe ik in de supermarkt heb rondgelopen."*

Hiermee bevestigt Ahmed dat er socialisatie in Overvecht plaatsvindt; gedeelde normen en waarden omtrent stelen uit een supermarkt hebben ervoor gezorgd dat hij dit ook ging doen. Hij zag het veel om zich heen, en het werd niet afgestraft waardoor hij dit gedrag overnam. Dit is ook gebeurd bij Francesco, Coen en Christian, die alle drie in drugs hebben gehandeld, of dit nog steeds doen. Hiernaast zijn zij in aanraking gekomen met drugsgebruik, geweld en andere vormen van criminaliteit. Dit is mogelijk gebeurd ten gevolge van socialisatie waarbij er door armoede en negatieve rolmodellen een 'cultuur van armoede' ontstaan is, wat vaak gepaard gaat met schooluitval en drugsgebruik (Bauder, 2002). Drugshandel, diefstal en geweld zijn hier vermoedelijk uit voortgevloeid. Christian en Francesco hebben in drugs gehandeld, en doen dit nog steeds wel eens. Coen heeft niet verteld dat hij in drugs handelt, maar wel dat medeleerlingen (Gerrit Rietveld College, net buiten Overvecht) naar hem toe komen wanneer ze wiet nodig hebben, omdat ze verwachten dat hij er wel aan kan komen. Dit bevestigt dat mensen uit Overvecht het stigma van een crimineel of drugsdealer dragen:

Coen: "Mensen komen naar mij als ze wiet willen hebben. Mensen komen naar mij toe voor dit. Ze denken allemaal: oh, het is een Overvechter, hij kan er wel makkelijk aankomen enzo."

Over illegale activiteiten heeft Coen verder weinig losgelaten, maar Christian en Francesco deden dit wel. Beiden hebben zij ook in de gevangenis gezeten. Christian erkent dat hij door zijn vrienden dingen is gaan doen die hij zelf nooit had bedacht. Hij noemt stelen en drugs verkopen, en erkent dat hij hier momenteel nog mee bezig is. De volgende quotes laten dit zien:

Christian: "Ik heb heel vaak... Nou ik heb wat criminele dingen gedaan met mijn vrienden en mensen uit mijn buurt dus, nou ja... Dat was nooit mijn idee geweest. En ik heb het wel gedaan. En daardoor heb ik ook problemen gekregen. Dus dat... stelen eigenlijk."

"Ik bedoel: Waarom zou je voor vier euro per uur vakkenvullen terwijl je ook gewoon een paar grammetjes op straat kan verkopen en dan daarmee je geld maken. (...) Dat had ik gedaan, en soms nog steeds. Alleen het, ja... het verdient gewoon veel, veel beter dan legaal werk. Dus ik doe dat veel fijner. Of met veel meer plezier."

Christian benoemt zowel het geld dat hij met drugs kan verdienen als het lage uurloon als vakkenvuller en de invloed van zijn vrienden als oorzaken voor zijn criminele activiteiten. Zowel armoede als socialisatie spelen hier dus een rol. Bij Francesco lijkt het vooral aan invloeden van zijn vrienden te wijten. Hij leerde foute vrienden kennen en raakte door hen betrokken bij drugshandel. Het begon bij een vriend die hem bij andere jongens op straat introduceerde, wat blijkt uit de volgende quote:

Francesco: "En toen uiteindelijk kwam er dus een vriend van mij in mijn leven, en die heeft mij toen eigenlijk... hoe kan je het het beste noemen? Gewoon ballen gegeven weetje. Die heeft me gewoon een beetje wat lef gegeven. En door hem ben ik dus op straat beland, leerde ik andere jongens kennen die ook op straat waren. (...) Nou daar ging je dan vaak mee om, weetje, en ook vaak genoeg gewoon kattenkwaad uitgehaald weetje."

"Weetje, die gaven mij dan gewoon in het begin: hier heb je 25 gram, weetje, geef mij er 100 euro voor, en de rest mag je houden. Weetje, dan denk ik ook van: Ja, ok! Dus dan ga je beginnen met verkopen. En

uiteindelijk pak je je winst, die gebruik je om opnieuw te investeren, en begin je voor jezelf. Weet je, en nu nog steeds verkoop ik nog wel eens wat."

De invloed van negatieve rolmodellen is voor deze twee jongens groot geweest. Door verkeerde vrienden zijn zij illegale activiteiten gaan ondernemen, waarmee ze nog niet gestopt zijn. Verder noemden Christian en Francesco geweld, vandalisme en drank- en drugsgebruik als zaken waarbij zij vaak betrokken zijn geweest. De onderstaande quote van Marouane laat wederom zien dat zowel armoede als negatieve rolmodellen belangrijke aanleidingen kunnen zijn voor criminaliteit. Hij geeft toe dat het 'makkelijk kan misgaan' wanneer het even niet goed gaat; ofwel wanneer er geen geld is. Zijn ervaring leert dat iedereen in Overvecht in zo'n situatie terecht kan komen. Ook zelf heeft hij 'verkeerde dingen in de avond' gedaan:

Marouane: "Dat heb ik ook wel eens gehad, dat je met een jongen bent, en dan zit je eventjes niet goed zeg maar, heb je ff misschien geen geld, en dan ga je misschien wat verkeerd doen in de avond. Dat heb ik ook wel gehad... dat heeft iedereen denk wel gehad van uhm... als jongere zijnde, hier tenminste in Overvecht. Tenminste, dat merk ik wel. Dat als het eventjes niet goed gaat met iemand, dat er dan wel een slechte vriend komt, toevallig erbij, dan kan het wel mis gaan."

Tot slot is geweld twee keer genoemd als iets waarbij jongens betrokken raakten door invloeden van vrienden of mensen uit de buurt. Wanneer er een vechtpartij plaatsvindt waarbij vrienden betrokken zijn, bestaat er het risico om er zelf ook bij betrokken te raken; door de tegenpartij, of door de politie. In zo'n geval hebben deze vrienden ook een negatieve invloed, hoewel het niet noodzakelijk gedrag beïnvloedt; je hoeft er namelijk niet per se fysiek betrokken bij te zijn. De volgende quote van Rafik dient als voorbeeld:

Rafik: "Als er bijvoorbeeld een vechtpartij is, en het is bijvoorbeeld een van mijn vrienden. Je hebt ook dat mensen je gaan uitdagen als je op straat loopt ofzo. En als ze dan bijvoorbeeld gaan vechten, en je bent erbij, dan zien ze (de politie) je als medeplichtig."

Socialisatie en positieve invloeden

Buurtgenoten, ongeacht of het vrienden, hangjongeren, criminelen of wellicht combinaties hiervan zijn, hebben ook positieve invloeden op de jongens. Lang niet alles in Overvecht is negatief, en ook van negativiteit valt veel te leren. Veel van de jongens zijn trots op waar ze vandaan komen. Daarnaast gaf de helft van de jongens uit zichzelf voorbeelden van hoe opgroeien in Overvecht ze geholpen heeft: Christian heeft veel mensen leren kennen, en is er zowel fysiek als mentaal sterk geworden. Overvecht heeft Efe gemaakt wie hij vandaag de dag is, en weet deels wat hij wil worden door de mensen uit zijn buurt, namelijk e-commerce ondernemer. Said vertelde dat hij er 'man' is geworden, en geleerd heeft voor zichzelf op te komen, en Rafik heeft goed leren onderscheiden wie 'goed' en wie 'slecht' is, waardoor hij ook goed weet van wie hij op een positieve manier kan leren. Marouane raakt gemotiveerd van mensen uit zijn omgeving die 'zijn blijven haken in het leven', en wil juist het tegenovergestelde bereiken. De mentaliteit van Rafik en Marouane toont gelijkenissen met die van de 'schooljongens' van William Whyte (2012) die vooral georiënteerd zijn op het leven buiten de buurt. Rafik vertelde dat hij later wil verhuizen naar een andere buurt. In de volgende quote vertelt hij waarom:

Rafik: "Omdat ik niet wil dat mijn kinderen en mijn vrouw hier gaan opgroeien. En dat ze zeg maar de dingen die ik hier af en toe meemaak, dat zij die ook gaan meemaken, en uhm... ik wil gewoon een goeie toekomst, ook voor als ik uhm... voor mezelf ook, gewoon uhm, niet te veel meer in deze wereldje zitten van: je moet weten met wie je omgaat, en kijk daar, kijk dit... ik wil zeg maar overal naar toe kunnen gaan waar je wilt, en met wie je omgaat enzo... dat ik gewoon met iedereen goed om kan gaan."

Rafik is gericht op een beter leven buiten de wijk waar hij niet met iedereen rekening hoeft te houden of hoeft te weten met wie hij omgaat; iets wat onder de 'straatjongens' van Whyte wel als belangrijk gezien wordt. Voor hen is loyaliteit en het onderhouden van persoonlijke relaties juist erg belangrijk (Whyte, 2012). Rafik toont dus meer gelijkenissen met de schooljongens.

Ter afsluiting van het thema socialisatie wordt de tweede deelvraag beantwoord: **Hoe ervaren jongens uit Overvecht de normen en waarden omtrent school en werk in hun buurt en hoe is dit van invloed op hun toekomstbeeld en toekomstplannen?** Het blijkt dat de normen en waarden omtrent school en werk in

Overvecht over het algemeen niet erg problematisch zijn. Negatieve houdingen ten opzichte van school en werk zien de jongens wel eens, maar in hun directe omgeving en vriendenkring weinig. Slechts twee van de tien jongens hebben om zich heen te maken met vrienden die veel spijbelen en weinig zien in het afronden van een opleiding en het vinden van een baan. Bij de jongens zelf zijn de houdingen ten opzichte van school en werk in de meeste gevallen positief. Op één jongen na is iedereen zich bewust van het belang van onderwijs en ook gedreven bezig met een opleiding en/of het voorbereiden op een vervolgopleiding. De meeste jongens hebben een bijbaan en weten wat ze later willen worden. Criminaliteit kan voor de toekomst een valkuil vormen; zowel door de invloed van socialisatie als door armoede kunnen de jongens hier relatief makkelijk bij betrokken raken. Verkeerde vrienden kunnen, vooral op jongere leeftijd, iemand makkelijk beïnvloeden en het verkeerde pad op trekken. Hierbij moet worden opgemerkt dat de twee jongens bij wie dit gebeurd is allebei geen ideale thuissituatie hebben gekend, wat vermoedelijk ook een rol heeft gespeeld. Positieve gevolgen van leven in Overvecht zijn onder andere dat veel jongens er veel leren; onder andere voor zichzelf opkomen, en wie of wat 'goed' en 'fout' is. Voor hen heeft het juist de ogen geopend, en gemotiveerd om te werken voor een betere toekomst.

5.4 Aspiraties op het gebied van onderwijs en werk

De sociaaleconomische status van het gezin waarin iemand opgroeit, speelt een belangrijke rol bij het hebben en realiseren van aspiraties. De drie belangrijkste indicatoren voor het meten van de sociaaleconomische status zijn opleidingsniveau, inkomen en beroep (Shavers, 2007). Het onderwijsniveau van de ouders is van deze drie de belangrijkste voorspeller. Hiernaast kan de relatie tussen de ouders de prestaties van het kind beïnvloeden, en ook kunnen etniciteit en gender invloed hebben op aspiraties (Herweijer, 2008; De Bruyn et al., 2003; Smeets, 2007; Meij, 2011). In deze paragraaf wordt uiteengezet in hoeverre al deze kenmerken invloed hebben gehad op het vormen van aspiraties van de jongens. De volgende tabel geeft informatie weer betreffende het huidige opleidingsniveau van de jongens, de geplande vervolgopleiding, en de drie belangrijkste indicatoren voor het meten van de sociaaleconomische status van de ouders: opleidingsniveau, baantype en inkomen.

5.4.1 Sociaaleconomische status

Huidig opleidingsniveau

Wanneer het huidige opleidingsniveau van het kind vergeleken wordt met dat van de ouders, is over het algemeen een duidelijk verband zichtbaar: Van de drie jongens met vmbo-Kader heeft geen van de ouders een opleidingsniveau hoger dan mbo; bij twee van de jongens hebben de ouders überhaupt geen vervolgopleiding genoten. Ook bij de jongens met vmbo-TL is een verband zichtbaar: van deze jongens hebben alle ouders minimaal een mbo-opleiding afgerond. Van de jongen die momenteel op havo zit hebben de ouders een mavo en mbo-diploma; hij is echter niet van plan een hbo-opleiding te gaan volgen, maar een mbo. Van de jongen die gymnasium heeft afgerond hebben beide ouders een hbo-diploma. De relatie tussen het opleidingsniveau van de kinderen en de ouders is duidelijk zichtbaar.

Vervolgopleiding

Eén jongen is niet van plan om na zijn middelbare school door te studeren. Gezien het feit, dat zijn ouders een universitair en een mbo-diploma hebben, is dit verrassend. Echter, zijn ouders zijn uit elkaar; de relatie tussen zijn ouders en binnen het gezin is slecht, wat volgens het onderzoek van Herweijer (2008) van grote invloed kan zijn. Van vijf van de jongens die een mbo-opleiding willen gaan volgen, heeft minimaal een van de ouders ook minimaal een mbo-diploma. Van drie jongens die een mbo-opleiding gaan volgen, hebben de ouders alleen basis- of voortgezet onderwijs gevolgd. In deze gevallen zijn de aspiraties of de mogelijkheden van de jongens groter dan die van de ouders. Er is één jongen die leraar wil worden. Hij gaat hiervoor een hbo-opleiding volgen, net als zijn ouders gedaan hebben. De relatie tussen het opleidingsniveau van de kinderen en de ouders is over het algemeen goed zichtbaar.

Inkomen van de ouders

In Utrecht bedraagt het gemiddelde inkomen € 27.100, waar dit in Overvecht € 18.000 is (CBS StatLine, 2017). 58% van de bewoners moet zich in de schulden steken, moet spaarmiddelen aanspreken of kan precies rondkomen. Slechts 43% houdt geld over (WistUdata, 2019). Ondanks deze feiten gaven de meeste jongens aan het inkomen van hun ouders als 'gemiddeld' in te schatten. Mogelijk zegt dit wat over de mate waarin zij zich bewust zijn van het gemiddeld lage welvaartsniveau van de wijk in vergelijking met andere wijken. Drie van de jongens gaven aan dat de ouders konden rondkomen mits zij zelf voor hun eigen spullen

werken. Het is moeilijk een verband te trekken tussen aspiraties van de jongens en het inkomensniveau van de ouders. Wel heeft de enige jongen zonder duidelijke aspiraties gescheiden ouders die beiden een werkloosheidsuitkering ontvangen.

Tabel 5.1 Huidig en toekomstige opleidingsniveau van de participanten en sociaaleconomische status van de ouders.

Naam	Leeftijd	Opleidings-niveau	Vervolg-opleiding	Opleidingsniveau ouders	Baan ouders	Inkomen ouders
Ahmed	23	gymnasium	Pabo - basisschoolleraar	M: hbo V : hbo	M: secretaresse V : ICT	gemiddeld
Francesco	20	vmbo-TL	mbo 4 - verkoper mobiliteitsbranche	M: mbo V : mbo	M: kapster V : schade-expert	gemiddeld
Efe	16	vmbo-TL	mbo 4 - marketing	M: mbo 4 V : hbo	M: werkzaam bij KvK V : buschauffeur	gemiddeld
Rafik	16	vmbo-kader	mbo 4, daarna hbo, nog geen richting	M: havo V : vmbo-TL	M: teamleider KPN V : koerier	gemiddeld
Ali	16	vmbo-TL	mbo 4, daarna hbo, nog geen richting	M: vmbo-TL V : vmbo-TL	M: geen V : kok	gemiddeld
Marouane	16	vmbo-kader	mbo 4 – ICT/techniek	M mbo V : mbo	M: geen V : elektricien	rondkomen met eigen bijdrage
Said	18	vmbo-TL	mbo 3, daarna autoherstel	M: hbo V : mbo	M: schoonmaakster V : sportleraar	rondkomen met eigen bijdrage
Emre	17	vmbo-kader	mbo 3, nog geen richting	M: geen V : vmbo-kader	M: geen V : magazijnmedewerker	rondkomen met eigen bijdrage
Coen	16	havo	mbo 4 - motortechiek	M: vmbo-TL V : mbo	M: verkoper woonwaren V : verkoper woonwaren	gemiddeld
Christian	16	vmbo-TL	Geen	M: universiteit V : mbo	M: geen V : geen	uitkering

Toekomstige baan

Het beroep van de ouders is mogelijk ook van invloed op de aspiraties van het kind op onderwijs- en werkgebied. Christian, wiens beide ouders een werkloosheidsuitkering hebben, heeft geen ambities om te studeren en geen aspiraties op het gebied van werk. Vijf jongens waarvan de ouders laaggeschoold werk hebben, willen in de toekomst ook laaggeschoold werk gaan uitvoeren. Voor twee jongens is het nog onbekend wat zij willen gaan doen; hiervan heeft één ouder een ogenschijnlijk goedbetaalde baan als teamleider bij KPN, en de andere drie ouders zijn koerier, kok en werkloos. De jongen die basisschoolleraar wil worden, heeft ook ouders met redelijk goedbetaalde banen als secretaresse en ICT'er. Eén jongen heeft, anders dan zijn ouders, de ambitie om e-commerce ondernemer te worden. Wel hebben zijn ouders een mbo- en een hbo-diploma. Kortom: ook op het gebied van aspiraties voor werk zijn er over het algemeen verbanden zichtbaar tussen de ouders en de kinderen. Dit is een objectieve constatering en is niet met de jongens besproken; het is dus de vraag of de jongens dit zelf ook zo zien.

Tabel 5.2 Huidige en toekomstige baan van de participanten en de baan van de ouders.

Naam	Leeftijd	Huidige (bij)baan	Toekomstige baan (aspiratie)	Baan ouders
Ahmed	23	sales marketingbureau	basisschoolleraar	M: secretaresse V : ICT
Francesco	20	promotiewerk op straat voor Telegraaf	autoverkoop	M: kapster V : schade-expert
Efe	16	bezorger op de fiets	E-commerce ondernemer	M: werkzaam bij KvK V : buschauffeur
Rafik	16	geen	onbekend	M: teamleider KPN V : koerier
Ali	16	geen	onbekend	M: geen V: kok
Marouane	16	geen, voorheen wel bezorgd	automonteur of loodgieter	M: geen V : elektricien
Said	18	bezorger	automonteur of autospuiter	M: schoonmaakster V : sportleraar
Emre	17	bezorger	eigen onderneming horeca	M: geen V : magazijnmedewerker
Coen	16	bezorger	autotechniek	M: verkoper woonwaren V : verkoper woonwaren
Christian	16	geen, voorheen wel vakkenvuller	geen	M: geen V : geen

5.4.2 Etniciteit

Volgens de literatuur zou het deel uitmaken van een etnische minderhedengroep invloed kunnen hebben op aspiraties van jongeren. Er is zowel bewijs gevonden voor hogere als lagere aspiraties (Kintrea et al., 2015). De hogere aspiraties kunnen bijvoorbeeld het gevolg zijn van hoge ambities van families en etnische gemeenschappen om succes te bereiken; hierbinnen kan het behalen van een diploma als een grote sociale prestatie worden gezien, en respect en blijdschap afdwingen bij familieleden, wat motiverend kan werken (Archer et al., 2001). Lagere aspiraties kunnen het gevolg zijn van lage verwachtingen van anderen, wat juist demotiverend kan werken (Fine et al., 2004). Hiernaast groeien etnische minderheden, net als in Overvecht, vaak op in minder bedeelde wijken met allerlei omstandigheden die de sociale mobiliteit en ontwikkeling niet ten gunste komen. Gevolgen hiervan zijn dat Marokkanen, gevolgd door Antillianen, niet-westerse allochtonen, Surinamers en Turken van de Nederlandse jongeren het vaakst gedetineerd worden (Boon et al., 2018). Hiernaast zijn er onder Marokkanen, een groep die in Overvecht oververtegenwoordigd is, vaak problemen op het gebied van opleiding, baankansen en begeleiding bij opvoeding. Deze groep kent ook weinig vrijetijdsbesteding en positieve rolmodellen, waardoor ze relatief vaak op het verkeerde pad belanden. Ook ervaart deze groep vaak een gebrek aan conventioneel kapitaal, wat de persoonlijke ontwikkeling in de weg kan staan. Tot slot kunnen polarisatie en discriminatie mogelijk invloed hebben op de aspiraties van deze jongeren, bijvoorbeeld wanneer zij minder kansen krijgen op de arbeidsmarkt (Vandenbroucke et al., 2008). Uit de interviews is gebleken dat geen van de jongens het idee heeft dat zijn afkomst invloed heeft gehad op wat hij wil bereiken; ongeacht of deze zelf een migratieachtergrond heeft, of alleen de ouders. Hierbij moet worden opgemerkt dat de jongens gewoon Nederlanders zijn en zich ook zo voelen, en niet als etnische minderheid. Ook heeft tot dusver niemand duidelijk ervaren gediscrimineerd te zijn door werkgevers. De volgende quote van Said vat de strekking van de antwoorden goed samen. Hij gelooft niet in het idee dat zijn afkomst invloed heeft op wat hij wil bereiken:

Said: "Nee niet echt... Ligt aan jezelf. Niet aan je afkomst... Ligt gewoon aan jezelf, of hoe jij bent."

Hier moet worden opgemerkt dat onwetendheid hier mogelijk een rol speelt; in paragraaf 5.1 over stigmatisering van de buurt is gesproken over ervaringen met sollicitaties, welke tot nu toe over het algemeen positief zijn geweest. Het is mogelijk dat de jongens op latere leeftijd meer negatieve ervaringen opdoen omtrent sollicitaties, waarna hun mening hierover wellicht zal veranderen.

De aspiraties van de jongens lijken niet opvallend hoog, wat een gevolg had kunnen zijn van druk vanuit families of etnische gemeenschappen om als persoon met een migratieachtergrond succes te bereiken. Ook zijn ze niet opvallend laag, wat een gevolg had kunnen zijn van lagere verwachtingen van anderen, discriminatie, het gevoel van een gebrek aan conventioneel kapitaal, of wanneer iemand op het verkeerde pad beland is en wellicht meer heil ziet in de criminaliteit. Deze resultaten komen dus niet overeen met bevindingen van Archer et al., (2001), Fine et al., (2004) en Vandenbroucke et al., (2008). Uit de interviews is gebleken dat er binnen de families, cultuur of gemeenschappen van de participanten geen bepaalde verwachtingen gelden over wat zij in de toekomst voor opleiding of baan moeten hebben. In alle gevallen zijn de jongens vrij om te bepalen wat zij willen gaan doen. Ook heeft geen van de jongens duidelijk ervaren dat discriminatie hierop van invloed zou zijn. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat de bijbaantjes van de jongens vaak aangereikt worden door mensen uit het eigen sociale netwerk. Said en Marouane hadden hun baan als bezorger te danken aan hun neef, Francesco is door zijn zusje binnengeloodst, en Ahmed, Efe en Emre danken hun baan aan een vriend:

Marouane: "Mijn eerste bezorg baantje had mijn neef voor mij geregeld. (...) Ik vroeg aan hem: ik ben veertien jaar, maar ik kan nog niet in de supermarkt werken. Ik zou wel graag iets anders willen doen. Toen ging hij gelijk voor mij er achteraan en kon ik gelijk de volgende week al beginnen."

Said: "Ik zeg tegen hem (Said's neef): ja, waar kan ik werken? Toen had hij voor mij gelijk wat geregeld. Hij zei eerst tegen mij: ga maar eerst zelf wat regelen, en als dat niet kan, kan je altijd naar mij toe komen."

Binnen etnische netwerken bestaat er vaak een zekere solidariteit naar mensen uit dezelfde etnische groep wat ervoor zorgt dat deze mensen elkaar sneller willen helpen. Dit kan mensen, net als de jongens in Overvecht, helpen op een informele manier aan een baan te komen, wat overeenkomt met het onderzoek van Snel & Burgers (2000). Mogelijk heeft het feit dat de jongens via eigen netwerken aan hun baan gekomen zijn het makkelijker gemaakt dan wanneer zij het op een formele manier zouden proberen, waarbij zij mogelijk wel te maken zouden kunnen krijgen discriminatie. Dit kan ook de reden zijn dat de jongens het ook liever niet op een formele manier proberen; wellicht achten ze hun kansen groter via informele wegen. Op de vraag of de jongens voor hun gevoel voldoende kennis van de Nederlandse taal, maatschappij en cultuur hebben om de eigen aspiraties te verwezenlijken, antwoordden alle jongens met 'ja'. Alle jongens zijn in Nederland geboren en ervaren geen moeilijkheden op dit gebied. De volgende quote van Rafik onderstreept dit:

Rafik: "Ja, ja! Ik kan gewoon goed Nederlands praten, en ik weet ook wel veel over Nederland. Ik ben hier ook geboren."

Het verhaal van Ahmed bevestigt wel dat leraren bevooroordeeld kunnen zijn op basis van etnische afkomst. Hij werd door zijn vader op een gymnasium geplaatst, en had daar een docent die hem vaak apart nam om te vertellen dat hij trots was op het feit dat Ahmed als Marokkaan presteerde op een gymnasium. Dit laat zien dat Ahmed gestigmatiseerd werd vanwege zijn afkomst; de leraar was namelijk trots dat het hem gelukt was, wat suggereert dat hij dit niet per se verwacht had. Hieruit blijkt dat er een verschil is tussen het stigmatiseren van een hele groep en een individu; Ahmed is op een gymnasium makkelijk te herkennen omdat hij 'anders' is dan de rest, terwijl dit op Rafik's school in Overvecht geldt voor de hele groep (zie paragraaf 5.1). Mogelijk vindt er wel stigmatisering plaats, maar valt dit niet op omdat het onder de hele groep plaatsvindt.

Ahmed: "Ik heb altijd een leraar gehad, dat was leraar Duits, en die heeft mij zo vaak er tussenuit genomen, niet negatief, maar gewoon... Hij was trots op mij dat mijn soort mensen ook zoiets konden behalen, en dat uhm..."

Onderzoeker: "Dus dan heeft hij wel degelijk een beeld in zijn hoofd van jou."

Ahmed: "Ja, niet per se van mijn wijk, maar van mij als Marokkaan. Ik weet van hem dat ik de eerste mannelijke Marokkaan was die daar z'n diploma heb gehaald."

5.4.3 Gender

Traditionele opvattingen over wat typisch ‘mannenwerk’ of ‘mannentaken’ zijn, kunnen aspiraties beïnvloeden. Een voorbeeld hiervan uit een onderzoek in Londen is dat mannen met een lage sociaaleconomische status weinig aspiraties hadden op het gebied van hoger onderwijs, omdat zij dit zagen als tijd- en geldverspilling en een bedreiging van de identiteit; traditioneel gezien werken zij vanaf jonge leeftijd, en het zorgen voor brood op de plank vormt een belangrijk deel van de mannelijke identiteit (Archer et al., 2001). Onder de jongens uit Overvecht lijken deze ideeën niet te bestaan. Acht van de jongens gaven aan dat het man-zijn geen invloed heeft op of zij willen studeren, wat voor baan zij willen hebben of wat zij willen gaan bereiken. Zij willen vooral doen wat zij leuk vinden. Hoewel dit meestal wel beroepen zijn die gezien worden als ‘typisch mannenwerk’, is het niet zo dat zij zich door deze verdeling laten beperken in de keuzes. De volgende quote van Efe geeft dit goed weer:

Efe: “Nou, het is gewoon meer... ik kijk naar wat ik leuk vind, maar ik weet ook wat meer mannelijk en wat meer vrouwelijk is. Ik ga niet ineens vrouwenwerk doen. Is niet dat ik tegen vrouwen ben, maar ik vind mannenwerk eenmaal leuker, snapje?”

Ahmed is van plan de opleiding tot basisschoolleraar aan de Pabo te volgen. Hij antwoordde op de vraag of het man-zijn invloed heeft op wat hij wil bereiken het volgende:

Ahmed: “Ik kijk daar wat vrijer naar ofzo, wat moderner. Want zoals je weet: ik ga pabo doen. Dat is eigenlijk origineel natuurlijk een grote vrouwenstudie, en dat ga ik gewoon doen omdat ik het leuk vind. Het feit dat ik een man ben heb ik niet echt het idee dat dat veel invloed heeft. Sowieso wel wat, maar niet veel.”

Meestal wordt het werk, dat de jongens doen of willen gaan doen door hen wel gezien als typisch mannenwerk, maar ze vinden dit soort werk ook simpelweg interessanter. Het voorbeeld van Ahmed laat echter zien dat opvattingen hierover aspiraties niet in de weg hoeven te staan.

Over het algemeen kan er geconcludeerd worden dat de sociaaleconomische status van het gezin waarin iemand opgroeit een belangrijke rol speelt bij het hebben van aspiraties. Het opleidingsniveau van de ouders reflecteert vaak het opleidingsniveau van het kind; hiernaast lijkt ook de toekomstige baankeuze van het kind qua type vaak op die van de ouders. Het is lastig om iets te zeggen over wat voor rol het inkomen van de ouders hierin speelt, ook zijn de beschikbare gegevens hiervoor niet specifiek genoeg. De invloed van etniciteit op de aspiraties van de jongens lijkt minimaal; geen van de jongens heeft het idee dat hun etnische achtergrond invloed heeft op wat zij willen of kunnen bereiken. Ook het man-zijn speelt hierin geen rol; de jongens willen in de toekomst vooral doen wat zij leuk vinden, en laten zich hierin niet beïnvloeden. Er kan gesteld worden dat enkel de sociaaleconomische status waarin iemand opgroeit een belangrijke voorspeller is van wat men in de toekomst wil bereiken op het gebied van onderwijs en werk. Het feit dat het overgrote deel van het leven van de jongens zich binnen de wijk afspeelt, en dat zij vooral optrekken met jongens met min of meer dezelfde interesses, en ‘hetzelfde doen als wat hun (de vrienden) ook doen’ (Marouane), bepaalt mogelijk voor een belangrijk deel ook de toekomst van de jongens. De aspiraties op het gebied van werk en onderwijs zijn meestal niet erg verassend; deze komen overeen met die van ouders of vrienden. De sociale buurtomgeving is hierin dus een belangrijke factor. Een gebrek aan sociale mix binnen de wijk resulteert mogelijk in een gebrek aan variërende en hogere aspiraties.

5.5 Sociaal kapitaal

In deze paragraaf wordt de derde en laatste deelvraag beantwoord: ***Welke hulpbronnen en rolmodellen hebben jongens uit Overvecht in hun buurt en hoe is dit van invloed op hun toekomstbeeld en toekomstplannen?***

Eerst worden de verschillende soorten sociaal kapitaal besproken om te analyseren wat deze voor de jongens voor betekenis hebben. Vervolgens wordt er gekeken naar welke hulpbronnen fungeren als zwakke en sterke relaties en tot slot welke er verbindend en welke overbruggend van aard zijn.

Ouders

Er is een sterk verband tussen de sociaaleconomische status van de ouders en de aspiraties van het kind. Ouders spelen ook een belangrijke rol bij het verwezenlijken van deze aspiraties; de opvoeding van het kind

en de band tussen kinderen en ouders is vaak sterk bepalend voor het onderwijsniveau. De ontwikkeling van eigenschappen als zelfvertrouwen, zelfstandigheid, motivatie en flexibiliteit vindt voor een belangrijk deel plaats in de opvoedingsomgeving, en deze moeten kinderen in de gelegenheid stellen om hun persoonlijke competenties te ontwikkelen. Tot slot kan ook de relatie tussen ouders de prestaties beïnvloeden; eenoudergezinnen hebben over het algemeen minder goed presterende kinderen (De Bruyn et al., 2003; Smeets 2007; Meij 2011; Herweijer 2008). De verwachtingen of het toekomstbeeld dat ouders van hun kind hebben, zijn belangrijk; aan de hand hiervan wordt het kind wel of niet gestuurd en ondersteund. De ouders van de jongens uit Overvecht hebben volgens hen positieve verwachtingen, hoewel deze niet bijzonder hoog of gedetailleerd zijn. Antwoorden op de vraag wat voor verwachtingen de ouders hebben op het gebied van onderwijs of werk kwamen veelal overeen: school afmaken, niet spijbelen, verder studeren en een leuke en goede baan vinden. Alleen in het geval van Ahmed waren de verwachtingen duidelijk en hoog; hij moest van zijn ouders naar een gymnasium, om zichzelf later van een goede baan te verzekeren. Alleen de ouders van Francesco (20) hebben, behalve dat hij zijn opleiding af gaat maken, weinig verwachtingen meer. Dit komt naar eigen zeggen doordat hij lange tijd niet serieus met zijn toekomst bezig geweest is:

Francesco: “Ze hebben vaak genoeg tegen mij gezegd dat ze eigenlijk niet echt gewoon een toekomst voor zich zien bij mij omdat ik steeds gewoon aan het kloten was enzo. Dus ze hebben niet echt een toekomstbeeld bij mij, maar ik persoonlijk wel.”

Dit laat zien dat de verwachtingen van ouders na verloop van tijd ook kunnen worden bijgesteld, wanneer het vertrouwen in een goede afloop afneemt. Dat ouders een bepaald beeld hebben van de toekomst van hun zoon betekent nog niet dat zij ook de hulp en ondersteuning bieden om dit beeld te realiseren. Christian krijgt nauwelijks hulp of ondersteuning op het gebied van school en is vooral op zichzelf aangewezen, zoals de volgende quote laat zien:

Christian: “Ze zeggen alleen van: je moet studeren. Ze helpen niet van: oh, heb je vragen? Of moet ik helpen bij je huiswerk? Ze zeggen alleen van: ga studeren.”

De ouders van Christian verwachten dat hij zijn school gaat afronden, maar bieden hem hierbij geen ondersteuning. Mogelijk verklaart dit deels waarom hij ook nog geen plannen heeft voor de toekomst. De overige negen jongens kregen of krijgen wel stimulans en ondersteuning om de school en/of vervolgonderwijs succesvol af te ronden. Ahmed werd op een gymnasium geplaatst en werd het vertrouwen gegeven dat hij zou slagen, en alhoewel Francesco momenteel weinig ondersteuning krijgt van zijn ouders, kon hij hier tijdens zijn middelbareschooltijd wel altijd op rekenen. De overige zeven jongens zitten nog op de middelbare school. De meesten hiervan benoemden expliciet de vrijheid en het vertrouwen dat ze van hun ouders krijgen om hun leven ‘op een positieve manier’ in te richten. De onderstaande quote van Efe illustreert dit:

Efe: “Ik heb natuurlijk mijn ouders ook gewoon verteld wat ik later wil gaan doen. Hoe ik later het wil gaan doen, hoe ik later het wil gaan aanpakken, en wat ik later wil worden, en dat respecteren ze ook gewoon. En zij denken gewoon: ja dat is wel een mooi vak, enzo. Ze accepteren gewoon alles wat ik doe.”

Ali, Efe, Marouane en Rafik bespreken bijvoorbeeld elke dag aan tafel hoe de schooldag verlopen is. Andere genoemde voorbeelden van hulp en ondersteuning zijn hulp met huiswerk (Ali & Rafik), hulp met het zoeken van een stage (Emre), herinneren aan huiswerk, aanwezig zijn bij rapportgesprekken en ouderavonden (Marouane) en helpen bij het maken van de toekomstige studiekeuze (Coen, Emre, Rafik & Said). De onderstaande quote van Marouane gaat over de verschillende manieren waarop zijn ouders hem helpen:

Marouane: “Ja, stimuleren mij zeker met school. Rapportgesprekken zijn ze altijd bij, dat soort dingen, ouderavonden zijn ze erbij, herinneren mij aan huiswerk, allemaal van dat soort kleine dingetjes zijn ze wel bij. Dat geeft wel een goed gevoel, dat ouders er toch wel zijn voor jou, voor jouw school.”

Op een enkeling na lijken de ouders een belangrijke ondersteunende rol te spelen in de schoolloopbaan van de jongens. Ook onderstreept het voorbeeld van Christian het belang hiervan; bij hem ontbreekt deze hulp, hij spijbelt veel en gaat geen vervolgonderwijs beginnen. (Bij)baantjes worden vaak door ouders

gestimuleerd, en betreffende de toekomstige baan hebben alle jongens de vrijheid om zelf te kiezen wat ze willen. Bij Said, Emre, Rafik en Coen hebben de ouders geholpen met het kiezen van de vervolgstudie. De andere jongens hebben hulp gehad van leraren, mentoren en bekende rolmodellen, of hebben de keuze zelf gemaakt of nog niet gemaakt. De onderstaande quote van Said gaat over de vraag wie er invloed hebben gehad op zijn studiekeuze:

Said: "Mijn ouders, en gewoon echt doen wat ik leuk vind. Gewoon dit proberen, dat proberen. Vind je dit niet leuk? Vind je dat niet leuk? En dan in een keer vind je iets wel leuk, en dan ga je dat doen."

Ouders spelen dus een belangrijke rol in de levens van de jongens als het gaat over school, werk en planning van de toekomst. De rollen hierin van overige familieleden, vrienden, collega's, docenten, buurtgenoten en overige personen komen nu aan bod.

Overige familieleden

De mate van hulp en ondersteuning die de jongens krijgen van familieleden loopt sterk uiteen. Waar iemand een of meer broers en/of zussen heeft, zijn deze altijd behulpzaam; hulp met huiswerk, stimuleren om naar school te gaan, of het helpen vinden van een baantje lijken vanzelfsprekend. Echter, wanneer er gekeken wordt naar overige familieleden zoals ooms, tantes, neven en nichten komt er een duidelijk beeld naar voren: Alle jongens met een Marokkaanse (3) en Turkse (1) migratieachtergrond, en drie van de derde generatie migranten (met Marokkaanse, Turkse en Surinaams/Marokkaanse achtergrond) hebben met de gehele familie een goede band, en kunnen rekenen op allerlei vormen van hulp. Dit zijn ook de zeven jongens met een islamitische achtergrond. De andere jongens, Christian (half Bulgaars), Coen en Francesco (half Italiaans) hebben überhaupt weinig familie en hebben hiermee ook weinig contact. Bij Francesco is er ruzie binnen zijn familie waardoor er helemaal geen contact is. De zeven jongens met een islamitische achtergrond hebben allemaal een goede band en regelmatig contact met de hele familie. De volgende quotes van Efe en Emre beantwoorden de vraag of er familieleden zijn waarmee zij een goede band hebben:

Efe: "Ja natuurlijk, mijn hele familie is gewoon één kring weetje. (...) Ik word er (toekomstplannen) sowieso door iedereen in ondersteund, dat sowieso."

Emre: "Ja uhm, gewoon met heel mijn familie heb ik veel contact mee. Ik heb ook veel familie in Turkije nog. Daar praat ik ook soms mee."

Onderzoeker: "En zijn er daar mensen bij die echt invloed hebben op jouw toekomst? Dat ze jou geholpen hebben?"

Emre: "Gewoon iedereen, dat is standaard. Heb van iedereen wel die preken enzo gehad, dat je gewoon je best moet doen op school."

De rol van de familieleden is binnen islamitische families veel groter en belangrijk dan in westerse families als het gaat om opvoeding en ondersteuning. Het zijn voornamelijk ooms en neven die expliciet en veelvuldig genoemd zijn. Deze lijken een grote voorbeeldfunctie te hebben en stimuleren extra om school af te maken, 'preken' om op het rechte pad te blijven, overtuigen het belang van het vinden van een goede baan, leren dingen over ondernemerschap en helpen met het vinden van stages en baantjes.

Ali: "Ja mijn oom, die helpt mij wel uhm... hij heeft zelf zijn opleiding afgemaakt, en hij weet hoe het werkt. En dan vertelt hij mij wel eens verhalen, hoe het nu met hem gaat, en of het goed is. Ja, hij heeft ook een eigen bedrijf. (...) Als ik hulp nodig heb dan kan ik gewoon bij hem zijn, gewoon bij iedereen, mijn familie kan mij helpen."

Rafik: "Mijn oom is ook ondernemer. Mijn oom is ondernemer en ik wil later iets met onderneming doen. En uhm, die is zeg maar uhm... Van hem leer ik ook wel dingen van school. Zeg maar economie lessen enzo. Daar leer ik ook heel veel van."

Said: "Hij (zijn neef) begon mij te zeggen dat ik moest werken. En eerst begonnen mijn ouders en toen zei ik: ja, liever niet. En toen zei hij: je moet werken, je eigen geld verdienen. Dit en dat, en je ouders hebben het

ook niet zo heel goed. Je vader verdient geen 15.000 per maand, dus je moet gewoon je eigen zakcentje verdienen.” (Uiteindelijk heeft deze neef ook een baantje voor Said geregeld.)

Deze drie quotes onderstrepen de rol van ooms en neven binnen de families van de jongens; zij hebben vaak een voorbeeldfunctie en helpen graag met school, werk en dingen uitleggen. Over hulp van overige familieleden zoals opa's, oma's, tantes en nichten is door de jongens niets verteld.

Vrienden

In de meeste gevallen wonen bijna alle vrienden van de jongens binnen de wijk. Alle belangrijke voorzieningen zijn binnen de wijk te vinden, dus komen ze ook niet vaak buiten de wijk. Het overgrote deel van de sociale contacten bevindt zich binnen de wijk, net als de vrijetijdsbesteding. De volgende quote van Said gaat hierover.

Said: “Ik ken ze uhm... meeste jongens ken ik gewoon van de buurt, en van voetbal, sporten, zwemles enzo. Ja.”

De jongens zijn zich ervan bewust dat het belangrijk is om de juiste vrienden te kiezen. In de meeste gevallen hebben de jongens dan ook een vriendenkring die volgens hen vooral een positieve invloed heeft op de toekomst. Waar nodig kunnen de jongens bij elkaar terecht voor hulp en ondersteuning met school, helpen ze elkaar te stimuleren goed hun best te blijven doen, en ook helpen ze elkaar regelmatig aan een bijbaantje. Vier van de jongens hebben hun baantje te danken aan een vriend, en Marouane vertelde hoe zijn vrienden elkaar helpen om goed hun best te blijven doen. De volgende quote gaat hierover:

Marouane: “Tot de tijd dat je gewoon met ze (vrienden) omgaat is het wel van: ja we moeten gewoon goed ons best doen op school, en we moeten niet gewoon gaan spijbelen en dat soort dingen. Stelen enzo. Dat hoor ik niet echt vaak.”

Vrienden spelen een belangrijke rol in het leven van de jongens uit Overvecht; zij kennen elkaar vaak al een groot deel van het leven, en doen veel dingen samen. Dat verkeerde vrienden vooral negatieve invloeden hebben, is al gebleken uit de voorbeelden van Christian en Francesco in paragraaf 5.3 over socialisatie. Een belangrijk resultaat is dat de jongens die op een middelbare school buiten Overvecht zitten of zaten een breder en gevarieerder vriendennetwerk hebben dan de jongens van het Trajectum College in Overvecht. Deze drie jongens kennen hierdoor meer leeftijdsgenoten uit andere wijken. Ahmed zat op een gymnasium, en Coen en Christian op het Gerrit Rietveld College (mavo, havo en vwo). Hierdoor gaan ze vaker om met jongens met een hoger middelbaar schoolniveau en een hogere sociaaleconomische status dan de meeste vrienden die ze uit Overvecht kennen. Hoewel ze deze vrienden voornamelijk zien om te 'chillen' en er geen voorbeelden genoemd zijn van hulp, worden deze vriendschappen in de toekomst mogelijk overbruggende relaties, die sociale stijging kunnen bevorderen. In de volgende quote maakt Christian het verschil duidelijk tussen zijn twee vriendengroepen. 'De Nederlanders' komen onder andere uit Zuilen en Tuindorp, 'de buitenlanders' uit Overvecht.

Christian: “Met de Nederlanders kan ik gewoon, you know, een film kijken of een drankje mee doen. En met de buitenlanders... ja ik zeg even buitenlanders, ik ben geen racist ofzo hoor, ik ben zelf ook een buitenlander, maar daarmee smoke ik gewoon heel veel. Daarmee plan ik bijvoorbeeld hoe we geld gaan maken.”

Docenten en collega's

In de meeste gevallen zijn de jongens te spreken over de kwaliteit van hun docenten en mentoren. Ahmed, Coen, Marouane gaven aan dat leraren belangrijk zijn of waren bij het kiezen van hun vervolgopleiding; wat dit betreft kunnen docenten een erg belangrijke rol spelen in de toekomst van de jongens. Een aantal jongens heeft goede banden met docenten; Coen, Emre, Marouane, Rafik en Said gaven aan dat hun leraren erg behulpzaam zijn. De volgende quote van Emre is hiervan een voorbeeld.

Emre: “Ja gewoon, mentors helpen vaak. Bijvoorbeeld ze gaan naar absentie kijken, te laatjes, hoe kan je het verbeteren. Gewoon die mentor steunt je altijd, de mentor die je hebt in je klas.”

Docenten en voornamelijk mentoren ondersteunen de jongens tijdens hun schoolloopbaan en in sommige gevallen inspireren ze hen bij het kiezen van een vervolgopleiding. De invloed van docenten op de toekomst

van de jongens kan groot zijn en mag niet worden onderschat. Verder is er gevraagd of er collega's zijn die op enigerlei wijze behulpzaam zijn geweest bij het werken aan hun toekomst. Op een enkel geval na blijkt dit niet zo te zijn: Efe wil e-commerce ondernemer worden, waar hij door een collega mee op weg is geholpen.

Efe: "Uhm bijvoorbeeld mijn collega. Hij werkt bij hetzelfde filiaal als waar ik werk, en hij is ook bezig met die e-commerce enzo, en dat is ook pure toeval snapje. En hij heeft me ook geholpen met ditjes en datjes, en wat dit is en wat dat is."

De invloed van collega's op de toekomst van de jongens is in ieder geval in deze fase zeer beperkt. De collega's zijn vaak min of meer 'hetzelfde', vooral in termen van leeftijd, waardoor deze relaties zelden een overbruggende functie hebben.

Buurtgenoten

In paragraaf 5.2 is de sterke binding tussen de bewoners van Overvecht besproken. Sociale cohesie binnen de wijk is groot, en veel mensen kennen elkaar. Er is gevraagd in hoeverre de jongens contact met buurtgenoten (andere dan vrienden en familie) hebben, en wat voor soort contact dat is. Hoewel veel mensen elkaar kennen, bestaat het contact meestal uit niet meer dan een groet of een kort gesprek. Hiernaast blijken de relaties tussen buurtbewoners weinig vruchtbaar. Het enige voorbeeld waarbij een buurtgenoot iemand geholpen heeft op het gebied van school of werk, is dat van Said wiens buurman hem een stageplek gegeven heeft. Deze buurman kent hij echter al zijn hele leven. Ook in de andere gevallen waarbij jongens via buurtgenoten een baantje regelden, waren zij al vrienden van elkaar.

Overig

Naast de benoemde vormen van sociaal kapitaal zijn er ook andere personen en organisaties van invloed geweest op de toekomst van de jongens. Ahmed kreeg zijn sales-baantje van een oud-voetbaltrainer. Emre gaat wel eens naar het buurthuis waar hij aan een baantje geholpen is, en Efe is geïnteresseerd geraakt in e-commerce door een bekend persoon op Instagram die gratis online-trainingen aanbood. Tot slot wordt Christian geholpen om op het rechte pad te blijven en werk te vinden door zowel de jeugdreclassering als de organisatie Samen Veilig.

Zwakke en sterke relaties

'Zwakke relaties' kunnen bestaan tussen mensen uit verschillende sociale groepen en deze verschillen kunnen zitten in etnische achtergrond, opleidingsniveau, inkomensniveau, leeftijd etc. Hoewel de mensen in sociaal opzicht veel van elkaar kunnen verschillen, zorgt de kleine fysieke afstand tussen buurtbewoners er soms voor dat er toch contact ontstaat, wat iemand kan helpen aan waardevolle informatie die in het eigen sociale netwerk vaak niet aanwezig is, zoals werk- en opleidingsmogelijkheden (Granovetter, 1977). Zulke relaties lijken de jongens binnen Overvecht nauwelijks te hebben. De relaties die zij hebben, zijn voornamelijk sterke relaties met familieleden en vrienden uit de wijk, welke erg op de jongens lijken in termen van leeftijd, etnische achtergrond, opleidingsniveau en inkomensniveau. De jongens hebben dus voornamelijk sterke relaties binnen relatief homogene netwerken. Een paar uitzonderingen zijn Coen, Christian en Ahmed die door hun middelbare school buiten Overvecht ook vriendschappen hebben met jongens die wel van hen verschillen in termen van etnische achtergrond en/of sociaaleconomische status.

Volgens onderzoek van Henning en Lieberg (1996) bestaan zwakke relaties vaak uit oppervlakkige contacten om 'een praatje mee te maken' en contacten die praktische hulp kunnen bieden. Deze relaties kunnen iemand zich thuis laten voelen, geven een gevoel van veiligheid en geven praktische en sociale ondersteuning. Deze vormen van oppervlakkige contacten komen veelvuldig voor in Overvecht. Veel mensen kennen elkaar, groeten elkaar en soms wordt er een kort praatje gemaakt met buren. Deze relaties verbinden de buurt, zoals Ahmed als volgt beschreef:

Ahmed: "Omdat een groot gedeelte van mijn buren heeft natuurlijk een andere etnische achtergrond dan de Nederlandse hebben ze heel snel binding met elkaar. Dus als ik naar de Albert Heijn zal gaan of weet ik veel, naar de supermarkt zou gaan, dan zie ik wel veel mensen gezellig met elkaar praten."

Ook voor praktische hulp kan men in Overvecht vaak bij burens terecht. De volgende quote van Said is hiervan een voorbeeld:

Said: "Iedereen staat gewoon klaar voor elkaar. Als je bijvoorbeeld komt bij de buurvrouw en je hebt een eitje nodig of iets, brood, of als je suiker nodig hebt of iets kan je gewoon aanbellen. Buurvrouw geeft het gelijk. Zonder twijfels."

Sterke relaties zijn die met mensen die vaak min of meer gelijk zijn in termen van etnische achtergrond, opleidingsniveau en inkomensniveau (Granovetter, 1977). Sterke relaties zijn vaak makkelijk bereikbaar en gemotiveerd om te helpen, en kunnen dienen als basis van vertrouwen dat comfort kan bieden in tijden van onzekerheid (Krackhardt et al., 2003). De meeste relaties die de jongens hebben zijn sterke relaties met vrienden uit de wijk, en familieleden ongeacht waar deze wonen. Dit zijn de relaties waarop de jongens over het algemeen kunnen rekenen als het gaat over ondersteuning en hulp op het gebied van onderwijs en werk. In de meeste gevallen zijn het vrienden, neven en ooms die de jongens stimuleren, ondersteunen en op een informele manier werk verschaffen. Dit komt ook overeen met bevindingen van Snel en Burgers (2002) over werk vinden via etnische netwerken. Henning en Lieberg (1996) concludeerden dat zwakke en sterke relaties beide verschillende dingen doen en beide essentieel zijn voor een gezond sociaal netwerk: de zwakke relaties zorgen voor makkelijk te onderhouden contact en praktische hulp, terwijl de sterke relaties degene zijn waarmee men belangrijke en vertrouwelijke informatie deelt. Het belangrijkste is echter of de relatie een verbindend of overbruggend karakter heeft; dit bepaalt in hoeverre de relatie kan helpen bijdragen aan sociale stijging.

Verbindende en overbruggende relaties

Verbindende relaties zijn de relaties binnen iemands sociale netwerk. Dit netwerk bestaat vaak voornamelijk uit 'gelijken' en biedt over het algemeen de persoonlijke en praktische ondersteuning om 'bij te blijven' en niet zozeer om 'hogerop te komen'. Overbruggend sociaal kapitaal zijn de relaties met mensen buiten het eigen netwerk, welke bestaan uit verschillende soorten mensen die de mogelijkheid kunnen bieden om hogerop te komen (Putnam, 2000). Bij de jongens uit Overvecht ontbreken over het algemeen de overbruggende relaties. De meeste contacten zijn met 'gelijke' vrienden en familieleden, waardoor ze vaak wel bijblijven maar niet hogerop komen. Dit blijkt uit de aspiraties van de jongens; deze zijn meestal niet ambitieuzer dan die van hun vrienden of ouders. De jongens kijken vooral naar hun directe omgeving wanneer ze werk zoeken of toekomstplannen maken; velen beginnen eerst met een bezorgbaantje, net als ander jongens uit de omgeving. In de toekomst willen ze bijvoorbeeld net als hun oom een horecaonderneming, of net als veel vrienden of vaders iets met de handen doen zoals auto's herstellen. Efe is een voorbeeld van hoe iemand van buiten het eigen netwerk kan helpen om geïnspireerd te raken om 'iets anders' te doen en wellicht hogerop te komen; hij raakte geïnspireerd door een e-commerce ondernemer op Instagram, leerde van hem door onlinetrainingen en wil zelf ook ondernemer worden. Dit laat zien hoe invloedrijk zo'n overbruggende 'relatie' kan zijn, zelfs wanneer er geen persoonlijke relatie is.

Sociale isolatie en inclusie

Sociaal geïsoleerde mensen hebben een te kort aan zwakke relaties die ze hogerop kunnen brengen en vooral sterke relaties met mensen uit de 'eigen groep' waarin vaak weinig mensen zitten die echt waardevolle informatie of steun te bieden hebben (Galster, 2012). Dit komt overeen met de jongens uit Overvecht; hoewel de sterke relaties vaak wel informatie en steun bieden om 'bij te blijven' bieden deze niet de unieke informatie en kansen om een betere baan 'hogerop' te vinden. Hiervoor zijn heterogene netwerken belangrijk; deze dragen bij aan sociale inclusie. Uit de resultaten blijkt dat ook de jongens uit Overvecht in een zeker sociaal isolement leven. Dit komt overeen met het onderzoek van Pinkster in Transvaal (2007) waar bleek dat de sociale netwerken over het algemeen eerder een valkuil dan een springplank voor sociale mobiliteit vormden; de banen die via eigen netwerken aangereikt werden zijn niet erg hoogwaardig, waardoor dit automatisch toekomstige kansen verkleint omdat men hier vaak niet de vaardigheden ontwikkelt om onafhankelijk van deze werk-netwerken te worden en hogerop te klimmen. Waar de netwerken dus positieve invloed kunnen hebben, namelijk het vinden van een baan, is deze tegelijkertijd vaak ook negatief; het zijn niet de juiste banen.

Ter afsluiting van het resultatenhoofdstuk wordt de derde en laatste deelvraag beantwoord: **Welke hulpbronnen en rolmodellen hebben jongens uit Overvecht in hun buurt en hoe is dit van invloed op hun toekomstbeeld en toekomstplannen?**

De voornaamste hulpbronnen en rolmodellen die de jongens uit Overvecht hebben, zijn vrienden uit de buurt en familieleden. Zij bieden vaak de informatie en ondersteuning om school af te ronden en een baan te vinden. Echter, zoals zojuist beschreven is, bieden deze relaties vaak wel informatie en steun bieden om bij te blijven, maar niet de unieke informatie en kansen die vaak benodigd zijn voor sociale stijging. Sociale isolatie zorgt ervoor dat de meeste jongens blijven hangen binnen homogene netwerken, wat eerder een valkuil dan een springplank vormt voor sociale mobiliteit. Dit zorgt ervoor dat hun toekomstbeeld en toekomstplannen al in grote mate vaststaan; deze zijn over het algemeen niet bijzonder ambitieus en worden min of meer gekopieerd van vrienden en familie.

Hoofdstuk 6. Conclusie & aanbevelingen

Dit hoofdstuk vormt de conclusie van het onderwerp. Hierin worden de resultaten van het onderzoek samengevat om de onderzoeksvraag te beantwoorden. Ook worden er aan de hand van de resultaten beleidsaanbevelingen gedaan waarmee de situatie in Overvecht kan worden verbeterd. Tot slot worden er aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek. Een reflectie op de gebruikte methoden is te vinden in hoofdstuk 4. Methodologie.

6.1 Conclusie

Overvecht, in 2007 aangewezen als een van de 40 ‘aandachtswijken’ met als doel verbetering van de leefomgeving en het wegwerken van maatschappelijke achterstanden, kent nog steeds een breed scala aan problemen. Voorbeelden hiervan zijn een aanhoudend gevoel van onveiligheid bij bewoners, overlast van jongeren en een negatieve toekomstverwachting voor de buurt (WistUdata, 2019). Ook is het gemiddelde inkomen er het laagste van heel Utrecht, en moet een aanzienlijk deel van de bevolking beroep maken op een bijstandsuitkering (CBS StatLine 2017 & 2018). Verder tonen recente nieuwsberichten dat het onder de bewoners van de wijk slecht gesteld is met de gezondheid, en dat de wijk een broeiplaats is voor criminaliteit (Tieleman 2017; Koop 2018; Molenbeek 2017). De genoemde problemen tonen de relevantie van dit onderzoek aan: omstandigheden in de wijk leiden ertoe dat er een uiteenlopende verzameling van problemen ontstaan is, die de gezondheid, veiligheid en het positieve toekomstbeeld van jongeren in deze wijk in gevaar brengt. Dit maakt het uiterst belangrijk om te achterhalen hoe de jongeren zelf tegen het leven in Overvecht aankijken. Met behulp van deze inzichten kan beleid gemaakt worden, waarmee de situatie in de wijk en de toekomst van de wijk en haar inwoners verbeterd kunnen worden.

Dit onderzoek heeft zich gericht op de betekenis van het wonen in Overvecht op de levens van jonge mannen met een leeftijd tussen de 16 en 24 jaar. Er is onderzocht in hoeverre stigmatisering, socialisatie en sociaal kapitaal de keuzes, het toekomstbeeld en de aspiraties van deze jongeren beïnvloeden.

Het onderzoek is relevant voor de wetenschap; het dient als aanvulling op de literatuur over percepties van individuele jongens op de mate waarin de sociale buurtomgeving hun gedrag, keuzes en daarmee hun persoonlijke ontwikkeling en toekomstbeeld beïnvloedt. Buurteffecten zijn vaak statistisch aangetoond, maar welke processen zich afspelen waardoor buurteffecten ontstaan, bleef vaak onbekend. Hiernaast verschillen buurteffecten heel erg per persoon en is het niet helemaal duidelijk hoe de sociaalruimtelijke context kan helpen bij het verklaren van individuele uitkomsten. Tot slot is het begrijpen hoe jongeren het wonen in hun wijk beleven van belang om te begrijpen hoe sociaal-ruimtelijk gedrag tot stand komt, en hoe de buurt invloed kan hebben op sociale uitkomsten van jongeren (Nieuwenhuis et al.; Visser et al., 2015).

Dit onderzoek heeft bijgedragen aan de kennis omtrent deze vraagstukken. Tevens is het maatschappelijk relevant: het is namelijk belangrijk om er bij het uitvoeren van buurtgerichte interventies van op de hoogte te zijn wat voor sociaal kapitaal jongeren in de buurt hebben en in welke mate er stigmatisering en socialisatie plaatsvindt. Door het afnemen van tien semigestructureerde interviews is gepoogd hier een zo compleet mogelijk beeld van te krijgen, om de volgende onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden: ***Hoe denken jongens in Overvecht over hun toekomst en hoe speelt de sociale buurtomgeving hierbij een rol?*** Om deze vraag te beantwoorden is deze in drie deelvragen opgedeeld, welke alle drie een ander thema behandelen: ***stigmatisering, socialisatie en sociaal kapitaal***. Hiernaast is er onderzocht in hoeverre aspiraties gevormd worden door individuele kenmerken zoals sociaaleconomische status, gender en etniciteit.

Allereerst is er onderzocht in hoeverre jongens uit Overvecht stigmatisering vanwege hun buurtafkomst ervaren en hoe dit van invloed is op hun toekomstbeeld en toekomstplannen. Voor veel buitenstaanders heeft Overvecht een slechte naam, maar de meeste jongens vinden dit overdreven en onterecht; zij zijn zich bewust van de problemen die de wijk kent, maar zien de laatste jaren ook veel verbetering. Stigma's van de buurt blijken statisch, aangezien deze niet lijken te veranderen hoewel de buurt dit wel doet. Dit komt overeen met bevindingen van (Elias & Scotson, 1994; Bolt & Van Kempen, 2011 & Arthurson, 2012). De jongens ervaren echter geen territoriale stigmatisering op het gebied van onderwijs of werk; in dit opzicht vormt de reputatie van hun woonplaats dus geen bedreiging voor hun toekomst, omdat zij niet

ervaren door werkgevers of docenten negatief beoordeeld of benadeeld te worden. Dit is anders dan wat door Waquant (2008) is aangetoond in wijken in Chicago en Parijs; vermoedelijk omdat de sociaaleconomische verschillen tussen wijken in Utrecht kleiner zijn dan in Parijs of Chicago. Ook heeft de reputatie van de wijk geen invloed op het zelfbeeld of zelfvertrouwen van de jongens, in tegenspraak tot bevindingen van Permentier (2009). In tegendeel; zij zijn in de meeste gevallen juist trots op waar zij vandaan komen, en hebben in Overvecht veel geleerd, zoals sterk in de schoenen staan en wat goed en wat niet goed is. De jongens ervaren geen gevolgen van stigmatisering vanwege hun buurtafkomst, dus dit is ook niet van negatieve invloed op hun toekomstbeeld en toekomstplannen.

Ook is er onderzocht hoe de participanten Overvecht omschrijven, en in hoeverre er sociale cohesie in de wijk bestaat. De jongens zijn zich bewust van bepaalde problemen die zich in Overvecht voordoen, en noemden bijvoorbeeld criminaliteit, het slechte imago en de overlast veroorzaakt door jongeren. Acht van de tien jongens merkten op dat er door de jaren heen positieve veranderingen hebben plaatsgevonden op het gebied van overlast van jongeren, veiligheid, criminaliteit en de fysieke uitstraling van de wijk. De jongens zijn dus vrij tevreden over hun wijk, voornamelijk door de saamhorigheid en grote sociale cohesie onder de bewoners. De jongens komen over het algemeen nauwelijks buiten de wijk, omdat in de meeste gevallen alle vrienden binnen de wijk wonen en alle belangrijke voorzieningen voorhanden zijn. Kortom: het overgrote deel van de sociale contacten bevindt zich binnen de wijk, net als de vrijetijdsbesteding.

Uit de resultaten blijkt dat de normen en waarden omtrent school en werk onder de jongens in Overvecht over het algemeen niet erg problematisch zijn. Negatieve houdingen ten opzichte van school en werk zien de jongens wel eens in de wijk, maar in hun directe omgeving en vriendenkring weinig. Slechts twee van de tien jongens hebben om zich heen te maken met vrienden die veel spijbelen en weinig zien in het afronden van een opleiding en het vinden van een baan. Bij de jongens zelf zijn de houdingen ten opzichte van school en werk in de meeste gevallen positief. Op één jongen na is iedereen zich bewust van het belang van onderwijs en ook gedreven bezig met een opleiding en/of het voorbereiden op een vervolgopleiding. De meeste jongens hebben een bijbaan en weten wat ze later willen worden. Criminaliteit kan voor de toekomst een valkuil vormen; zowel door de invloed van socialisatie als door armoede kunnen de jongens hier relatief makkelijk bij betrokken raken, wat overeenkomt met de socialisatietheorieën van Lewis (1966) en Jencks & Mayer (1990). Verkeerde vrienden kunnen, vooral op jongere leeftijd, iemand makkelijk beïnvloeden en op het verkeerde pad brengen. Positieve gevolgen van leven in Overvecht zijn onder andere dat veel jongens er ook van geleerd hebben, zoals voor zichzelf opkomen, en wie of wat 'goed' en 'fout' is. Voor hen heeft het juist de ogen geopend, en gemotiveerd om te werken voor een betere toekomst. Concluderend kan gezegd worden dat de normen en waarden omtrent school en werk in principe geen probleem vormen, maar dat deze wel kunnen veranderen als het gevolg van socialisatie, negatieve rolmodellen en armoede; deze zijn in Overvecht vaak de reden dat jongeren in de criminaliteit belanden, en geen 'normale' toekomst meer voor zich zien.

Er is ook onderzocht wat voor aspiraties de jongens hebben op het gebied van school en werk, en hoe deze tot stand gekomen zijn. Over het algemeen kan er geconcludeerd worden dat de sociaaleconomische status van het gezin waarin iemand opgroeit een belangrijke rol speelt bij het hebben van aspiraties. Het opleidingsniveau van de ouders reflecteert vaak het opleidingsniveau van het kind. Ook de relatie tussen de ouders en de opvoeding spelen hierin een belangrijke rol, hetgeen overeenkomt met onderzoeken van de Bruyn, Deković & Meijnen (2003), Smeets (2007), Meij (2011) & Herweijer (2008). Hiernaast lijkt ook de toekomstige baankeuze van het kind qua type vaak op die van de ouders.

De invloed van etniciteit op de aspiraties van de jongens lijkt minimaal; geen van de jongens heeft tot dusver het idee dat hun etnische achtergrond invloed heeft op wat zij willen of kunnen bereiken. Dit weersprekt de ideeën over het hebben van lagere aspiraties ten gevolge van lagere verwachtingen van anderen, en de ideeën over het hebben van hogere aspiraties als het gevolg van prestatiedruk vanuit de gemeenschap (Fine et al., 2004; Archer et al., 2001). Ook het man-zijn speelt hierin geen rol; de jongens willen in de toekomst vooral doen wat zij leuk vinden, en laten zich hierin niet beïnvloeden door bijvoorbeeld traditionele opvattingen over wat typisch mannenwerk zou zijn. Bevindingen hierover van Kintrea et al., (2015) zijn hiermee niet bevestigd. Enkel de sociaaleconomische status waarmee iemand opgroeit, is een belangrijke voorspeller van wat men in de toekomst wil bereiken op het gebied van onderwijs en werk.

Tot slot is er onderzocht in hoeverre sociaal kapitaal betekenisvol is bij het plannen van en werken aan de toekomst van de jongens. Allereerst is de sociaaleconomische status van de ouders en de opvoeding en ondersteuning die zij hun kind meegeven belangrijk. Hiernaast zijn de voornaamste hulpbronnen en rolmodellen die de jongens hebben hun vrienden uit de buurt en familieleden; zij vormen het belangrijkste sociaal kapitaal en bieden vaak de informatie en ondersteuning om school af te ronden en een (bij)baan te vinden. Vooral voor de jongens met een islamitische achtergrond heeft de familie een grote betekenis. Echter bieden deze relaties vaak wel de informatie en steun om 'bij te blijven' maar niet de unieke informatie en kansen die vaak benodigd zijn voor sociale stijging. Met andere woorden: ze hebben voornamelijk 'verbindende' relaties welke persoonlijke en praktische ondersteuning kunnen bieden, en welke iemand zich laten thuis voelen. Het ontbreekt ze echter vaak aan de 'overbruggende relaties' met 'verschillende' mensen (in termen van etnische achtergrond, opleidingsniveau of inkomensniveau) van buiten het eigen netwerk die de mogelijkheid kunnen bieden om hogerop te komen. Dit komt overeen met de welbekende literatuur van Granovetter (1977) en Putnam (2002). Sociale isolatie zorgt er dus voor dat de meeste jongens blijven hangen binnen homogene netwerken, wat vaak eerder een valkuil vormt dan een springplank voor sociale mobiliteit, zoals ook is aangetoond in de Haagse wijk Transvaal (Pinkster, 2007). Dit zorgt ervoor dat hun toekomstbeeld en toekomstplannen al in grote mate vaststaan; deze zijn over het algemeen niet bijzonder ambitieus en worden min of meer gekopieerd van vrienden en familie. Een gebrek aan sociale mix binnen de wijk resulteert mogelijk in een gebrek aan variërende en hogere aspiraties.

Samengevat heeft dit onderzoek aangetoond dat de jongens uit Overvecht, op een enkeling na, een positief beeld hebben van hun toekomst. Zij weten over het algemeen wat zij later willen en hoe zij dit gaan bereiken. Ook zijn zij zich goed bewust van zowel de obstakels als de hulpbronnen in de wijk; het is makkelijk om in de criminaliteit te belanden, maar er zijn ook genoeg jongens en familieleden die kunnen helpen dit te vermijden en een normale toekomst op te bouwen. Stigmatisering van de wijk komt veel voor, maar dit blijkt voor de jongens geen nadelige gevolgen te hebben; zij ervaren niet te worden gediscrimineerd en voelen zich hierdoor ook niet minderwaardig. In tegendeel; ze zijn vaak juist trots op waar ze vandaan komen. Socialisatie vindt plaats, maar doordat de jongens zich hier goed van bewust zijn, leidt dit in de meeste gevallen niet tot grote gevolgen. De sociaaleconomische status van de ouders en het sociaal kapitaal van de jongens blijken de grootste invloed te hebben op het toekomstbeeld en de toekomstplannen van de jongens uit Overvecht. Er is een duidelijk verband tussen het opleidingsniveau en baantype van de ouders en dat van hun zoon, en ook zijn er grote overeenkomsten tussen de aspiraties van vrienden, neven en ooms enerzijds en de jongens uit Overvecht anderzijds. Hun toekomstbeeld wordt dus voor een belangrijk deel beïnvloed door het sociaal kapitaal dat ze hebben.

6.2 Beleidsaanbevelingen

Naar aanleiding van dit onderzoek wordt een aantal beleidsaanbevelingen gedaan aan de gemeente Utrecht, woningcorporaties in Overvecht, verschillende basis- en middelbare scholen in Overvecht, en verschillende organisaties die zich in Overvecht bezighouden met jongeren, zoals JoU Jongerenwerk Overvecht en CNV Jongeren.

De eerste aanbeveling is gericht aan de gemeente Utrecht die in samenwerking met woningcorporaties door middel van woningdifferentiatie een meer gevarieerde bevolkingssamenstelling in de wijk moet gaan realiseren. Zo'n 78% van de woningen in Overvecht zijn huurwoningen, waarvan 61% in de sociale sector (WistUdata, 2019). Om de bevolkingssamenstelling te veranderen, moet een deel hiervan plaats gaan maken voor duurdere huur- en koopwoningen, zodat er meer mensen met een hogere sociaaleconomische status de wijk intrekken, en mensen met verschillende achtergronden makkelijker met elkaar in contact komen. Het is echter wel van belang om bij de woningdifferentiatie rekening te houden met het zogenaamde waterbedeffect: door de verandering van de samenstelling van de woningvoorraad in Overvecht, bestaat de kans dat ook de bevolkingssamenstelling in andere wijken verandert, waardoor het risico ontstaat dat problemen simpelweg verplaatsen (Slob, Bolt & van Kempen 2008). De genoemde 'sociale mix' leidt niet per se tot sociale mobiliteit, omdat rijkere mensen in de buurt, vanwege allerlei verschillen tussen de groepen, niet automatisch het sociaal kapitaal van de oorspronkelijke bewoners vergroten (Bolt & van Kempen, 2011). Toch is in Nederlandse onderzoeken aangetoond dat een goede sociale mix een positief effect kan hebben. Echter moet de sociale afstand tussen de bewoners die 'gemixt' worden niet te groot zijn (Musterd, 2009). Menging van verschillende groepen zorgt er dus niet automatisch

voor dat deze ook met elkaar in contact komen; verschillen kunnen te groot zijn, waardoor verbindend kapitaal blijft overheersen en er alsnog weinig overbruggend kapitaal ontstaat. Meer contact tussen verschillende groepen kan echter wel op verschillende manieren worden gestimuleerd.

Uit het onderzoek van Gwen van Eijk (2010) bleek dat buurtrelaties meestal gevormd worden in de 'microbuurt'; in een klein gebied rondom het huis. Ongeacht de samenstelling van de buurt is deze vanwege de kleine schaal vrijwel altijd homogeen qua sociaaleconomische samenstelling, wat dus weinig kansen biedt tot het vormen van overbruggende relaties. Een tweede taak voor de gemeente Utrecht en de woningcorporaties in Overvecht is om ook op de kleine schaal van de 'microbuurt' te zorgen voor een sociale mix; bijvoorbeeld met zowel huur- als koopwoningen in verschillende prijsklassen in één straat. Zo komen kinderen met verschillende sociaaleconomische status al op jonge leeftijd in contact met elkaar, wat kan zorgen voor overbruggende relaties.

Uit onderzoek van Wessendorf (2013) kwam naar voren dat het loont om interactie tussen mensen met verschillende achtergronden te stimuleren. Zij deed hiernaar onderzoek in een zeer diverse wijk in Londen en kwam erachter dat het beeld dat iemand van een ander heeft, kan veranderen door herhaalde ontmoetingen, ondanks dat deze erg kort kunnen zijn. Uiteindelijk leiden deze ontmoetingen tot meer intercultureel begrip, en dat is beter dan de diepgewortelde negatieve houdingen die groepen vaak tegenover elkaar creëren bij het ontbreken van dergelijke ontmoetingen. Manieren om interactie tussen kinderen met verschillende achtergronden te stimuleren zijn bijvoorbeeld het beter mengen van de basis- en middelbare scholen in de wijk. 'Zwarte' scholen en vmbo-scholen zouden moeten veranderen in gemengde scholen en middelbare scholen met verschillende onderwijsniveaus, vooral wanneer de bevolkingssamenstelling veranderd is door woningdifferentiatie. Op deze manier ontstaan begrip en tolerantie jegens andere kinderen al in een vroeg stadium, wat het toenemen van overbruggende relaties zal bevorderen. Ook het organiseren van allerlei evenementen in de buurt kan hieraan bijdragen.

Hoewel uit dit onderzoek gebleken is dat er in Overvecht al veel vooruitgang geboekt is aangaande vrijetijdsbesteding en aandacht voor jongeren, zijn er hier altijd punten voor verbetering. Om criminaliteit onder jongeren verder te bestrijden kan er onder andere meer geïnvesteerd worden in politie en handhaving in de wijk, buurtcentra en jongerenorganisaties zoals JoU Overvecht en CNV Jongeren et cetera. Een nieuw initiatief in de wijk is een techniekcentrum voor jongeren, gesubsidieerd door het Utrechts College. "TEC Utrecht wordt een speel-werkplaats in Overvecht waar professionals hun passie voor techniek, creativiteit en innovatie delen met jongeren (Utrechnieuws, 2019)." De vestiging van TEC Utrecht is onderdeel van de opgave 'Samen voor Overvecht', waarmee onder andere ingezet wordt op de ambities om perspectief voor de jeugd te versterken. De subsidie komt van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (Utrechnieuws, 2019). Het is de taak van de gemeente Utrecht om meer van dergelijke subsidies te verkrijgen om soortgelijke ontwikkelingen in Overvecht voor elkaar te krijgen.

6.3 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Om een nog beter beeld te krijgen van de invloed van de buurt en buurteffecten op het toekomstbeeld van jongeren uit Overvecht moeten er in het vervolg meer diepgaande, kwalitatieve studies gedaan worden. Hierdoor kunnen meer resultaten verzameld worden over welke mechanismen via de buurt invloed zouden hebben. Verder dient de onderzoekspopulatie uitgebreid te worden met meisjes om eventuele overeenkomsten en verschillen tussen deze groepen in beeld te brengen. Het is interessant en relevant om te weten welke buurteffecten in meer of mindere mate effect hebben op jongens en op meisjes, en hoe deze effecten verkleind kunnen worden. Hiernaast is het aan te bevelen om ook interviews af te nemen bij zowel jongere als oudere bewoners. Mogelijk speelt socialisatie op jongere leeftijd een veel grotere rol, omdat kinderen dan minder wijs en volwassen zijn en daardoor mogelijk ook beïnvloedbaarder zijn dan wanneer ze al 16 jaar of ouder zijn. Oudere participanten hebben vermoedelijk vaker te maken met stigmatisering door werkgevers dan de jongeren uit dit onderzoek die hun bijbaantjes vaak via het eigen netwerk verkregen hebben. De invloeden van socialisatie en stigmatisering zijn dus vermoedelijk verschillend tussen diverse leeftijdscategorieën. Om deze reden is het aan te bevelen om in het vervolg longitudinale onderzoeken uit te voeren. Buurteffecten zijn moeilijk vast te stellen, echter door middel van een longitudinale studie kunnen de effecten worden gemeten van het wonen in een bepaalde buurt voor een langere periode, terwijl individuele kenmerken zoals de sociaaleconomische status, leeftijd of etniciteit onder controle gehouden worden. Op deze manier wordt beter duidelijk van welke mensen de sociale mobiliteit beïnvloed wordt door bepaalde buurteffecten, en van welke niet.

Bronnen

- Abourida, C. (2010). *Land van Overvecht; een kwalitatief onderzoek naar sociale contacten en crimineel gedrag van Marokkaanse jongeren uit de Utrechtse wijk Overvecht* (Masterscriptie). Geraadpleegd van <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/44910>
- Albeda, Y., & Oosterlyncx, S. (2018). Over het belang van de buurt.
- Archer, L., Pratt, S. D., & Phillips, D. (2001). Working-class men's constructions of masculinity and negotiations of (non) participation in higher education. *Gender and Education*, 13(4), 431-449.
- Armstrong, P. I., & Crombie, G. (2000). Compromises in adolescents' occupational aspirations and expectations from grades 8 to 10. *Journal of Vocational Behavior*, 56(1), 82-98.
- Arthurson, K. (2012). Social mix, reputation and stigma: Exploring residents' perspectives of neighbourhood effects. In *Neighbourhood effects research: New perspectives* (pp. 101-119). Springer, Dordrecht.
- Bewonersplatform Overvecht (2017, 17 november). OfU Meet up [foto]. Geraadpleegd van bewonersplatformovervecht.nl
- Bolt, G., & Van Kempen, R. (2011). "Successful Mixing? Effects of Urban Restructuring Policies in Dutch Neighbourhoods." *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 102(3):361-68.
- Boon, A., van Dorp, M., & de Boer, S. (2018). Oververtegenwoordiging van jongeren met een migratieachtergrond in de strafrechtketen. *Tijdschrift voor Criminologie*, 60(3), 268-288.
- Bruyn, E.H. de, Deković, M. & Meijnen, G.W. (2003). Parenting, goal orientations, classroom behavior, and school success in early adolescence. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 24(4), 393-412.
- Bryman, A. (2012). *Social Research Methods*. Oxford: University Press. Fourth edition.
- Buck, N. (2001). Identifying neighbourhood effects on social exclusion. *Urban studies*, 38(12), 2251-2275.
- Burgess, R. L., & Akers, R. L. (1966). A differential association-reinforcement theory of criminal behavior. *Social problems*, 14(2), 128-147.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2010). *Outcomemonitor Wijkenaanpak*. Geraadpleegd van <https://www.cbs.nl/-/media/imported/documents/2010/42/2010-16-x42-pub.pdf>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2014). *Jaarrapport 2018 Landelijke Jeugdmonitor*. Geraadpleegd van: <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2018/48/jaarrapport-2018-landelijke-jeugdmonitor>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2017). *Maakt het uit waar je woont? Sociale stijging en invloed van de buurt*.
- Centraal Bureau voor de Statistiek StatLine (2017). *Kerncijfers wijken en buurten*. Geraadpleegd van <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83765NED/table?ts=1570200933677>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2018). *Jongens presteren na de lagere school gemiddeld minder goed dan verwacht, meisjes juist beter*. Geraadpleegd van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2014/39/jongens-presteren-na-de-lagere-school-gemiddeld-minder-goed-dan-verwacht-meisjes-juist-beter>
- Centraal Bureau voor de Statistiek StatLine (2018). *Personen met een uitkering; soort uitkering, wijken en buurten 2018*. Geraadpleegd van <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/84417NED/table?ts=1570199597495>
- Deelen, J. C. C. (2011). *Scoort Sport? Een onderzoek naar sportmotieven en interetnisch contact van Turkse en Marokkaanse jongeren uit de wijk Overvecht in Utrecht* (Masterscriptie). Geraadpleegd van <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/205907>
- Eijk, G., van (2010). *Unequal networks: Spatial segregation, relationships and inequality in the city* (Vol. 32). Gwen van Eijk.
- Elias, N., & Scotson, J. L. (1994). *The established and the outsiders* (Vol. 32). Sage.
- Fine, M., Burns, A., Payne, Y., & Torre, M. E. (2004). Civics lessons: The color and class of betrayal. *Working method: Research and social justice*, 53.

- Galster, G. C., & Santiago, A. M. (2006). What's the 'hood got to do with it? Parental perceptions about how neighborhood mechanisms affect their children. *Journal of urban affairs*, 28(3), 201-226.
- Galster, G. (2008). Quantifying the effect of neighbourhood on individuals: Challenges, alternative approaches, and promising directions. *Schmollers Jahrbuch*, 128(1), 7-48.
- Galster, G. C. (2012). The mechanism (s) of neighbourhood effects: Theory, evidence, and policy implications. In *Neighbourhood effects research: New perspectives* (pp. 23-56). Springer, Dordrecht.
- Gemeente Utrecht (2016). WijkWijzer 2016. De 10 Utrechtse wijken en 5 krachtwijken in cijfers. Geraadpleegd van <https://docplayer.nl/25541699-Wijkwijzer-2016-de-10-utrechtse-wijken-en-5-krachtwijken-in-cijfers-utrecht-nl-onderzoek.html>
- Gemeente Utrecht (2019). Wijk Overvecht, plattegrond met buurtindeling [Afbeelding] Geraadpleegd van <https://www.utrecht.nl/wonen-en-leven/wijken/wijk-overvecht/>
- Gemeente Utrecht (2019). WistUdata. Geraadpleegd van <https://wistudata.nl/>
- Goffman, E. (1997). Selections from stigma. *The disability studies reader*, 203, 215.
- Granovetter, M. (1977). The strength of weak ties. In *Social networks* (pp. 347-367). Academic Press.
- Granovetter, M. (1983). The strength of weak ties: A network theory revisited. *Sociological theory*, 201-233.
- Granovetter, M. (2005). The impact of social structure on economic outcomes. *Journal of economic perspectives*, 19(1), 33-50.
- Greenbaum, S.D. (1982). Bridging ties at the neighbourhood level. *Social Networks* 4 (4), pp. 367-384.
- Hamers, B. en M. van Middelkoop (2008). Gescheiden werelden in wonen, werken en leren? In: K. Oudhof, R. van der Vliet, B. Hermans (red.). *Jaarrapport Integratie 2008* (pp 163–176). Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Henning, C., & Lieberg, M. (1996). Strong ties or weak ties? Neighbourhood networks in a new perspective. *Scandinavian Housing and Planning Research*, 13(1), 3-26.
- Herweijer, L. J. (2008). *Gestruikeld voor de start: de school verlaten zonder startkwalificatie*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Jencks, C., & Mayer, S. E. (1990). The social consequences of growing up in a poor neighborhood. *Inner-city poverty in the United States*, 111, 186.
- Johnson, L. (1995). A Multidimensional Analysis of the Vocational Aspirations of College Students. *Measurement and evaluation in counseling and development*, 28(1), 25-44.
- Kennisplatform Integratie & Samenleving (KIS) (2017, 10 januari). 'Overheidsbeleid biedt jongeren in achterstandswijken geen extra kansen'. Geraadpleegd van <https://www.kis.nl/artikel/overheidsbeleid-biedt-jongeren-achterstandswijken-geen-extra-kansen>
- Kintrea, K., St Clair, R., & Houston, M. (2015). Shaped by place? Young people's aspirations in disadvantaged neighbourhoods. *Journal of Youth Studies*, 18(5), 666-684.
- Koop, P. (2018, 19 februari). Inwoners in Utrechtse probleemwijk Overvecht voelen zich steeds minder gezond. Geraadpleegd van <https://www.ad.nl/utrecht/inwoners-in-utrechtse-probleemwijk-overvecht-voelen-zich-steeds-minder-gezond~af4bc6ef8/>
- Koster, M. & Mulderij, K. (2011). *Gezellig en gewend: Jongeren over Overvecht, herstructurering en de toekomst*. Amsterdam: SWP.
- Krackhardt, D., Nohria, N., & Eccles, B. (2003). The strength of strong ties. *Networks in the knowledge economy*, 82.
- Meij, H. (2011). De basis van opvoeding en ontwikkeling. *Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut*.
- Molenbeek, M. (2017, 14 juni). Grote leegloop politieagenten uit criminele multiculturele probleemwijk Overvecht in Utrecht. Geraadpleegd van <https://nieuws.tpo.nl/2017/06/14/grote-leegloop-politieagenten-criminele-multiculturele-probleemwijk-overvecht-utrecht/>

- Musterd, S. (2009). Probleemwijken! Probleemwijken? *Idee*, 30(4), 34-37.
- Nieuwenhuis, J., Hooimeijer, P. & Meeus, W. (2015). Neighbourhood effects on educational attainment of adolescents, buffered by personality and educational commitment. *Social Science Research*, 50, 100-109.
- NOS (2018, 8 november). Woningcorporaties: Vogelaarwijken zijn terug bij af. Geraadpleegd van <https://nos.nl/artikel/2258370-woningcorporaties-vogelaarwijken-zijn-terug-bij-af.html>
- Permentier, M. G. (2009). *Reputation, neighbourhoods and behaviour*. Utrecht University, Royal Dutch Geographical Society.
- Permentier, M., Bolt, G., & van Ham, M. (2007). *Comparing residents' and non-residents' assessments of neighbourhood reputations*. Paper presented at the American Association of Geographers meetings, San Francisco.
- Pinkster, F. M. (2007). Localised social networks, socialisation and social mobility in a low-income neighbourhood in the Netherlands. *Urban Studies*, 44(13), 2587-2603.
- Pinkster, F. M. (2009). *Living in concentrated poverty*. Universiteit van Amsterdam [Host].
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon and Schuster.
- Reay, D. 2001. Finding or Losing Yourself? Working Class Relationships to Education. *Journal of Education Policy* 16(4), 333–346.
- RTV Utrecht (2017, 21 maart). Ella Vogelaar: "Te veel bezuinigd op Vogelaarwijken". Geraadpleegd van <https://www.rtvutrecht.nl/nieuws/1592658/ella-vogelaar-te-veel-bezuinigd-op-vogelaarwijken.html>
- Rupp, J. C., & Haarmans, L. (1994). Leefstijlen binnen de arbeidersbevolking en de theorie van het cultureel kapitaal. *Mens en Maatschappij*, 69(1), 69-84.
- Sampson, R. J., Morenoff, J. D., & Gannon-Rowley, T. (2002). Assessing "neighborhood effects": Social processes and new directions in research. *Annual review of sociology*, 28(1), 443-478.
- Sharkey, P., & Faber, J. W. (2014). Where, when, why, and for whom do residential contexts matter? Moving away from the dichotomous understanding of neighborhood effects. *Annual Review of Sociology*, 40, 559-579.
- Shavers, V. L. (2007). Measurement of socioeconomic status in health disparities research. *Journal of the national medical association*, 99(9), 1013.
- Slob, A., G. Bolt & R. van Kempen (2008). *Na de sloop. Waterbedeffecten van gebiedsgericht stedelijk beleid*. Den Haag: Nicis institute.
- Small, M. L., Harding, D. J., & Lamont, M. (2010). Reconsidering culture and poverty.
- Smeets, E. (2007). Speciaal of apart. Onderzoek naar de omvang van het speciaal onderwijs in Nederland en andere Europese landen. Nijmegen: ITS.
- Snel, E., & Burgers, J. (2000). The Comfort of Strangers. Etnische enclaves in de grote steden. *Amsterdams sociologisch tijdschrift*, 27(3), 292-313.
- Staa, A., van & Evers, J. (2010). 'Thick analysis': strategie om de kwaliteit van kwalitatieve data-analyse te verhogen. *KWALON. Tijdschrift voor Kwalitatief Onderzoek in Nederland*, 43(1), 5-12.
- Strand, S., & Winston, J. (2008). Educational aspirations in inner city schools. *Educational Studies*, 34(4), 249-267.
- Tieleman, Y. (2016, 24 september). 'Jongeren die ik spreek, zien geen toekomst in Nederland'. Geraadpleegd van <https://www.ad.nl/utrecht/jongeren-die-ik-spreek-zien-geen-toekomst-in-nederland~af4d6ce2/>
- Tieleman, Y. (2017, 26 mei). 'Onderwereld voelt zich iets te goed thuis in Overvecht'. Geraadpleegd van <https://www.ad.nl/utrecht/onderwereld-voelt-zich-iets-te-goed-thuis-in-utrecht-overvecht~a269f3c16/>
- UtrechtNieuws (2019, 2 oktober). Techniek Experience Center opent in 2020 in Utrecht. Geraadpleegd van <https://utrecht.nieuws.nl/onderwijswetenschap/72843/techniek-experience-center-opent-in-2020-in-utrecht/>
- Vandenbroucke, M., Braam, H., Pels, T., & Steketee, M. (2008). Gemeentelijk beleid voor Marokkaans-Nederlandse jongeren. *Rapportage over de wenselijkheid van specifiek doelgroepenbeleid*.

Visser, K. (2012). Ruimte voor jongeren. *AGORA-Magazine voor Sociaalruimtelijke vraagstukken*, 2, 30-31.

Visser, K., Bolt, G., & van Kempen, R. (2015). 'Come and live here and you'll experience it': youths talk about their deprived neighbourhood. *Journal of Youth Studies*, 18(1), 36-52.

Visser, K., Bolt, G., & van Kempen, R. (2015). Buurteffecten op kinderen en jongeren. Een literatuurstudie. *Utrecht: Universiteit Utrecht*.

Vogelaar, E. (2007). Actieplan prachtwijken: van aandachtswijk naar krachtwijk. *Den Haag: Ministerie van Wonen, Wijken en Integratie*.

Wessendorf, S. (2013). Commonplace diversity and the 'ethos of mixing': perceptions of difference in a London neighbourhood. *Identities*, 20(4), 407-422.

Whyte, W. F. (2012). *Street corner society: The social structure of an Italian slum*. University of Chicago Press.

Bijlagen

Bijlage 1. Interview

Handleiding interview

Allereerst wil ik je bedanken voor je deelname aan dit interview. Mijn naam is Sander Kolsters en ik ben momenteel bezig met mijn masterscriptie van mijn studie Stadsgeografie aan de Universiteit Utrecht. *Mijn onderzoek gaat over het toekomstperspectief van jongemannen uit Overvecht en hoe zogenaamde buurteffecten dit toekomstperspectief mogelijk beïnvloeden of beïnvloed hebben.*

Zoals je misschien zult weten, is Overvecht een aandachtswijk. Dit betekent dat hier extra aandacht naartoe gaat om de leefbaarheid te verbeteren, omdat deze om allerlei redenen relatief laag is.

Mijn onderzoek richt zich op de mogelijke invloed van de mensen in de buurt, het eigen sociale netwerk binnen of buiten de buurt en stigmatisering van de buurt. Voor het verwerken van dit interview wil ik je toestemming vragen om ons gesprek op te nemen. Alle informatie die je geeft, blijft anoniem, en ik zal dan ook alleen je voornaam vermelden (als je dit goed vindt). Als we zo meteen beginnen, wil ik je eerst wat achtergrondinformatie vragen. Hierna komen er vier verschillende onderwerpen aan bod die mogelijk invloed hebben op jouw toekomstperspectief.

Achtergrondinformatie

- **Persoonskenmerken**
 - *Wat is je naam, leeftijd, etnische achtergrond, opleidingsniveau en werkloopbaan tot nu toe? (Kun je al rondkomen van je eigen inkomen?)*
- **Woonsituatie**
 - *Wat is je woonsituatie? Woon je nog thuis, of zelfstandig (met partner)?*
 - *Hoe ziet het huishouden eruit waar je vandaan komt en nu in woont?*
 - *Beschrijving van de buurt. Hoelang woon je hier? Wat versta je onder jouw buurt? Wat vind je van deze buurt (positief en negatief)?*

Thema 1: Aspiraties en verwachtingen

- **Aspiraties vroeger en verwachtingen nu**
 - *Welk onderwijsniveau wilde je vroeger bereiken?*
 - *Wat wilde je vroeger worden?*
 - *Welk onderwijsniveau verwacht je te gaan bereiken?*
 - *Wat voor baan verwacht je te krijgen?*
- **Sociaaleconomische status gezin**
 - *Wat is het opleidingsniveau van je ouders?*
 - *Wat voor werk hebben je ouders?*
 - *Wat is het inkomen van je ouders? Kunnen jullie er goed van rond komen?*
 - *Hebben je ouders invloed (gehad) op wat je hebt bereikt of wilt bereiken? Hebben ze je gestimuleerd met school/werk, geholpen met huiswerk, bepaalde verwachtingen gehad?*
- **Etniciteit**
 - *Heb je het idee dat je afkomst invloed heeft (gehad) op je aspiraties? Bijvoorbeeld door discriminatie of bepaalde verwachtingen die binnen je cultuur gelden?*
Migratieachtergrond: Heeft deze invloed op je aspiraties en verwachtingen?
 - *Heb je voor je gevoel voldoende kennis van de Nederlandse taal, maatschappij en cultuur om je aspiraties te verwezenlijken?*
 - *Merk je iets van stigmatisering en polarisatie? Heeft dit invloed op je verwachtingen?*
- **Gender**
 - *Heeft het feit dat je een man bent invloed op je wat je wilt doen/worden?*
 - *Heb je bijvoorbeeld bepaalde opleidingen of banen die je hierdoor wel of niet wilt doen, omdat je dit typisch voor mannen of vrouwen vindt? Traditionele opvattingen?*

Thema 2: Socialisatie

- **Buurteffecten introduceren**
De buurt waarin iemand opgroeit, kan effect hebben op wat hij of zij later gaat bereiken. Er zijn heel veel dingen die dit effect kunnen veroorzaken, zoals werkgelegenheid in de buurt en veiligheid. In dit onderzoek gaat het om het effect, dat de sociale omgeving op jou heeft, zoals burens, rolmodellen, je eigen sociale netwerk, alsmede stigmatisering van de buurt.
- **Collectieve socialisatie**
Het komt voor dat bijvoorbeeld armoede en verkeerd gedrag van mensen in de buurt verkeerd gedrag aan jongeren doorgeven, zoals werkloosheid, afhankelijkheid van uitkering en een negatieve houding ten opzichte van school en werk.
 - *Hoe ervaar jij dit in Overvecht? Zie je dit om je heen gebeuren, bijvoorbeeld dat werkloosheid als normaal gezien wordt? En heeft dat invloed op jouw eigen gedrag, school en werk?*
 - *Kun je een voorbeeld noemen van een moment waarop buurtbewoners een negatieve invloed op jou hebben gehad/ het verkeerde voorbeeld gaven op het gebied van school en werk?*
- **Negatieve rolmodellen**
Veel 'negatieve rolmodellen' zoals hangjongeren en criminelen in de buurt, kunnen ook aanleiding zijn voor het ontstaan van een negatieve houding ten opzichte van school, werk en de maatschappij.
 - *Denk je dat het wonen in deze buurt invloed heeft op de vooruitgang in je leven?*
 - *Waar komt dat volgens jou door?*
 - *Heb jij het idee door zulke negatieve rolmodellen beïnvloed te worden of zijn?*
- **Lokale netwerken van jongeren**
Deze kunnen het gedrag van andere jongeren beïnvloeden. Deze groep kan andere jongeren als het ware infecteren met verkeerd gedrag. Dit zijn vaak overlast gevende hangjongeren etc. waarbij vaak sprake is van schooluitval, problematisch gedrag, negatieve houding t.o.v. onderwijs etc.
 - *Heb jij dit in je buurt zien gebeuren, en heeft het mogelijk ook jouw gedrag beïnvloed? Met welke gevolgen?*
- **Sociale controle binnen informele netwerken**
Informele regels kunnen binnen een familie of etnische groep de norm zijn en beperkend werken in de zoektocht naar een baan of het kiezen van een studie. Bijvoorbeeld als werken belangrijker gevonden wordt dan studeren, omdat je nu ook werk kan vinden en extra inkomsten welkom zijn, of als je door je ouders beperkt wordt in welke baantjes zij geschikt vinden.
 - *Heb je zelf ervaren beperkt te zijn in je opties, door dit soort regels?*

Samenvattend: *Heb jij het idee dat je gedrag of normen en waarden anders zijn, omdat je in Overvecht woont? Anders dan wanneer je in een andere wijk had gewoond?*

Thema 3: Territoriale stigmatisering

- **Stigmatisering introduceren**
Het derde thema is stigmatisering. Bij stigmatisering is er een stereotype, ofwel een beeld dat bestaat over de buurt dat niet goed is voor de reputatie. Zo'n negatief beeld van de buurt kan nadelige gevolgen hebben voor de bewoners.
 - *Hoe kijk jij zelf tegen Overvecht aan?*
 - *Ken je de reputatie en wat vind je hiervan?*
 - *Heb jij het idee dat Overvecht gestigmatiseerd is? Door wie? Merk jij veranderingen in de reputatie?*
- **School**
Op school kan stigmatisering plaatsvinden wanneer leraren lagere verwachtingen van je hebben dan terecht is, omdat je uit een 'slechtere buurt komt'.
 - *Heb jij dit ooit ervaren?*

- **Werkgevers**
Een ander bekend voorbeeld is als werkgevers kijken naar waar je vandaan komt voordat ze je uitnodigen of aannemen.
 - *Heb jij dit ooit zelf of in je omgeving ervaren?*
- **Zelfbeeld/ zelfvertrouwen**
Een negatief effect van een slechte buurreputatie kan zijn dat het zelfbeeld en zelfvertrouwen van de bewoners afnemen, omdat de slechte naam van de buurt demotiverend kan werken.
 - *Hoe ervaar jij dit?*

Samenvattend: *Heb jij het idee dat je toekomstperspectief anders is omdat je in Overvecht woont? Anders dan wanneer je in een andere wijk had gewoond?*

Thema 4: Sociaal kapitaal

Het laatste thema gaat over sociaal kapitaal. Dit zijn je sociale netwerken. Hieronder vallen je familie, vrienden, buurtgenoten, schoolgenoten, collega's etc. ik ben benieuwd welke mensen van invloed zijn (geweest) op jouw onderwijs en baankeuzes en mogelijkheden, en dit kan zowel positief als negatief zijn.

- **Familie:**
 - *Hoe zien jouw ouders je toekomst voor je, en komt dat overeen met jouw eigen toekomstbeeld?*
 - *Bieden zij daarbij ook ondersteuning of praktische hulp?*
 - *Heb je met andere familieleden een goede band, en hebben die invloed (gehad) op jouw toekomst? Ondersteunend of stimulerend?*
- **Vrienden:**
 - *Kun je jouw vriendengroep omschrijven? Waar ken je je vrienden van? En wat doen ze voor opleiding/werk?*
 - *Zijn er punten waarop jij en je vrienden verschillen wat betreft toekomstplannen?*
 - *Hebben jouw vrienden voor jouw gevoel invloed op je toekomst(plannen) wat betreft school en werk? Wat voor? Positief of negatief?*
- **Buurtgenoten:**
 - *Heb je veel contact met buurtgenoten? Wie/ wat voor contact/ wanneer?*
 - *Hebben buurtgenoten je wel eens geholpen op het gebied van school en werk? Voorbeelden.*
- **School:**
 - *Hoe is je studiekeuze tot stand gekomen? Wie hebben er invloed gehad op deze keuze?*
 - *Hoe denk je dat je opleiding van invloed (geweest) is op je keuzes wat betreft vervolgopleiding of werk?*
 - *Zijn er klasgenoten of docenten die hierop invloed gehad hebben? Ondersteunend of stimulerend? Of juist negatief?*
- **Werk:**
 - *Hoe denk je dat je vorige banen van invloed zijn geweest op je keuzes en mogelijkheden wat betreft je huidige en toekomstige werk?*
 - *Zijn er collega's die hier invloed op hebben gehad? Ondersteunend of stimulerend?*
- **Overige:**
 - *Zijn er nog andere personen die nog niet genoemd zijn, die invloed (gehad) hebben op jouw toekomst? Die jou ooit geholpen hebben met school of het vinden van een stage/baan etc.? Bijvoorbeeld mensen van je sportclub, buurtvereniging, kerk en moskee?*
- **Afsluiting**

Bijlage 2. Codeboom NVivo

Codes en sub codes	Omschrijving	Files	References
Achtergrondinformatie	Achtergrondinformatie participanten	0	0
Afkomst	Migratieachtergrond	9	9
Conventioneel kapitaal	Voor het gevoel voldoende of niet	9	10
Leeftijd	Leeftijd van de participant	10	10
Naam	Naam van de participant	6	6
Opleidingsniveau	Opleidingsniveau van de participant	10	11
Tijd in Overvecht	Aantal jaren woonachtig in Overvecht	8	8
Werkloopbaan	(Bij)baantjes tot nu toe	10	11
Woonsituatie	Samenstelling huishouden	10	11
Woonsituatie vroeger	Is er iets veranderd	3	4
Omschrijving Overvecht	Algemene omschrijving van de wijk	0	0
Negatief	Negatieve punten	6	10
Positief	Positieve punten	10	23
Aspiraties Werk	Aspiraties op het gebied van werk	0	0
Toekomst	Wat wil je worden	9	17
Vroeger	Wat wilde je vroeger worden	9	12
Aspiraties Onderwijs	Aspiraties op het gebied van onderwijs	0	0
Toekomst	Wat wil je voor vervolgopleiding volgen	10	19
Vroeger	Wat wilde je vroeger gaan studeren	9	10
SES Ouders	Sociaaleconomische status van ouders	0	0
Inkomen	Laag, gemiddeld of hoog	10	10
Opleidingsniveau	Opleidingsniveau ouders	10	10
Soort baan	Baantype ouders	10	11
Ouders invloed toekomst	Mate van hulp ouders met de toekomst	0	0
Invloed overig	Mate van hulp overig	5	6
Invloed onderwijs	Mate van hulp met onderwijs	10	31
Toekomstbeeld	Toekomstbeeld van ouders voor kind	9	12
Werk	Mate van hulp met werk	8	15
Ouders Verwachtingen	Verwachtingen ouders van toekomst van het kind	0	0
Onderwijs	Verwachtingen op gebied van onderwijs	8	13
Werk	Verwachtingen op gebied van werk	6	7
Invloed Afkomst	Invloed van etnische achtergrond op aspiraties	1	2
Aspiraties	Invloed etnische achtergrond op aspiraties	9	9
Discriminatie	Invloed discriminatie op aspiraties	8	13
Gedrag	Invloed afkomst op gedrag	1	1
Verwachtingen	Bepaalde verwachtingen van anderen door afkomst	6	6
Invloed man-zijn	Op aspiraties	10	10
Socialisatie Overvecht	Algemene socialisatie in omgeving	0	0
Invloed school	Algemene invloed op school	4	5
Invloed verkeerd gedrag	Algemene invloed op gedrag	9	13
Invloed werk	Algemene invloed op normen en waarden werk	3	3
Invloed jongeren en rolmodellen	Algemene invloed van jongeren en rolmodellen	8	20
Invloed omgeving	Algemene invloed van omgeving	7	12
Socialisatie Zelf	Zelf beïnvloed door socialisatie	0	0
Invloed school	Invloed socialisatie op eigen school	7	8
Invloed werk	Invloed socialisatie op eigen werk	4	5
Invloed jongeren en rolmodellen	Invloed socialisatie door jongeren en rolmodellen	10	30
Invloed omgeving negatief	Invloed socialisatie eigen leven negatief	7	14
Invloed omgeving positief	Invloed socialisatie eigen leven positief	7	14
Invloed omgeving	Invloed omgeving op eigen leven	6	7
Invloed verkeerd gedrag	Invloed socialisatie op eigen verkeerd gedrag	10	28

Invloed regels binnen familie	(In)formele regels binnen familie	9	10
Reputatie Overvecht	Reputatie van Overvecht	0	0
Buitenstaanders beeld	Beeld van Overvecht van buitenstaanders	9	17
Eigen beeld	Eigen beeld van de wijk	10	24
Stigma	Klopt het beeld of is het onterecht	7	10
Verandering Overvecht	Wat is er veranderd door de jaren heen	9	13
Stigmatisering	Stigmatisering van bewoners van Overvecht	0	0
Overige impact	Invloed op zelfbeeld en zelfvertrouwen	10	10
School	Stigmatisering op school	10	11
Werk	Stigmatisering op werk	8	8
Sociaal Kapitaal Buurtgenoten	Hulp en ondersteuning van buurtgenoten	0	0
Contact	Omschrijving van het contact	10	10
Hulp school	Hulp van buurtgenoten met school	4	5
Hulp overig	Hulp van buurtgenoten met overige dingen	6	7
Hulp werk	Hulp van buurtgenoten met werk	4	4
Sociaal Kapitaal Familie	Hulp en ondersteuning van familieleden	0	0
Hulp familie school	Hulp van familieleden met school	8	15
Hulp familie werk	Hulp van familieleden met werk	6	7
Hulp overig	Overige hulp van familieleden	1	1
Negatief	Negatieve invloeden van familieleden	1	1
Sociaal Kapitaal Overig	Hulp en ondersteuning van overige	0	0
Hulp organisaties	Hulp van organisaties	2	2
Hulp personen	Hulp van overige personen	3	5
Sociaal Kapitaal School	Hulp en ondersteuning van docenten en leerlingen	0	0
Hulp docenten	Hulp van docenten met school en toekomst	8	9
Hulp leerlingen	Hulp van medeleerlingen met school en toekomst	1	1
Sociaal Kapitaal Vrienden	Hulp en ondersteuning van vrienden	0	0
Invloed negatief	Negatieve invloed van vrienden	4	7
Invloed positief (hulp)	Hulp van vrienden met school of werk	10	27
Omschrijving	Omschrijving van de vriendengroep	10	15
Toekomstvisie	Omschrijving toekomstvisie van de vriendengroep	8	9
Sociaal Kapitaal Werk	Hulp en ondersteuning van collega's	0	0
Hulp collega's	Hulp collega's met school of werk	4	4
Hulp overig	Hulp door collega's/baantjes overig	2	3
Interessante quotes	Interessante quotes	4	11